

C. J. Gutt.

TIU LEIKRIT

Is1
PT
7545
G87
T58
1930
c.3

Leifur Frið

Isl
PT
7545
.G87
T58
1930
c.3

Keyft á Íslandi 1930.

ICELANDIC COLLECTION
ELIZABETH DAFOE LIBRARY

GUTTORMUR J. GUTTORMSSON

TÍU LEIKRIT

BÓKAVERZLUN ÞORSTEINS GÍSLASONAR
REYKJAVÍK — PRENTSMÍÐJAN ACTA H.F. — MCMXXX

Skugginn.

PERSÓNUR:

*Sá blindi, Öldungurinn, Unglingurinn, Ekkjan,
Sjómenn, Blaðadrengrir, Bæjarmenn.*

Breitt stræti - talsimastaur við gangstéttina
- þverstræti upp til hægri handar - stórt leikhús á horninu - bliðin gluggalaus og dyralaus snýr fram - hornið á leikhúsinu lokar að miklu leyti sýn upp strætið, sem er til hægri handar. Múgur og margmennir er á gaugi frá vinstri til hægri. Húmt sumarkvöld. Unglingurinn, Öldungurinn og Sá blindi koma frá hægri.

UNGLINGURINN (*við bæjarmann, sem hann mætir*): Hvert ætlarðu?

BÆJARMAÐURINN: Í leikhúsið.

UNGLINGURINN: Og allur þessi fólksstraumur?

BÆJARMAÐURINN: Já. Það er víst. Það á að leika heimsfrægan gamanleik í kvöld. Eg þarf að flýta mér að ná góðu sæti (*fer*).

UNGLINGURINN (*horfir á eftir mannfjöldanum*): Allir þessir menn eru að flýta sér til að ná því. Kannske þeir nái því allir. Hver veit.

(Unglingurinn gengur hægt, staðnæmist við og við og horfir á eftir mannfjöldanum. Öldungurinn haltrar hægt. Sá blindi fálmar sig áfram).

EINN BÆJARMAÐUR: Þessi leikur hefir aldrei verið leikinn hér áður.

ANNAR: Og verður ef til vill aldrei leikinn framar.

ÞRIÐJI: Við megum ekki missa af því að sjá hann.

FJÓRÐI: Skyldi þetta annars vera ein-tómur gamanleikur. Það er undarlegt, hve sumir gamanleikir eru sorglegir.

SJÓMAÐUR (*kemur frá vinstri. Kallar*): Dauðinn fer hér um í nótt.

(Unglingurinn, Öldungurinn og Sá blindi nema staðar hjá talsimastaurnum. Sjómaðurinn fer fram hjá þeim).

EINN BÆJARMAÐUR: Ha! ha! hann er brjálaður.

ANNAR: Hann er kannske fullur. Sjómenn drekka.

ÞRIÐJI: Þá þyrstir, þegar þeir koma af sjónum.

FJÓRÐI: Sjómenn eru hjátrúarfullir.

SJÓMAÐURINN (*kallar*): Dauðinn fer hér um í nótt.

NOKKRIR BÆJARMENN: Maðurinn er vitlaus. Hann ætti ekki að ganga laus.

AÐRIR: Hlustum ekki á hann. — Hann verður bráðum tekinn höndum.

EINN BÆJARMAÐUR: Við megum ekki tefja, ef við ætlum að ná góðu sæti.

(Mannfjöldinn heldur áfram, sjómaðurinn berst með straumnum og hverfur fyrir hornið á leikhúsinu).

ÖLDUNGURINN (*við unglínginn og þann blinda*): Þessi sjómaður er hvorki vitstola né ölvaður.

UNGLINGURINN: Eg sá þennan mann niðri á bryggju. Hann var að koma af stóra svarta skipinu, sem lenti um sól-
arlagið.

ÖLDUNGURINN: Stóra svarta skipinu? Það er fólksflutningsskip.

UNGLINGURINN: Við ættum ekki að tefja

hér, ef það er satt, að dauðinn fari hér um í nótt. Við skulum allir verða samferða.

ÖLDUNGURINN: Dauðinn gerir engum mein. Lífið veldur meinum en ekki dauðinn. Eg ætla að bíða og sjá.

SÁ BLINDI: Eg ætla að bíða.

UNGLINGURINN: Eg hefði gaman af að sjá dauðann, ef eg væri ekki hræddur.

ÖLDUNGURINN: Dauðinn er ekki hræðilegur. Þú hræðist hann, af því að þú ert ungur og veizt ekki hvað hann er.

UNGLINGURINN: Ef eg sé hann í nótt, þá veit eg á morgun hvað hann er. (*Nokkrir ungir bæjarmenn koma frá vinstri*). Viljið þið ekki bíða með okkur? Við ætlum að sjá dauðann. Hann fer hér um í nótt. Hann gerir engum mein.

(Bæjarmennirnir líta hver til annars og hlæja).

EINN BÆJARMAÐURINN: Við erum nú ekki að hugsa um dauðann.

ANNAR: Okkur varðar ekkert um dauðann. Við ætlum ekki að fara að deyja. Við erum á leiðinni í leikhúsið.

(Þeir fara. Lúðraþytur heyrir úr leikhúsinu, hann varir nokkra stund, á eftir heyrir lófatak).

UNGLINGURINN: Nú er leikurinn að byrja. Ó, mig langar inn í leikhúsið. Eg ætla að fara.

ÖLDUNGURINN: Nei, farðu ekki þangað í þetta sinn. Hér er þér óhætt einmitt vegna þess að dauðinn fer hér um.

UNGLINGURINN: Mér leiðist að bíða í myrkrinu. Dauðinn kemur kannske aldrei.

SÁ BLINDI: Ertu blindur?

UNGLINGURINN: Nei.

SÁ BLINDI: Þá biður þú ekki í myrkrinu lengur en til morguns, og ekki svo lengi, ef dauðinn fer hér um í nótt.

(Tveir blaðadrengir koma).

BLAÐADRENGIRNIR (*kalla*): Sólarljósið. Sólarljósið, kveldblaðið. Alt um stórslys-ið á hafinu. Fjögur hundruð menn farast. Skipstjórinn fremur sjálfsmorð, slysið honum að kenna. Nákvæmlega sagt frá öllu í Sólarljósinu.

(Ekkjan kemur frá vinstri).

EKKJAN (*við blaðadrengina*): Þið hafið valið ykkur það verk að selja sorgarfrétt-

irnar. Þær eru dýrar þó að þær séu gefnar. Skipstjórinn var maðurinn minn. Þið breiðið úr blöðunum til að varpa skugga á hann látinn. Þið hlífið ekki ekkjum og munaðarlausum.

FYRSTI BLAÐADRENGUR: Við græðum fé á þessum fréttum og öllum slysum. Þetta er eitt okkar allra bezta kvöld.

ANNAR BLAÐADRENGUR: Við þurfum að fá fleiri sorgarfréttir til að selja, svo okkur geti vegnað vel.

FYRSTI BLAÐADRENGUR: Þær verða litlar tekjurnar okkar á morgun, ef ekkert slys vill til í nótt. (*Réttir pening að þeim blinda*). Njóttu góðs af gróðanum mínum í kvöld, blindi maður.

SÁ BLINDI: Nei, gefðu mér heldur fyrsta peninginn, sem þér áskotnast fyrir gleðifréttir.

FYRSTI BLAÐADRENGUR: Enginn vill kaupa gleðifréttir hér í borg. — Það verður dauft á morgun, ef ekkert slys vill til í nótt. (*Þeir fara talandi*).

EKKJAN: Vitið þið, góðu menn, hve langt er liðið af nótt?

ÖLDUNGURINN: Ekki veit eg það.

SÁ BLINDI: Ekki heldur eg. Það er eins dimt nú og var í dag.

EKKJAN: Eg ætla að reyna að mæta börnunum mínum hér, þegar þau koma úr leikhúsinu.

ÖLDUNGURINN: Eru þau í leikhúsinu?

SÁ BLINDI: Eru þau þar?

(Ekkjan byrgir andlitið).

UNGLINGURINN: Það er meira gaman að vera í leikhúsinu í kvöld en bíða hér eftir dauðanum.

EKKJAN: Guð minn góður! Bíða eftir dauðanum?

UNGLINGURINN: Já. Við erum að bíða eftir dauðanum. Ókunnur sjómaður, sem kom af svarta fólksflutningsskipinu, fór áðan hér um strætið og kallaði: Dauðinn fer hér um í nótt.

EKKJAN: Guð minn! Hvað boðar þetta? Verðum við hér á vegi dauðans, eða þá börnin mín inni í leikhúsinu?

ÖLDUNGURINN: Það vitum við ekki fyr en hann kemur. Hann kemur ekki nema

hann hafi erindi. Hann kemur ef til vill til að bjarga einum eða mörgum úr lífsháska.

EKKJAN: Þið trúið því, sem sjómaðurinn sagði.

ÖLDUNGURINN: Já, eg trúi því. Eg horfði í augu hans um leið og hann fór framhjá. Eg sá inn í sálu hans.

SÁ BLINDI: Eg heyrði að hann sagði satt. Orðin komu frá djúpi sálar hans — sálin talaði sjálf.

EKKJAN: Hvernig veit sjómaðurinn þetta?

SÁ BLINDI: Sálir okkar allra fá vitneskju um óorðna hluti. Hverjir þeir hlutir eru, kunnum við ekki öll jafnvel að greina. Þeir einir kunna það, sem skilja sál sína. En enginn skilur sál sína til fulls, því hún er ótakmörkuð eins og algeimsrúmið. Maður lærir aðeins að skilja það af sálinni, sem næst manni er.

EKKJAN: Svo mannssálin verður alt af til?

SÁ BLINDI: Og hefir alt af verið til.

ÖLDUNGURINN: Sálin lifnar jafnt líkam

anum og þroskast jafnt honum, annars væri maðurinn með fullu viti þegar hann fæðist. Og sálin deyr jafnt líkamanum, því það, sem á upphaf tilveru sinnar, á endir tilveru sinnar. Vegna þess getur ekki dauðinn sakað. Hann er alger friður fyrir líkama og sál, annars gæti hann verið hættulegur.

EKKJAN: Eg trúi því, að eg megi lifa eftir dauðann og mæta mannum mínum á einhverjum góðum stað. Eg vildi geta trúað því, jafnvel þó mér yrði sannað hið gagnstæða.

SÁ BLINDI: Sálin hefir verið til frá alda öðli og verður söm við sig frá eilífð til eilífðar. Eftir því sem maðurinn þroskast, lærir hann meira og meira að þekkja af sál sinni, en hann þekkir aldrei hana alla fremur en algeimsrúmið.

UNGLINGURINN: Hvert ykkar hefir rétt fyrir sér?

SÁ BLINDI: Dauðinn sker úr því.

UNGLINGURINN: Hvað er þetta, sem kallast sál? Hver getur sagt að hún sé til? Hefir nokkur séð hana?

(Stutt þögn).

ÖLDUNGURINN: Dauðinn leiðir menn í allan sannleika. — Í dauðanum renna allar kenningar saman og verða að einni kenningu.

SÁ BLINDI: Dauðinn opnar á manni augun.

EKKJAN: Þið óttist ekki dauðann?

SÁ BLINDI: Hví skyldi eg hræðast augnlækninn?

ÖLDUNGURINN: Hví skyldi eg óttast endir stríðsins og upphaf friðartímans?

UNGLINGURINN: Eg óttast ekkert nema dauðann. Eg hræðist dauðann.

(Skellihlátur heyrir úr leikhúsinu).

SÁ BLINDI: Mér er að verða undarlega heitt. Hvaðan stafar þessi hiti? Finnið þið hitann?

ÖLDUNGURINN: Ekki eg. Mér er undarlega kalt. Það er í mér hrollur. Dauðinn er að nálgast.

EKKJAN: Ó, börnin mín! Börnin mín!

UNGLINGURINN (*horfir í kring*): Eg er

hræddur! Eg þori ekki að vera hér og eg þori ekki heldur að fara.

(Hlátur heyrir úr leikhúsinu. Öldungurinn gengur hægt til hægri handar — staðnæmist, horfir framundan sér og hlustar — snýr við — hlustar, og horfir í allar áttir. Sá blindi þurkar af sér svita — snýr andlitinu til beggja hliða, eins og hann sé að reyna að sjá. Ekkjan horfir í kring um sig óttaslegin og föl. Unglingurinn rekur upp hljóð, hleypur til hægri handar — snýr við og hverfur til vinstri. Þýður og fjörugur lúðraþytur heyrir úr leikhúsinu).

SÁ BLINDI: Það er einhver að veina. Það er einhver að gráta.

ÖLDUNGURINN: Eg heyri ekkert nema lúðraþytinn.

SÁ BLINDI: Hvaðan leggur þennan hita?

ÖLDUNGURINN: Eg finn ekkert nema kulda — kuldann af dauðanum. Hann færir nær — nær — nær.

(Horfir til beggja handa.)

SÁ BLINDI: Eg finn brunalykt eins og hrátt kjöt sé að brenna. (*Réttir hendurnar út í áttina til leikhússins*). Þennan hita leggur af leikhúsinu.

EKKJAN: Almáttugi guð!

(Lúðrabyturinn hefir haldið áfram með vaxandi krafti. Hann verður viltari og viltari og endar með orgum og ósamræmi. Leikhúsið sýnist skjálfa af lófaklappi. Hlátur heyrir sem hlæji þúsundir manna. Þetta varir stutta stund, snýst síðan upp í ógurlegt skelfingaróp. Ys og þys æðandi fólksfjölda blandast angistarópum og stunum).

EKKJAN: Guð minn góður, börnin mín!
(*hleypur til hægri, hverfur fyrir leikhússhornið*).

Margar raddir inni í leikhúsinu: Út, út, út.

Aðrar raddir: Það er of seint nú. Guð miskunni okkur.

Rödd ekkjunnar inni í leikhúsinu: Börnin mín! börnin mín! Gefðu mér börnin mín, guð minn, guð minn!

(Hávaðinn inni í leikhúsinu hljóðnar smám saman).

ÖLDUNGURINN: Nú er dauðinn fá fót-mál frá okkur.

(Öldungurinn og sá blindi stiga út fyrir gangstéttina, snúa sér að leikhúsinu. Það verður skyndilega albjart á leiksviðinu. Sjómaður með björgunarhring í hendinni kemur hratt en hljóðlega frá vinstri, staðnæmist bak við Öldunginn og þann

blinda og hlustar. Skuggi hans, geysistór og bik-svartur, kastast á leikhúsvegginn. Síðan fer Sjómaðurinn hratt og hljóðlega til hægri og hverfur fyrir leikhúshornið. Um leið og hann hverfur úr sýn steinþagnar alt. Djúp dauðapögn).

ÖLDUNGURINN: Eg sá skugga dauðans á veggnum.

SÁ BLINDI: Eg fann skugga dauðans hvíla á mér.

ÖLDUNGURINN: Dauðinn fer einatt á bak við okkur. Við sjáum bara skuggann.

SÁ BLINDI: Það er ljós hinumegin við dauðann, annars sæjist ekki skugginn.

Tjaldid.

Upprisan.

PERSÓNUR:

Móðirin, Grafreitsmaðurinn.

Kirkja – gluggar, sem líkjast gluggalöguðum tunglsgeislum til hvorrar handar – gangur inn eftir miðju gólfi – bekkjaraðir báðumegin, sem sjást óglögt og hverfa, þegar innar dregur, í algerðu myrkri. Síðasta vers af skírnarsálmí heyrir sungið af ósýnilegum söngflokki inst inni. Lík, hvíthjúpað, með opna bók á brjóstinu, liggur á börum framarlega til hægri. Grafreitsmaðurinn, hvítskeggjaður, í síðum, gráum kufli, með orf og blikandi ljá, stendur skamt frá líkinu og horfir inn ganginn.

MÓÐIRIN (*kemur fram ganginn með barn ífanginu — staðnæmist*): Nei! Ert þú hér, grafreitsmaðurinn?

GRAFREITSMADURINN: Eg var að taka gróf úti í garðinum. Eg kom inn, af því eg vissi að þú varst hér.

MÓÐIRIN: Já, eg var að láta prestinn skíra drenginn minn. Heyrðir þú hann

ákalla guð og biðja um að sonur minn
yrði mikill og góður maður?

GRAFREITSMADURINN: Nei. Hann hefir
kallað útfyrir tíma og rúm!!

MÓÐIRIN: Verður þá presturinn ekki bæn-
heyrður?

GRAFREITSMADURINN: Nei.

MÓÐIRIN (*áhyggjufull*): Verður þá dreng-
urinn minn annað en það, sem prestur-
inn bað um að hann yrði?

GRAFREITSMADURINN: Já.

MÓÐIRIN: Guð í himnaríki hjálpi mér!

GRAFREITSMADURINN: Tíminn er guð.
Rúmið er himnaríki.

MÓÐIRIN: Mér var kent að tíminn væri
ekki neitt.

GRAFREITSMADURINN: Guð er alt —
það einnig.

MÓÐIRIN: Ekki neitt?

GRAFREITSMADURINN: Já, það einnig.

MÓÐIRIN: Ert þú þá guð?

GRAFREITSMADURINN: Eg? Eg er ekki
neitt.

MÓÐIRIN: Þá veiztu ekkert.

GRAFREITSMÆÐURINN: Tíminn veit alt — það sem var, er og mun verða. Fyrir honum er hvorki upphaf né endir. Honum er jafn nálægt hið fjarsta sem hið næsta. Rúmið geymir alt — alla leyndardóma.

MÓÐIRIN: Þú getur þá sagt fyrir um óorðna atburði. Þú getur frætt mig um það, hvað úr drengnum mínum muni verða.

GRAFREITSMÆÐURINN: Eg hefi sagt þér, að presturinn yrði ekki bænheyrður.

MÓÐIRIN: Fyrst drengurinn minn verður ekki mikill og góður maður, hvað verður hann þá? Verður hann ekki annaðhvort mikill eða góður?

GRAFREITSMÆÐURINN (*þegir*).

MÓÐIRIN: Menn vilja fræðast sem mest um hið liðna, hvi þá ekki sem allra mest um hið ókomna?

GRAFREITSMÆÐURINN: Ef þú vissir alt hið liðna, mundir þú vita alt hið ókomna.

MÓÐIRIN: Þó eg viti margt um hið liðna, veit eg ekkert um hið ókomna.

GRAFREITSMADURINN: Þú veizt jafnmikið af hvoru, jafnlítið, ekki neitt.

MÓÐIRIN: Eg veit, að langafi drengsins míns bjargaði heilli þjóð úr hungursneyð; afi hans leysti fjölda þræla úr ánaud; faðir hans kom í veg fyrir að maður yrði myrtur og rændur og hlaut almennings lof fyrir lífgjöfina.

GRAFREITSMADURINN: Langafi drengsins þíns var sjálfur valdur að hungursneyðinni og þurfti að bjarga þjóðinni til að bjarga sér; afi hans leysti þræla, sem hann sjálfur hafði gert ánauduga, því hann þarfnadist liðs þeirra til að berjast fyrir röngum málstað; faðir hans ætlaði sjálfur að myrða og ræna manninn, en bjargaði honum úr höndum annars manns, sem ætlaði samtímis að fremja sama verknaðinn.

MÓÐIRIN: Ó, guð! Eg var að óska að drengurinn minn yrði líkur feðrum sínum.

GRAFREITSMADURINN: Sú ósk þín hefir ræzt.

MÓÐIRIN: Hefir hann erfð þeirra innræti? Þeirra illa innræti?

GRAFREITSMADURINN: Já. — En það er undir uppeldinu og umhverfinu komið, hvort það innræti verður til ills eða góðs. Margir menn breyta vel og reynast góðir af því þeir koma ekki hinu illa við; ilt innræti snýst þá í gagnstæða átt og verkar til góðs.

MÓÐIRIN: Ó, eg skal sjá um að drengurinn minn sé í góðu umhverfi og fái gott uppeldi, auk skírnarinnar, sem hann hefir orðið aðnjótandi. Presturinn sagði við hann: Meðtaktu tákn hins helga kross, bæði á enni og brjósti, til merkis um að hugur þinn og hjarta á að vera helgað fyrir trúna á hinn krossfesta drottinn Jesús Krist.

GRAFREITSMADURINN: Skírnin er ekki burttekning holdsins saurugleika.

MÓÐIRIN: Nei, en hún er sáttmáli góðrar samvizku við guð. Þess vegna er eg ugglaus um drenginn minn, viss um að hann verður ekki illræðismaður. Á honum festi eg alla mína von, alt mitt traust. Má eg ekki trúa því, að hann verði mikill og góður maður? Jú, eg trúi því.

Eg finn til sælu og hamingju. — Öll mín sæla og hamingja er einmitt í því fólgin, að trúa því.

GRAFREITSMÆÐURINN: Mörg móðirin hefir nært á brjósti sínu glaðvakandi glæpamannsefnið, sæl í óvissunni um hið ókomna.

MÓÐIRIN: Já, svo hefir mörg móðirin verið gínt og svikin, og móðurástin svívirt. Láttu mig og mína vera undanþegna því. Eg særi þig nú til sagna, svo eg geti annaðhvort aftrað drengnum mínum frá eða hvatt hann til að verða það, sem honum er ætlað.

GRAFREITSMÆÐURINN: Sonur þinn, sem þú elskar og ætlast til svo mikils af, verður morðingi.

MÓÐIRIN: Þú lýgur!

GRAFREITSMÆÐURINN: Þú mundir hafa trúað, ef eg hefði sagt að hann yrði lífgjafi.

MÓÐIRIN: Já, því hefði eg trúað.

GRAFREITSMÆÐURINN: Já, því þá hefði eg logið.

(Þögn).

MÓÐIRIN: (*drúpir — lítur upp*): Er ekki hægt að afstýra því, að hann verði morðingi?

GRAFREITSMADURINN: Ekki nema eg taki hann nú frá þér (*sýnir ljáinn*).

MÓÐIRIN (*þrýstir barninu að brjósti stnu*): Ó, eg má ekki sjá af barninu mínu! Þú getur frelsað hann á einhvern annan hátt — komið í veg fyrir að hann verði morðingi.

GRAFREITSMADURINN: Nei! Að því liggja óumflýjanlegar orsakir, sé honum ekki kipt burt úr vegi þeirra. Hann vex upp í þröngum farvegi orsaka og afleiðinga, sem steðja að honum.

MÓÐIRIN: Þegar svo er ástatt, er vilja-afl mannsins það eina, sem verða má til bjargar.

GRAFREITSMADURINN: Slíku afli hefir sonur þinn ekki á að skipa. Vilji hans mun ekki kljúfa strauminn, heldur berast með honum.

MÓÐIRIN: Það er þá eina úrlausnin að þú takir hann. Taktu hann meðan hann er saklaus — meðan ekkert ilt stafar af

honum. Taktu hann áður en nokkur líður sorg og þjáningar af völdum hans. Láttu hann ekki lifa.

GRAFREITSMADURINN: Já. En þú mátt ekki sjá þig um hönd. Þú mátt ekki iðrast þessarar bænar.

MÓÐIRIN: Hvenær mundi mig iðra þess, að hafa komið í veg fyrir ilt af völdum sonar míns!

GRAFREITSMADURINN: Þú hefir þá skoðað huga þinn?

(Löng þögn, meðan hann brýnir ljáinn).

MÓÐIRIN (*æst*): Nei! Hvað sem verður, verð eg alt af móðir hans.

GRAFREITSMADURINN: Samkvæmt bæn þinni verður sonur þinn að deyja.

MÓÐIRIN: Nei. Eg má ekki vera orsök í dauða barnsins míns. Þetta er sonur minn elskulegur! (*Kyssir barnið*). Eg skal deyja, svo hann megí lifa, þó eg viti að hann verður morðingi. Eg skal deyja fyrir morðingjaefnið. Taktu mig.

GRAFREITSMADURINN (*seinlega, en með áherzlu*): Svo skal vera.

MÓDIRIN (*eftir nokkra umhugsun*): En ef til vill — einmitt fyrir þá sök að þú tekur mig, verður hann morðingi.

GRAFREITSMADURINN: Já, það er aðalorsökin.

MÓDIRIN: Þá máttu ekki taka mig frá honum. Ef þú lofar mér að lifa, afnemur þú aðalorsökina. Ef þú tekur mig frá honum, ert þú frumorsökin — sjálfur sekur um morðið, sem hann fremur. Eg verð að fá að lifa til að veita honum gott uppeldi og sjá um að hann sé í góðu umhverfi. Nú getur enginn gert meira góðverk en eg. Engan, engan get eg hugsað mér svo vondan að hann vildi aftra mér frá því. Þú tekur mig ekki. Þú lofar mér að lifa, sértu réttlátur.

GRAFREITSMADURINN: Eg er að fara. Komdu.

(Hann tekur um handlegg hennar — bandar barninu hægt frá sér. Hún fellur til fóta honum. Hann heldur á orfinu þannig, að ljárin leiftrar uppi yfir höfði hennar).

MÓDIRIN: Sjáðu, eg krýp fyrir þér! Heyrðu, eg grátbæni þig!

GRAFREITSMADURINN: Við erum að fara. Stattu upp.

MÓÐIRIN: Reyttu af mér hárið, flettu holdinu af beinum mínum, en skildu eftir í mér hjartað, svo eg lifi. Sonur minn má ekki án móður sinnar vera (*stendur upp*).

GRAFREITSMADURINN: Hann verður að vera án móður sinnar, því þarna liggur þú sjálf lík á börum (*bendir á líkið*).

MÓÐIRIN (*gerir sér grein fyrir þeim óttalega sannleika, að hún er dáið. Yfirkomin af hryllingi*): Svo það eru hin æðstu lög að sonur minn verði morðingi!

GRAFREITSMADURINN: Þú gæzt afstýrt því með því að láta mig taka hann, en þú gerðir það ekki, svo það skyldi verða, sem verða á. Þú sérð hvernig atvikin stuðla að því, þrátt fyrir alla þína viðleitni að aftra því. Þú sérð að þú stendur magnþrota fyrir því, sem verða á.

MÓÐIRIN (*eins og henni komi nýtt ráð í hug, gengur upprétt og rösklega yfir að veggnum til vinstri — margkyssir barnið — leggur það á bekk undir fremsta*

glugganum): Hönd óhamingjunnar hefir engan rétt til að snerta drenginn minn meðan hann er hér. (*Gengur til baka — nemur staðar hjá líkinu — hressir augun á Grafreitsmanninn*). Hvort sem þú ert guð eða djöfull, skaltu hér engu um ráða. Sonur minn skal aldrei, aldrei verða morðingi; eg skal rísa upp frá dauðum og vaka yfir honum!

Grafreitsmaðurinn dregur móðurina nauðuga til hægri — þau hverfa út um glugga. Gler heyrir brotna til vinstri. Stór svört hönd teygir sig inn um gluggann uppi yfir barninu — tekur barnið út um gluggann. Samtímis ris upp barn, hágrátandi af skelfingu, á börunum hjá líkinu — við það vaknar Móðirin, sem sýnst hefir lík — gluggarnir hverfa af veggjunum eins og tunglsgeislar fyrir dagsbirtu, sést þá að þetta er engin kirkja, heldur fátæklegt svefnherbergi, og líkbörunar ekkert nema rúm, sem móðirin og barnið hvíla í.

MÓÐIRIN (*faðmar barnið*): Elsku barnið mitt! Þú skalt aldrei, aldrei verða morðingi!

(Barnið þagnar).

Tjaldið.

Myrtur Engill.

PERSÓNUR:

*Presturinn, Maðurinn, Konan, Telpa,
á að gízka 7 dra.*

Stofa, snjóhvít og kuldaleg — dyr á miðjum
gafli — gluggi á vinstri hlið, með silfurlitum glugga-
tjöldum — harður legubekkur hægramegin við
dyrnar — borð og stólar. Á hurðinni, glugga- og
dyra-umbúningi er fölvi og filabeinslitur — birta
sem af tungsljósi. — Presturinn, hempuklæddur.
Maðurinn.

PRESTURINN: Mér hefir borist til eyrna
að ekki væri alt með feldu á þessu heim-
ili síðan eg gaf ykkur saman.

MAÐURINN: Að líkindum er það ekki
eins dæmi innan sóknar þinnar.

PRESTURINN: Af því mér er ant um heill
og heiður sóknarbarna minna, vildi eg
ekki láta lengur undir höfuð leggjast
að húsvitja hér og sjá, hvort eg gæti
nokkru góðu til vegar komið.

MAÐURINN: Eg er þér þakklátur. Eg geri

ekki ráð fyrir að hjónaband okkar fremur en annara sé eins og það ætti að vera. Samt er því ekki alls góðs varnað. Þú veizt, að Ástin var komin í heimin áður en þú giftir okkur.

PRESTURINN: En síðan hefir Hatrið komið.

MAÐURINN: Ástin er óskilgetin, en Hatrið er hjónabandsbarn.

PRESTURINN: Já, guð hjálpi mér! Eg finn að þung ábyrgð hvílir á mér, því eg gaf ykkur saman í heilagt hjónaband. Hvenær var það — Hvernig vildi það til að —

MAÐURINN: Okkur hjónunum varð einu sinni sundurorða út af smámunum. Eg mælti við konuna orð, sem var í sjálfu sér ofboð meínlaust. En það varð strax að einhverjum undraspegli í húsinu — ekki að hljómspegli eingöngu. Eg heyrði rödd mína og horfðist í augu við sjálfan mig í sama speglinum. Eg varð óttaleginn og flúði. Þegar eg kom heim aftur, var Hatrið komið í heiminn.

PRESTURINN: Sorglegt! Ástin hefir auðvitað flúið tafarlaust.

MAÐURINN: Nei, Ástin flúði ekki. Hún er hér eftir sem áður. Guði sé lof! Henni á eg að þakka, að mér er vært á heimilinu. Eg hefi orðið þess vísari, hvernig hjónum er unt að búa við heimilisböl.

PRESTURINN (*undrandi*): Hvað! Sérðu Ástina og Hatrið samtímis hér inni?

MAÐURINN: Nei, aldrei nema aðra í senn.

PRESTURINN: Það hlaut að vera. Þær systur eiga enga samleið. Þær eru óvinir; kemur ekki ásamt um neitt; mega ekki sjást. Þess vegna sérðu aldrei báðar í senn.

MAÐURINN: Þegar eg sé Ástina, veit eg ekki hvar Hatrið er.

PRESTURINN: Þá hefir Hatrið falið sig.

MAÐURINN: En hvar? Þá veit enginn hvar hún er. Það er því líkast sem Hatrið sé þá ekki til.

(Þögn).

PRESTURINN: Hún er samt til, því er ver.

MAÐURINN: Svo er um margar systur,

þótt þeim komi illa saman, að þær geta litið hvor aðra.

PRESTURINN: Til þess eru dætur þínar of ólíkar að innræti. Guð er í Ástinni, en djöfullinn í Hatrinu.

MAÐURINN: Getur ekki skeð, að þeir séu báðir í senn í Hatrinu — jafnvel í Ástinni?

PRESTURINN: Guð fyrirgefi þér! Hvernig getur þér dottið þetta í hug?

MAÐURINN: Eg veit ekki. Þetta alt er svo óskiljanlegt. Hefir þú nokkur tíma elskað?

PRESTURINN: Nei. Eg sem prestur er saklaus af því. (*Þurkar sér um munninn*). Þú veizt bezzt sjálfur að Hatrið veldur heimilisböli ykkar hjónanna, en ekki Ástin. Þú getur hugsað þér, hvernig heimilislíf ykkar væri, ef Hatrið væri ekki til. Ef þú ætlaðir að breyta því til hins betra, yrðir þú að minsta kosti að senda Hatrið burt af heimilinu.

MAÐURINN: Það hefi eg ósjaldan reynt. Hatrið kveðst ekki fara án Ástarinnar. En eg vil ekki missa Ástina.

PRESTURINN: Þær systur geta ekki orðið samferða í dauðanum. Þess vegna er eina ráðið — þú skilur mig. Þú hefur fyrir löngu átt að —

MAÐURINN: Eg hef lítið svo á, að það væri synd.

PRESTURINN: Synd! Engin synd að tortíma hinu illa.

MAÐURINN: Það veit guð, að eg vil ekki líða Hatrið á heimilina. En eg er svo hræddur. Eg er aldrei viss. Nei, eg þyrði það ekki. Þetta er alt svo dularfult.

PRESTURINN: Dularfult? Hvað áttu við?

MAÐURINN: Hvernig er því varið, að eg sé aldrei nema aðra í senn, finn aldrei nema aðra í senn? Oft þegar eg þykist heyra fótatak Ástarinnar — þá er það Hatrið, sem kemur inn. Eins er það með hitt: Þegar eg þykist heyra fótatak Haturisins — þá er það Ástin, sem kemur inn. Tilsýndar þekki eg þær ekki í sundur og jafnvel ekki í fljótu bragði, þótt þær séu nálægt mér. Þær eru í mörgu líkar.

PRESTURINN: Líkar hvor annari, Ástin og Hatrið! Hvað segirðu?

MAÐURINN: Þær eru jafningjar að því leyti, sem þær skrökva.

PRESTURINN: Ástin líka! Alt af batnar. Eg verð að fá að sjá þær og tala við þær.

MAÐURINN: Þú getur ekki séð nema aðra í senn. Hvora viltu sjá fyr?

PRESTURINN: Ástina.

MAÐURINN (*kallar*): Ástin mín komdu!

RÖDD (*fyrir innan*): Já, eg kem.

PRESTURINN: Þetta er skær og fögur rödd.

MAÐURINN (*hróðugur*): Á, finst þér það! Þetta er víst blessuð Ástin mín! (*Fótatak heyrir*). Já, þetta er hennar fótatak.

PRESTURINN: Þetta er áreiðanlega Ástin. Það er sönglist í fótatakinu, eins og leikið sé brúðgöngulag á strengi.

Hatrið kemur inn – telpa á að gizka sjö ára, fagurvaxin og frið sýnum, en svört í framan, með svart, hrokkið hár, sem fellur niður á herðar. Hún er í heiðbláum kjól og slær á hann rauðum bjarma, eins og kveldroði leiki um heiðrikan himin.

MAÐURINN: Þetta er ekki í fyrsta sinni sem mér misheyrir, eða eg tek misgrip á Hatrinu og Ástinni! Heyrðu Hatur! Hví komst þú? Eg kallaði á Ástina.

HATRIÐ: Eg get elskað.

MAÐURINN: Prestur, þarna heyrirðu hve hún lýgur.

PRESTURINN: Sú getur nú elskað! Hver hefir heyrt fyrri að Hatrið gæti elskað?

HATRIÐ: Eg get elskað eins fyrir því, þótt þú sért trúlaus, prestur minn.

PRESTURINN: Skammastu þín fyrir lýgina! Svei þér! Farðu burt af heimilinu! Vík frá mér, Satan!

HATRIÐ: Þú ert með þessu að reka Ástina burt af heimilinu og bjóða mér heim til sjálfs þín. Þú getur reitt þig á, að eg þykist of góð til að taka heimboði þínu, því Ástin og eg fylgjumst að (*fer*).

MAÐURINN (*eftir nokkura þögn*): Ástin mín, komdu! (*Fótatak heyrir*). Eg þekki nú fótatakið. Hatrið kemur aftur um hæl.

PRESTURINN: Sláðu hana löðrung.

MAÐURINN: Það er rétt og sjálfsagt.

Ástin kemur inn - telpa á sama reki og Hatr-
ið -- björt í andliti og yndisleg, með svart, hrokkið,
slegið hár. Hún er í heiðbláum kjól.

MAÐURINN (*slær hana*): Góða Ástin mín,
fyrirgefðu mér! Eg hélt þú værir Hatrði!

ÁSTIN (*hefir sortnað í framan við höggið*
— *roði fyrst yfir kjólinn, svo hann sýn-
ist blárauður*): Sannarlega get eg hatað
þig fyrir kinnhestinn.

MAÐURINN (*blíðlega*): Elsku Ástin mín,
eg gerði þetta óviljandi.

PRESTURINN: Þú ert svo góð að þú get-
ur ekki hatað. Þú ert að segja þetta að
gamni þínu.

ÁSTIN: Nýbarin börn gera ekkert að
gamni sínu.

MAÐURINN: Óttalegt slys var þetta.

PRESTURINN: Höggið vitnaði þó um góð-
an vilja þinn.

MAÐURINN: En höggið kom ekki niður
á réttan stað (*ætlað að klappa henni á*
kinnina).

(Ástin verður óttaslegin, hleypur hágrátandi,
— fer)

(Konan kemur inn).

KONAN: Hvi grætur Ástin mín? Hver grætti hana?

(Presturinn og maðurinn líta flóttalega hvor til annars).

MAÐURINN: Mér sýndist hún vera Hatr-
ið og eg laust hana. Eg ætlaði að hugga
hana, en hún hræddist mig og flúði.

KONAN: Það er ekki víst að Ástin komi
aftur.

PRESTURINN: Ekki þarf að óttast að
nokkuð þessu líkt hendi aftur, ef Hatr-
ið er látið fara af heimilinu. Hatrinu er
ofaukið.

KONAN: Mér finst Hatr-
ið skipa sama rúm
í huga mínum og Ástin. Eg finn að þær
eru mér jafnskyldar. Hann er faðir
beggja (*bendir á manninn*). Ef hann hefði
slegið Hatr-
ið, hefði það eitt verið afsak-
anlegt; Hatr-
ið mundi ekki hafa flúið!
En að slá Ástina — það er óafsanlegt
og ófyrirgefanlegt. (*Gengur í áttina til
gluggans*).

PRESTURINN: Það er auðheyrt að Hatr-
ið

er heima. Hatrið verður að víkja, ef lag á að komast á heimilislífið.

MAÐURINN: Já, en Hatrið kveðst ekki fara án Ástarinnar.

PRESTURINN: Þá er aðeins einn vegur til þess að skilja Ástina og Hatrið í sundur. Þú skilur maður, hvað eg á við. Far og fresta því ekki lengur.

(Maðurinn stendur upp seinlega – fer hálfhikandi).

KONAN (*kemur til baka, Áhyggjufull*): Hvað ætlar hann að gera?

PRESTURINN: Það fær þú að vita síðar. Vertu róleg. En má eg spyrja?

KONAN: Talaðu.

PRESTURINN: Mundir þú sakna Haturins mjög, ef þú sæjir hana aldrei framar né yrðir hennar vör?

KONAN: Eg mundi að líkindum ekki sakna Haturins, ef Ástin væri heima.

PRESTURINN: Þú mátt trúa því, að Ástin yrði heima að Hattrinu upprættu. Og þið hjónin munduð ekki sjá Hatrið í stað Ástarinnar, heldur hafa Ástina stöðugt fyrir augunum.

KONAN: Ástin kemur ekki aftur nema eg kalli á hana. Mér finst eg þurfa að hafa Hatrið hjá mér — ekki sízt nú, fyrst Ástin hefir flúið undan höggi.

PRESTURINN: En viltu ekki hafa heimilisfrið?

KONAN: Eg játa, að eg vil hafa heimilisfrið.

PRESTURINN: Þá gætir þú ekki liðið Hatrið, því Hatrið er heimilisdjöfull.

KONAN: Ef til vill veizt þú ekki, að Hatrið tekur mestum framförum í friði og þögn.

PRESTURINN: Þú segist vilja heimilisfrið. Þú getur ekki fengið heimilisfrið, nema þú kallir á Ástina.

KONAN: Mér er ekki unt að kalla á Ástina án þess að kalla á Hatrið jafnframt. (*Barnsvein heyrir. Hún gripur til hjartans — fölnar upp og hneigir höfuð*). Guð minn! Hvað var þetta? Einhver breyting kom yfir mig.

PRESTURINN: Ekkert! Ekkert! Vertu róleg kona. Heimilisfriðurinn er í nánd.

KONAN (*réttir sig upp. Aköf*): Ertu að segja satt? Ertu viss um, að maðurinn hafi ekki framið einhvern ógurlegan glæp?

PRESTURINN: Það, sem hann gerði fyrir mína áeggjan, það gerði hann til að tryggja heimilisfriðinn.

KONAN: Ólíklegt er að þú, presturinn, segir ósatt, eða hvetjir nokkurn mann til glæpa.

PRESTURINN: Þú getur reitt þig á það.

KONAN: En hvað veldur því að eg er alt í einu orðin svo undarleg að eg þekki mig ekki?

PRESTURINN: Vertu hughraust kona, þér batnar um leið og Ástin kemur inn.

(Maðurinn kemur inn – hokinn, með flóttalegu augnaráði).

KONAN: Get eg nokkurn tíma orðið það, sem eg var? Það er eins og eg hafi mist lífið.

PRESTURINN: Kallaðu á Ástina og byrjaðu nýtt líf.

KONAN (*kallar*): Ástin mín, komdu. (*Með grátstaf*). Komdu heim til móður þinnar.

PRESTURINN (*tíl mannsins*): Kalla þú sömuleiðis.

MAÐURINN (*híkar við — kallar*): Ást, komdu heim til foreldra þinna!

(Þögn. Presturinn verður óþolinmóður – tekur að ganga um gölf).

KONAN: Hvaða barnsvein var þetta áðan?

MAÐURINN: Eg — eg veit það ekki.

KONAN: Þú hefir myrt Ástina.

MAÐURINN: Nei, það hefi eg ekki gert.

PRESTURINN: Þér er óhætt að trúá mér.

Það gerði hann ekki.

KONAN: Ef Ástin væri lifandi, mundi hún hafa komið, er eg kallaði. (*Tíl mannsins*)

Þú hefir myrt hana! (*Hrópar*) Hatur! Hatur! komdu!

PRESTURINN: Syndga þú ekki, kona, með því að kalla á Hatrið. Enda kemur Hatrið ekki, þótt þú kallir.

KONAN (*tíl mannsins*): Þú hefir myrt Ástina og Hatrið.

MAÐURINN: Nei.

KONAN: Ef Hatrið væri lifandi, mundi það koma.

PRESTURINN (*sezt — stendur upp enn óþol-
inmóðari — gengur um gólt*): Undarlegt,
undarlegt að Ástin skuli ekki koma.

KONAN: Hann hefir myrt hana. Hann hefir
myrt hana.

PRESTURINN (*til Mannsins*): Farðu og
sæktu lík Hatursins, svo hún sannfær-
ist um að það sé ekki Ástin.

Konan hrekkur við — verður hugsandi — hugs-
anirnar brjótast út í krampakendum grát — hún
byrgir andlitið með hvítum klút.

Maðurinn fer. Þögn.

KONAN (*horfir framundan sér, síðan á prest-
inn — glottir hæðnislega*): Það er von-
andi, að þér auðnist að innleiða heim-
ilisfriðinn, úr því þú komst þeirra er-
inda, prestur.

PRESTURINN: Það er ekki all-litill sigur
að hafa útrýmt Hatrinu, þótt enn hafi
ekki hepnast að heimkalla Ástina. Enda
þýðir nú ekki að eg bíði lengur. (*Ætl-
ar að fara*).

KONAN: Nei, nei, prestur minn (*fer fyrir
hurðina*). Þú bíður unz þú sérð, hver er-
indislokin verða.

PRESTURINN: Lofaðu mér út.

KONAN: Þú þarft ekki að óttast lík Haturins, prestur minn. Þú þarft ekki að óttast að Hatrið gangi aftur, ef þú grefur það í vígðri mold.

(Maðurinn kemur inn með lík — það er auðsjáanlega lík Haturins — og leggur það í legubekkinn)

PRESTURINN: Það er dautt, Hatrið. Eg er laus allra mála. Guði sé lof! (*Til Mannsins*). Þú hefir gert rétt!

MAÐURINN (*fagnandi*): Guði sé lof!

KONAN (*lýtur niður að líkinu*): Svona brá þér hvenær sem þú varst stygð, eins og ljósreykur kæmi á andlit þitt. Þú varst svo viðkvæm, að þú þoldir ekki að vera misskilin, svo góð, að þú þoldir ekki hið illa. Í andrúmslofti hins illa varstu eins og listmynd í myrkri — óþekkkjanleg, jafnvel hræðileg. Alt, sem við þurfti var: að þér væri sýnd nærgætni. Þú varst að engli, ef þér var auðsýnd blíða. Jafnvel dáin getur þú gengist upp við ástúð, ummyndast, orðið engill — myrtur engill.

PRESTURINN (*hárri rödd*): Það er himin-
hrópandi synd að mæla þannig yfir þessu
líki.

MAÐURINN: Það er kona, sem eg á.

(Konan þurkar andlit líksins með tárnotum
klútnum, kemur þá í ljós, að þetta er lík Ástar-
innar. Presturinn og Maðurinn hrópa upp yfir sig.
Konan tekur líkið í fang sér - fer - skellir hurð-
inni á eftir sér — annari hurð heyrir skelt fjær
— þriðju enn lengra burtu. Þögn.

MAÐURINN: Eg hefði mátt vita, að Hatr-
ið og Ástin væru ein og hin sama. Ef
þær hefðu verið tvær, en ekki ein, þá
hefði konan elskað og hatað samtímis.
Það gerði hún ekki. Hún elskaði og hat-
aði til skiftis. Ástin var ekki til, þegar
Hatrið var til. Hatrið var ekki til, þegar
Ástin var til. Þær gátu ekki verið tvær.

PRESTURINN. Hatrið er öfug mynd Ást-
arinnar.

Tjaldid.

Hringurinn.

PERSÓNUR:

*Yngri sveinninn, Eldri sveinninn,
Faðirinn, Móðirin.*

Greniskógur i óbygð; limið er þakið snjó; greinarnar hafa hnigið undan snjóþyngslunum og drúpa; grenstu trén hafa bognað niður. Djúpur snjór er á jörð. Þetta er um nótt, snemma vetrar.

Faðirinn grúfir yfir litlum sprekakesti og margreynir að kveikja á eldspýtum. Eldri sveinninn og yngri sveinninn standa skamt frá honum.

YNGRI SVEINNINN: Mér finst skyrtan mín vera að frjósa utan um mig.

ELDRI SVEINNINN: Pabbi er að kveikja eld. Þér hlýnar við eldinn.

YNGRI SVEINNINN: Kuldinn er bitrastur rétt áður en eldurinn kviknar. Mér er ilt af kulda.

ELDRI SVEINNINN: Þér batnar við eldinn. — Við getum þítt fötin okkar og þurkað þau á okkur á meðan við hvíl-

um okkur. Svo getum við farið heim þegar birtir.

YNGRI SVEINNINN: Við eigum ekki víst að rata þangað, sem við ætlum.

ELDRI SVEINNINN: Það sakar ekki, ef við getum haldið eldinum lifandi.

YNGRI SVEINNINN: En við erum bjargarlausir.

ELDRI SVEINNINN: Mamma hefir brauð handa okkur, þegar við komum heim.

YNGRI SVEINNINN: Já, þegar við komum heim. Í hvaða átt er kofinn?

ELDRI SVEINNINN (*horfir til beggja handa — bendir til hægri*): Í þessari átt.

YNGRI SVEINNINN (*bendir til vinstri*): Mér finst þetta vera suður.

ELDRI SVEINNINN (*bendir til hægri*): Mér finst þetta vera suður.

YNGRI SVEINNINN: Úr hvaða átt komum við?

ELDRI SVEINNINN (*bendir til vinstri*): Úr þessari átt.

YNGRI SVEINNINN (*bendir til hægri*): Nei, við komum úr þessari átt.

ELDRI SVEINNINN: Við höfum ef til vill gengið í allar áttir hingað.

FADIRINN (*stendur upp*): Nú hefi eg reynt allar eldspýturnar og fleygt þeim. Þær höfðu vöknað eins og við.

YNGRI SVEINNINN: Ó!

ELDRI SVEINNINN: Við verðum að ganga okkur til hita.

FADIRINN: Við mundum fara meira af-vega.

YNGRI SVEINNINN: Við erum hungraðir og uppgefnir.

ELDRI SVEINNINN: Ætli að við séum langt frá stígunum, sem liggur heim að kofanum?

FADIRINN: Við erum sjálfsagt ekki mjög langt frá honum.

YNGRI SVEINNINN: Mundum við heyra, ef mamma kallaði þaðan?

FADIRINN: Okkur mundi verða það á, að halda að við ekki heyrðum, nema hún væri nær.

YNGRI SVEINNINN: Eg vildi að mamma fyndi okkur.

FADIRINN: Eg vildi að guð gæfi að hún færi ekki út frá börnunum. Eg vildi að henni hugkvæmdist ekki, að leita að okkur.

YNGRI SVEINNINN: Ef hún fyndi okkur, þá mundum við komast heim.

FADIRINN: Ef hún fyndi okkur, þá —

(Það styrmir; hvin í skóginum; eitt tréð fellur með brestum og braki; fönn hristist niður af trjánunum).

ELDRI SVEINNINN: Er þessi skógur á stóru svæði?

FADIRINN: Eg veit ekki af öðru rjóðri en því, sem er í kringum kofann.

YNGRI SVEINNINN: Trén geta fallið á okkur og beinbrotið okkur.

FADIRINN: Það er hægt að vara sig, þau falla undan vindi.

YNGRI SVEINNINN: Hvaðan er vindurinn?

FADIRINN: Hann hefir snúið sér síðan við fórum af stað.

ELDRI SVEINNINN: Vindurinn blæs úr

öllum áttum. — En ef við reyndum að rekja sporin okkar aftur til baka?

YNGRI SVEINNINN: Það er svo langt, langt. Eg er svo þreyttur að eg kæmist ekki til baka. Eg kæmist heim, ef mamma fyndi okkur.

FADIRINN: Vindurinn hefir hrist fönnina niður af trjánum í sporin okkar, þau eru alstaðar horfin nema hér. Það er eins og við hefðum hvergi verið nema hér. Það er eins og við hefðum orðið til hér.

ELDRI SVEINNINN: En ef mamma kæmi, gætum við þá ekki rakið sporin hennar heim?

FADIRINN: Það fyllast öll spor og hverfa.

YNGRI SVEINNINN: Eg heyri eitthvað langt úti í skógi. Það er einhver að leita að okkur.

FADIRINN: Þú heyrir trén leggjast til hvíldar niður í snjóinn.

ELDRI SVEINNINN: Ungu trén falla í storminum.

FADIRINN: Það eru stöðugar jarðarfarir í skóginum.

Vindurinn hristir fönn af trjánu.

ELDRI SVEINNINN: Trén, sem standa, leggja til líkblæjurnar fyrir þau, sem eru fallin.

FADIRINN: Þau fúna þar sem þau falla.

YNGRI SVEINNINN: Heyrið þið þetta? Það er einhver að blása í lúður langt úti í skógi. Það er einhver að leita að okkur.

FADIRINN: Í hvassviðri hefir skógurinn hljóð allra hljóðfæra.

YNGRI SVEINNINN: Heyrið þið ekki glym úti í skógi, glym eins og í dimmum klukkum?

ELDRI SVEINNINN: Það heyrist drungalegt glamur þegar elgsdýrin slá hornunum við trén.

YNGRI SVEINNINN: Nei, eg heyri klukkna hljóð.

FADIRINN: Það er oft hringt við jarðarfarir.

ELDRI SVEINNINN: Við heyrum tómar villiraddir. Við skulum ekki hlusta.

FADIRINN: Við heyrum til okkar eigin sálar.

YNGRI SVEINNINN: Eg heyri bresti úti í skógi, eins og sprek séu brotin óviljandi.

ELDRI SVEINNINN: Það eru ef til vill elgsdýrin að mölva feyskna anga með hornunum.

YNGRI SVEINNINN: Það er eitthvað að læðast að okkur gegnum skóginn.

FADIRINN: Það er frostið, að læðast að okkur í snjónum.

YNGRI SVEINNINN (*með hryllingi*): Ó, það kom eitthvað mjúkt við mig og stakk mig.

ELDRI SVEINNINN: Hann er að dreyma. Við verðum að gera eitthvað til að halda okkur vakandi.

FADIRINN: Nú mundi eg láta lífið fyrir eina þurra eldspýtu, ef þess væri nokkur kostur að láta líf fyrir líf.

ELDRI SVEINNINN: Okkur kólnar meira

ef við stöndum kyrrir. Við verðum að ganga okkur til hita.

YNGRI SVEINNINN: Eg get ekki gengið, fötin eru frosin við mig. Ó, það er alt af að kólna.

FADIRINN: Það kvað vera unt að kveikja eld með því að núa saman trjábútum.

Faðirinn og eldri sveinninn sækja trjábúta — tvo fyrir hvern; þeir taka að núa þeim saman.

ELDRI SVEINNINN: Það er sökum hlýindanna, sem eru um garð gengin, að við erum að deyja úr kulda.

FADIRINN: Enginn getur kveikt sér nýtt líf á blautri eldspýtu.

Það hvessir meira; fönn hristist af trjánun; margbreytileg hljóð heyrast í skóginum, eins og væri verið að stilla saman hljóðfæri í heilu symfóníu-orkestri.

YNGRI SVEINNINN: Eg heyri hljóð langt úti í fjarlægð.

FADIRINN: Trén eru að bera upp kveinstafi sína. Þau eru að kalla til ættingja sem eru í fjarlægð. Þau vilja nálgast hvert annað í dauðanum.

ELDRI SVEINNINN: Þau eiga sér djúpar

rætur, þar sem þau hafa vaxið upp og orðið stór.

FADIRINN: Eftir því sem trén vaxa og verða stærri, reynir meira á ræturnar.

ELDRI SVEINNINN: Þegar ræturnar slitna, færast trén úr stað eða falla.

FADIRINN: Slitnum rótum veitir ekki hægt að festast í nýjum jarðvegi.

Þeir núa saman trjábútunum og þegja.

YNGRI SVEINNINN: Nú heyrði eg hljóðið aftur. Það var nær. (*Þeir hlusta*).

FADIRINN: Eg heyri óminn af hljóðfæra-slætti skógarins!

Hljóð heyrir í fjarska.

YNGRI SVEINNINN: Það er mamma. Guði sé lof!

FADIRINN: Nei, takið þið ekki undir við hana. Anzið þið henni ekki. Eg vil ekki að hún komi hingað, nema hún sé vilt.

YNGRI SVEINNINN: Ó, pabbi! (*Hljóðið heyrir*).

FADIRINN: Guð hjálpi okkur öllum! Takið þið ekki undir við hana; munið það.

Hljóðið heyrir - það er örventingarfult og borir ofurliði af hávaða skógarins. - Þögn.

YNGRI SVEINNINN (*tekur að gráta*): Ó, pabbi, hún er hætt að kalla.

ELDRI SVEINNINN: Hún hefir snúið aftur, af því enginn tók undir við hana. Það er ekki víst að hún finni aftur stígin, sem liggur heim að kofanum. (*Hljóðið heyrir. — Það er fjær en áður og mjög óglögt*). Pabbi, nú er ef til vill síðasta tækifærið að taka undir við hana.

YNGRI SVEINNINN: Hún er að fjarlægjast okkur. Ó, mamma, hvert ertu að fara?

FÆDIRINN (*kallar*): Ó-hó!

(Þögn).

ELDRI SVEINNINN: Nú heyrir hún ekki.

YNGRI SVEINNINN: Hún er farin of langt.

FÆDIRINN (*kallar hærra en áður*): Ó-hó! (*Þögn*). Guð hjálpi okkur! Hvaðan kom hljóðið?

ELDRI SVEINNINN (*bendir til hægri*): Úr þessari átt.

YNGRI SVEINNINN (*bendir til vinstri*): Úr þessari átt.

FADIRINN: Við skulum allir kalla.

(Þeir kalla. — Það lygnir. — Hljóðið heyrir nær).

YNGRI SVEINNINN: Elsku mamma.

ELDRI SVEINNINN: Eigum við ekki að fara á móti henni?

FADIRINN: Nei, því við vitum ekki hvaðan hún kemur.

Þeir kalla aftur og aftur og bljóðið heyrir nær og nær, unz þeir og móðirin hafa eftir nokkuð langa stund kallað sig saman. Móðirin kemur frá vinstri.

YNGRI SVEINNINN: Ó, elsku mamma.

MÓÐIRIN (*kyssir hann*): Guði sé lof, eg hef fundið ykkur. (*Faðirinn og eldri sveinninn faðma hana, en eru daprir í bragði*). Ó, hví eruð þið ekki glaðir eins og sá yngsti? Ó, verið þið glaðir. Ó, hvað eg var heppin. Eg hélt áðan að eg væri að villast. — Eg veit þið eruð óttalega þreyttir. Eg er sjálf orðin þreytt, eg hef kafað snjóinn svo lengi, lengi, lengi.

FADIRINN (*hikandi*): Komstu með eldspýtur?

MÓÐIRIN: Ó, nei, nei. — Það var vel lifandi í leirhlóðunum heima. Eg sagði

börnunum að eg ætlaði að verða fljót.
Þau voru svo góð og róleg — þau vissu
að eg ætlaði að sækja ykkur.

FADIRINN: Þau gráta lengi og verða aftur róleg.

MÓÐIRIN: Ó, ykkur er kalt.

ELDRI SVEINNINN: Við ætluðum að kveikja eld, okkur hlýnaði af því.

FADIRINN: Við fengum yl af eldi, sem við gátum ekki kveikt.

YNGRI SVEINNINN: Elsku mamma, varstu orðin hrædd um okkur?

MÓÐIRIN: Já, góði, þess vegna fór eg að leita. Ó, hvað eg var glöð þegar eg heyrði raddir ykkar — eg grét (*kyssir hann*). Guð minn góður! Þú ert frosinn. Hvað þér er kalt, elsku barn.

YNGRI SVEINNINN: Nei. Nú er mér vel heitt, mamma; mér líður vel.

MÓÐIRIN: Það speglast í augum þínum ljós, sem ekki er sýnilegt neinstaðar umhverfis okkur.

Hægur vindur þýtur — leikur þýðlega á hljóðfæri skógarins og hristir anjókornin niður af greinunum. Um leið birtir af tunglsljósi og er þá sem

fenni demöntum og silfursvarfi. Hið efra verður stirnt og bjart af marglitum glömpum, en inni um skóginn flökta dimmir skuggar eins og þar fari fram grímudans eftir hljóðfallinu.

YNGRI SVEINNINN: Mamma mín, hvað það var gott að þú skyldir koma til okkar um þessi jól. Sjáðu öll þessi jóla-tré. Ó, hvað þau eru falleg. Við eigum að fá allar þessar jólagjafir — þessa silfurkrossa og hvítu kransa. Sjáðu hvað ljósin á trjánnum eru björt. Þau eru köld. Ó, mamma, ljósin eru köld.

MÓÐIRIN: Þú ert glaður, eins og þú ættir fá spor eftir.

FADIRINN: Hann talar eins og hann hefði vaknað annarstaðar en þar sem hann hefði háttað.

YNGRI SVEINNINN: Mamma, hví er skuggunum leyft að dansa á jölunum?

MÓÐIRIN: Þeir eru ljóssins börn, þeir dansa ekki í myrkri.

ELDRI SVEINNINN: Við förum nú heim frá dansinum.

YNGRI SVEINNINN: Langt; langt inn í hvíta ljósið.

Þau fara til vinstri. Yngri sveinninn dettur. Faðirinn reisir hann á fætur. Þau hverfa inn í skóginn. Það dimmir, eins og þykt ský dragi fyrir tunglið.

Leiksviðið er autt.

Þrír skógarúlfar koma frá hægri. Þeir grafa djúpa gröf í snjóinn þar sem fólkið hafði verið, finna síðan sporin þess, rekja þau til vinstri, hverfa inn í skóginn. Það tekur að hvesa.

Leiksviðið er aftur autt.

Fólkið kemur frá hægri, fyrst móðirin, svo eldri sveinninn. Faðirinn ber yngri sveininn á bakinu.

MÓÐIRIN: Guði sé lof! Hér eru spor eftir menn, sem eru að leita að okkur. Sporin eru nýleg. Þeir geta ekki verið langt frá okkur.

FAÐIRINN: Það er eins og þeir hafi komið upp úr jörðinni, risið upp úr gröfnni til að hverfa í hana aftur, skilið hana eftir opna.

MÓÐIRIN: Þeir hafa með sér hunda til að rekja sporin okkar, tvo eða þrjá stóra hunda. Þeir hafa ætlað að finna okkur.

ELDRI SVEINNINN: En hundarnir hafa komið á eftir mönnunum. — Hér hafa þeir grafið gröf niður í mold.

FADIRINN: Gröfin þessi mundi rúma fjóra menn. Hún starir á okkur eins og opið auga á líki.

MÓÐIRIN: Mennirnir eru þrír eða fjórir. Þeir hafa gengið nokkuð hratt, þeir hafa viljað finna okkur sem fyrst.

FADIRINN: Þeir hafa ef til vill heyrt börn gráta og farið að flýta sér.

Það hvessir meira.

MÓÐIRIN: Þeir mega ekki fara langt á undan okkur. Við skulum rekja sporin.

FADIRINN: Spor hundanna eru svo skýr, að við villumst ekki út af sporum manna þessara.

MÓÐIRIN (*kallar*): Við erum hér.

Það hvessir enn meira. Í skóginum heyrast ömurleg hljóð, eins og lúðrar væru of mjög þeyttir og strengir stroknir of fast.

MÓÐIRIN (*kallar*): Biðið þið.

Þau rekja sporin til vinstri. Yngri sveinninn hefir lagt aftur augun og hallað höfðinu. Tré heyrast falla inni í skóginum. Fönn hristist af trjánum, svo mikil að alt annað hverfur. Sýnin verður alhvít.

MÓÐIRIN (*heyrir kalla*): Við komum.

Tjaldid.

Hvar er sá vondi?

PERSÓNUR:

Prédikarinn, Fanginn, Fangavörður, Annar fangavörður, Kona fangans, Sonur fangans, 9 ára, Dóttir fangans, 8 ára, Sonur myrta mannsins, 6 ára, Dóttir myrta mannsins, 5 ára, Grannkona, Önnur grannkona, Lögreglustjórinn, Lögregluþjónar, Hvítar verur.

FYRSTI ÞÁTTUR.

Nedðanjarðar fangelsi; járnstigi ris upp til dyra, sem eru til hægri handar. Gluggi með járngrindum fyrir er ofarlega á veggnum til vinstri.

Kveld. Eitt rafljós lýsir.

Fanginn og Prédikarinn sitja framarlega á leiksviðinu.

FANGINN: Já, hann elskaði hana.

PRÉDIKARINN: Hann átti enga sök á því.

FANGINN: Og hún elskaði hann.

PRÉDIKARINN: Hún átti enga sök á því heldur, menn ráða ekki sjálfir ástum sínum. Enginn veit hvaðan ástin kemur eða hvert hún fer. Hún er utan við mann

inn þangað til hann elskar, og þá elskar hann ósjálfrátt.

FANGINN: Þau lifðu saman í ástriki. Eftir því sem þau urðu sælli, varð eg vansælli. — Hann elskaði mín börn eins og sín. Hann gekk þeim í föður stað, þegar eg þokaði fyrir honum.

PRÉDIKARINN: Þú kom þér ekki til hugar, að —

FANGINN: Nei, Eg ásetti mér að láta þau afskiftalaus. Eg elskaði hana svo heitt, að eg játaði á mig saklausan ýmsar sakir, svo henni yrði auðveldara að fá skilnað að lögum. Eg yfirgaf alt, sem eg átti; það var vilji minn, að þau fengju að lifa saman í friði. Eg taldi mér trú um að sá vilji mundi yfirbuga ást mína. Eg lagði rækt við viljann, en órækt við ástina. Þegar eg blés í viljann, í því skyni að glæða hann, bálaði ástin upp, en viljinn lagðist útaf eins og ljós.

PRÉDIKARINN: Vilji manns getur klofnad, svo að maður vilji í senn tvær andstæður.

FANGINN: Eg átti í stríði í sjö ár og beið ósigur.

PRÉDIKARINN: Þá framdir þú —

FANGINN: Í myrkri sér maður skamt út frá eldi, en þegar eldurinn deyr, hverfur manni alt. — Það skeði tvent í einu: það var eins og eg yrði blindur, og þeirri einu löngun, sem eg hafði, var fullnægt.

PRÉDIKARINN: Þú veizt ekki hvað þú hefir gert.

FANGINN: Hið eina, sem er blindum manni sýnilegt, er myrkrið.

PRÉDIKARINN: Þú hefir leyft börnunum að koma inn í myrkur huga þíns.

FANGINN (*stendur upp — gengur fram á gólfid*): Eg hef sofið. Eg vil sofa — sofa fast.

PRÉDIKARINN: Þú bíður dauðadóms. — Þráir þú ekki að verða frjáls?

FANGINN: Eg vil deyja í svefni.

PRÉDIKARINN (*stendur upp*): Eg er kominn að vekja þig, svo þú viljir ekki deyja. Ef þú vilt lifa, þá getur þú ekki dáið.

FANGINN: Láttu mig aðeins dreyma góða drauma.

PRÉDIKARINN: Menn hrökkva ekki upp við góða drauma, heldur þá, sem eru vondir. Og hræðilegastir eru þeir, sem koma aftan að manni. — Sjá þú börn hins myrta manns og móður þeirra — þau eru særð. Engum er skyldara að binda um sárin en þér. Sjá þú börn morðingjans og hinnar sömu móður — þau eru olnbogabörn mannfélagsins. — Skuggi föður þeirra hvílir á þeim alla leið til grafar og grúfir síðan yfir leiðunum. Hver er svo vondur að hann vilji ekki hafa börnin sín ljósmegin við sig til að varna þeim skuggans.

FANGINN: Ó, eg er morðingi! Guð fyrirgefi mér.

PRÉDIKARINN: Það er ekki nóg að guð fyrirgefi þér. Bættu fyrir brot þitt.

FANGINN: Er mér það unt?

PRÉDIKARINN: Já, ef þú vilt lifa.

FANGINN: Vilji minn er í fangelsi.

PRÉDIKARINN: Hugsaðu um alt það góða, sem þú átt ógert. Þó það væri ekki

nema eitt, mundi ekki vera unt að sjá fyrir enda áhrifa þess. — Ríkið margfaldar glæpinn með aftökunni. — Þegar þú forðar þér frá manni, sem vill lífláta þig, finst þér þú vera að bjarga þér einum, en þá ert þú einnig að bjarga honum. Þú ert ef til vill að bjarga þúsund mannslífum.

FANGINN: Eg skil þig.

PRÉDIKARINN: Eyja er úti í sjó — eyja skipbrotsmannanna. Þangað áttu að flýja með konuna þína og öll börnin. Þar máttu bæta að fullu fyrir brot þín. Og þar verðið þið óhult og ugglaus, því þó menn fari þangað í þeim tilgangi að hindra frelsi þitt og gera ykkur ilt, breytist hugur þeirra um leið og þeir lenda og þeir vilja ykkur ekkert gera annað en gott.

FANGINN: Fylgir ekki samvizkan manni þangað.

PRÉDIKARINN: Sundið milli eyjar og lands flæðir milli fortíðar og framtíðar.

FANGINN: Hvernig get eg þá orðið mér

þess meðvitandi að eg hafi bætt fyrir brot mitt?

PRÉDIKARINN: Brotið verður ekki bætt að fullu fyrir en það er gleymt, því það er engin dygd að gera gott aðeins vegna þess, að maður hafði gert ilt. — Trúir þú að þessi eyja sé til?

FANGINN: Eg sé hana.

Fótatak heyrir fyrir utan dyrnar.

PRÉDIKARINN: Þið farið austur móti sólaruppkomunni.

FANGINN: Eg hefi vaknað og opnað augun.

Prédikarinn fer. Tveir fangaverðir koma inn, þeir setjast hlið við hlið framarlöga á leiksviðinu. Fanginn stendur bak við þá og horfir til dyranna.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Það sannaðist nú í dag, að sá sem var hengdur í gær var saklaus.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Það var ljóta slysið.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Þeir verða að hengja annan.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Hinum seka ætti að vera borgið eftir það.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Það er samt ljóti tvíverknaðurinn. — Eg er orðinn leiður á þessum hengingum.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Eg líka — það veit guð. Eg fer að segja af mér embættinu. Eg er búinn að hafa það of lengi.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Það fengjust nógu margir til að gegna því, þó að við segðum af okkur báðir.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Embættin fengju færri en vildu.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Böðullinn er búinn að ganga fram af sér. Hann er orðinn taugaveiklaður — á bágð með svefninn, dreymir djöfullega, ef rennur á hann. Hann sendi hingað orð í gærkveldi, að hann nenti ekki að koma, sagði að við ættum ekki að vera í vandræðum með að hengja þennan ræfil.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Hvern?

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Þennan, sem var hengdur í morgun. Hann sagði, að engum væri vorkunn að hengja einu

sinni. Þeir voru líka átján, sem buðust til þess nóttina áður.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Hvað voru þeir margir, sem buðust til að bjarga þessum dæmda manni?

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Enginn, blessaður vertu, enginn. Hinir voru átján.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Það var mæða, að þeir skyldu ekki fá að hengja hann allir.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Því fleiri þarf að hengja sem fleiri eru hengdir.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Þeir verða samt of fáir fyrir svona marga böðla.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Eg vann lengi í sláturhúsi. Eg er gamall slátrari. Eg kom hingað í þeim tilgangi að bæta kjör mín. Eg er alt af í sama stað, hvert sem eg færi mig.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Þessi heimur er eitt stórt sláturhús. — Eg segi fyrir mig, eg þoli ekki þetta. Alt í ólagi: taugarnar, hjartað og maginn. Verst er meltingarleysið og svefnleysið. Eg tala

nú ekki mikið um draumana og ofsjónirnar. Einu sinni voru allir löggjafarnir hnýttir saman í einn langan spotta, sem á voru þræddar banakringlur og hryggjaliðir. Þetta hafði andskotinn fyrir talnaband.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Það er manni ofraun að standa vel í stöðu sinni — sleppa ekki sumum þessum auðnuleysingjum, sem eru beztu skinn í raun og veru, sannir öðlingar í samanburði við þá, sem hengja þá.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Það mundi bjarga lífi mínu að sleppa einhverjum þeirra (*hrekur við*). Heyrðu! við gleymdum að læsa.

Þeir standa hvatlega upp.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Eg vissi að það var eitthvað.

Þeir ganga hratt til dyranna og læsa.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: En þeir sem eru dæmdir til dauða eru, þegar alt kemur til alls, dæmdir til eilífs lífs, því guð fyrirgefur þeim.

Þeir ætla til sæta sinna — Fanginn mætir þeim
 á miðju leiksviðinu. Þeir staðnæmast allir.

FANGINN: Guð getur ekki fyrirgefið það, sem við mennirnir gerum hvor öðrum rangt, nema fyrirgefning mannanna sé fyrirgefning guðs. Fyrirgefning guðs án fyrirgefningar þeirra væri eins ófullnægjandi eins og hún er ómöguleg. Fyrirgefning er uppgjöf allra saka og afsögn allra sakarbóta, annars engin fyrirgefning. Hún er farg, sem lagt er ofan á krafta, en kraftar brjótast mest um undir fargi. Hún æsir samvizkuna í djúpi sálarinnar og gerir viljann til að bæta fyrir brot að nístandi kvöl. Eilífar kvalir geta verið fólgnar í eintómri fyrirgefningu. Að bæta fyrir brotið að fullu og öllu er að fá varanlegan frið; það er eina eilífa sælan. Þar sem því verður ekki á nokkurn hátt til vegar komið — þar, en hvergi annarstaðar, er fyrirgefning víðeigandi. (*Hann þegir andartak. Fangaverðirnir ætla til sæta sinna — staðnæmast*). Hví að slökkva ljósið, sem reykir og svertir lampaglasið. Hví að slökkva það, sé ekki unt að kveikja

það aftur. Ljósið reykir vegna þess að olían er óhrein, eða skar er á kveiknum. Það er hægt að skifta um olíu, hreinsa glasið og taka af skarið án þess að slökkva ljósið. Ljós er ljós og það lýsir þó birtunni sé varnað út fyrir umbúðirnar. (*Hann slekkur ljósið. Niðamyrkur*) Ljósið lýsir hvergi eftir að það er sloknað. (*Fangaverðirnir taka viðbragð, en staðnæmast um leið og hann hefur upp róm sinn, þyngri og völdugri en áður*). Enginn kraftur orkar að inniloka viljann til hins góða, því sá vilji er vilji guðs.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Gerum alt, sem í okkar valdi stendur, að hann ekki sleppi úr fangelsinu.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Verum köllun okkar trúir.

FANGINN (*talur eins og sá sem vald hefir*): Fyrir vilja hins al máttuga skal hurðin hrökkva upp. (*Hleypur upp stigann — lýkur skyndilega upp hurðinni — fer*).

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Fangelsið hefir

fengið annan blæ. Það er eins og það sé ekki lengur fangelsi.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Það er eins og við sjálfir hefðum verið í fangelsi og hefðum fengið frelsi.

Stutt þögn.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Hvað höfum við gert?

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Við höfum ekkert gert. Við gátum ekkert gert. Við mistum alt vald, sem við höfðum yfir sjálfum okkur.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Við höfum mist fangann. Við höfum óviljandi slept honum. Við höfum gert rétt. Við verðum að afhenda okkur lögreglunni. Góður maður er ekki mikils verður, ef ekki er vel til þess vinnandi að vera í fangelsinu, eins og það er nú, fyrir að hafa frelsað líf hans.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Það var ekki fanginn sem talaði.

FYRSTI FANGAVÖRÐUR: Hann talaði fyrir einhvern, sem er í fjarlægð — þann, sem talar annarstaðar en þar sem hann er.

ANNAR FANGAVÖRÐUR: Það var guð
sem talaði inn í myrkrið.

Tjaldid.

ANNAR ÞÁTTUR.

Stofa hjá konu fangans. Útidyr og gluggi til
vinstri handar – dyr að svefnherbergi, á miðju
þili í aftursýn. Fátæklegur búsbúnaður.

Seint um kveld. Lampaljós logar á borði, sem
er til hægri handar – lampaglasid er svart af reyk
— ljósid ber daufa birtu.

Sonur fangans og dóttir fangans sitja hlið við
hlið til hægri handar. Sonur Myrta mannsins og
Dóttir Myrta Mannsins sitja andspænis þeim.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Mamma er
lengi.

DÓTTIR FANGANS: Já, mamma er lengi.
Eg hélt hún ætlaði að verða fljót.

SONUR MYRTA MANNSINS: Stutt stund
er lengi að líða þegar mamma er ekki
heima.

SONUR FANGANS: Það er eins og klukk-
an seinki sér þegar mamma er ekki

heima, en flýti sér þegar hún kemur heim.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Hvert fór hún? Mér leiðist.

DÓTTIR FANGANS: Hún ætlaði að finna pabba okkar í fangelsinu.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Pabba ykkar?

DÓTTIR FANGANS: Já.

SONUR FANGANS: Pabbi okkar er í fangelsi síðan pabbi ykkar dó. — Tíminn verður að lengjast hér til að styttest í fangelsinu.

DÓTTIR FANGANS: Pabbi var góður við okkur.

SONUR MYRTA MANNSINS: Hann var við mig eins og eg væri sonur hans.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Hann var við mig eins og eg væri dóttir hans.

SONUR MYRTA MANNSINS: Hann kom í blómagarðinn á hverjum degi og strauk hárið á okkur öllum.

SONUR FANGANS: Hann varð aldrei vondur þar.

DÓTTIR FANGANS: Eg sá hann hvergi nema þar. Eg man ekki eftir honum annarstaðar. Eg sé hann alltaf í blómgarðinum.

Kona Fangans kemur inn. Öll börnin standa upp og fagna.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Mamma, er ekki óttalega dimt? Varstu ekki hrædd.

KONA FANGANS: Jú, það var dimt. Nei, eg var ekki hrædd.

DÓTTIR FANGANS: Fanstu þabba í fangelsinu?

KONA FANGANS: Nei. Mér var ekki leyft það.

SONUR FANGANS: Hvers vegna?

KONA FANGANS: Það var einhver inni hjá honum.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Það hefir verið engill, mamma. Englar eru á ferð í myrkri.

SONUR MYRTA MANNSINS: Það getur hafa verið guð sjálfur.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Mamma, er guð í fangelsi?

KONA FANGANS: Já. (*Gengur að borðinu — dregur niður ljósið, svo að það að eins týrir*). Guð er alstaðar nálægur. — Elsku börn, nú skulum við fara að hátta.

Þau fara öll inn í svefnherbergið — svefnherbergisdýrnar eru opnar — þau heyrast afklæða sig. Börnunum sézt bregða fyrir dýrnar — í náttkjólunum — þau heyrast bjóða hvert öðru góða nótt. Þögn. Ilm af ósýnilegum blómum leggur um alt leikhúsið. Börnin taka að tala upp úr svefninum.

FYRSTA BARNSRÖDD: Fáninn, sem blaktir uppi yfir þessari eyju, er samlit-ur himinblámanum. Hann greinist að eins vegna þess að hann blaktir.

ÖNNUR BARNSRÖDD: Við höfum fluzt hingað til eyjarinnar á vængjum ein-hvers manns.

ÞRIÐJA BARNSRÖDD: Hér eru aldrei næturfrost. Sumardraumarnir okkar halda hlýindunum við í himingeimnum.

FJÓRÐA BARNSRÖDD: Hér hefir dagur-inn nóg sólskin fyrir alla nóttina.

FYRSTA BARNSRÖDD: Blóm, sem eru í sólskinu dag og nótt, hafa meiri og sæt-ari ilm en þau, sem að eins eru þar á daginn.

ÖNNUR BARNSRÖDD: Þessi blóm eru nýsprungin út. En sá urmull af blómknöppum! Þetta verður alt að blómum.

ÞRIÐJA BARNSRÖDD: Blómin, sem eru ekki sprungin út, eiga ilminn sinn óeyddan. Þau eiga fyrir sér að ilma meira en þessi.

FJÓRÐA BARNSRÖDD: Hunangið í þessum blómum fer alt í ilminn. Ef eg sliti upp eitt blóm, þá mundi ilmurinn minka.

FYRSTA BARNSRÖDD: Hér er ekkert blóm nema það ilmi. Blómin eru fögur fyrir ilminn.

ÖNNUR BARNSRÖDD: Það deyja margar sálir af því að þær fá ekki að anda að sér þessum ilmi.

ÞRIÐJA BARNSRÖDD: Þeir, sem anda að sér þessum ilmi, verða góðir. Þeir, sem anda að sér þessum ilmi, verða ilmandi.

FJÓRÐA BARNSRÖDD: Þegar blómin eru öll sprungin út, finst ilmurinn um allan heiminn.

Fanginn kemur inn – gengur hljóðlega að svefnherbergisdyrunum, sem eru opnar, og horfir

inn - gengur fram á gólf - horfir flóttalega til útidyranna - heldur um ennið og hugsar — læðist að útidyrnum og læsir, skilur lykilinn eftir í skránni - snýr aftur til svefnherbergisdyranna - leggur hendurnar sína á hvorn dyrastaf og horfir lengi inn - gengur fram á gólf og varpar öndinni - gáir að ljóstyrunni - þrífur lampaglasíð, þurkar það með hvítum klút - tekur skarið af kveiknum án þess ljósið slökknir - lætur glasið sem orðið er hreint, aftur á lampann og færir upp kveikiun. Ljósið verður stórt og fagurt og alhjart í stofunni.

RÖDD KONU FANGANS: Hver er þar með ljós?

FANGINN (*hrekkur við, áttar sig*): Það er fanginn. Þú þekkir mig. Fyrirgefðu mér. Miskunna þú mér, góða kona. Tíminn er naumur (*gengur með lampann til svefnherbergisdyranna*). Eg má ekki tefja. Það eru hundar á slóðinni minni. Klæddu þig og börnin fljótt. Búðu þig og þau í langferð. Eg ætla að flýja hédan með ykkur öll.

RÖDD KONU FANGANS: Hvert?

FANGINN (*litur til útidyranna*): Æ, í guðs bænum vertu fljót (*lætur lampann á borðið*).

RÖDD KONU FANGANS (*með ótta*): Hvert ætlar þú að flýja?

FANGINN: Þangað, sem við öll megum vera óhult.

Kona Fangans heyrir fara á fætur og klæða sig. Fanginn biður órólegur.

KONA FANGANS (*kemur fram, hikandi*): Hvar mátt þú vera óhultur?

FANGINN (*ákafur*): Á eyju austur í sjó. Þar getum við öll orðið hamingjusöm. Þar verðið þið ekki látin gjalda sektar minnar. Þar fæ eg tækifæri til að verða svo nýtur maður, að eg verði mannfélaginu ómissandi; svo ómissandi, að það sjái sér meiri hag í lífi mínu en dauða. Við megum enga stund missa. Vaktirðu börnin?

KONA FANGANS (*eins og við sjálfa sig*): Þessi eyja er ekki til.

FANGINN: Jú, hún er til, en langt frá landi. — Æ, fljótt! (*litur til útidyranna*). Þeir fara að koma.

KONA FANGANS (*öruggari*): Guð hjálpi þér, maður. Þessi eyja er ekki til. Hvert ætlaðu með okkur?

FANGINN: Jú, hún er til, eg sver það. —
Fyrir guðs skuld, komdu með börnin —
fljótt. (*Eins og við sjálfan sig*) Eyja skip-
brotsmannanna er til, eg sá hana úr
fangelsinu.

KONA FANGANS (*hopar aftur á bak —
afsíðis*): Ó, hvernig hefir hann sloppið
úr fangelsinu?

FANGINN (*ákafur*): Komdu með börnin!
Eg særi þig við alt heilagt. (*Blíðlega*)
Við skulum öll fara austur móti sólar-
uppkomunni.

KONA FANGANS (*óttaslegin — afsíðis*):
Ó, hann er brjálaður.

Fanginn verður hugsandi — er sjáanlega að
ráða eitthvað við sig — tekur lampann — fer inn
í svefnherbergið — lokar dyrunum. Dimt á leik-
sviðinu. Kona fangans gengur óstyrklega til úti-
dyranna — finnur, að hurðinni er læst — snýr lykl-
inum — fer. Fyrst er þögn, svo heyrast hlaupið
um gangstétt úti til vinstri handar — óðamælgi,
en engin orðaskil. Bifreið heyrast þjóta fram hjá
— bifreiðarlúðurin er þeyttur. Rauðri birtu slær
snöggvast inn um gluggann. Hávaðinn dvin smám
saman og deyr út í fjarlægð.

Kona Fangans og tvær konur svartklæddar
koma inn.

KONA FANGANS (*læðist inn að svefnherbergisdýrunum og hlustar — snýr aftur til kvennanna, sem hafa staðið við úti-dyrnar*): Hann hefir vakið börnin og er að klæða þau. Þau eru að segja honum drauma sína.

FYRSTA KONA: Það er óttalegt að lofa honum að vera inni hjá börnunum svona brjáluðum.

KONA FANGANS: Hann virðist elska börnin.

FYRSTA KONA: Veiztu það ekki, blessuð, að brjálaðir menn eru verstir við þá, sem þeim þykir vænst um. Eg veit, hvernig karlinn minn er við mig. Það er ekkert vit, að láta hann, óðan morðingjann, ganga lausan og það inni hjá óvitunum.

KONA FANGANS: Eg má ekki hugsa til þess, að sjá hann aftur handtekinn.

FYRSTA KONA: Hann sem sér ofsjónir! Það sjá engir, nema alvitlausir menn, ofsjónir. Eg veit hvernig ofsjónir eru, eg hef svo oft séð þær sjálf.

ÖNNUR KONA (*klappar Konu Fangans á*

kinnina): Vísaðu lögreglunni á haun, góða mín. Eg fæ sting í hjartað af að vita af blessuðum börnunum þarna hjá honum. Það sannast að hann er brjál-aður, og þá verður hann ekki tekinn af lífi. Þú þarft ekki að óttast það, góða mín (*strykur kinnina*). Hann verður strax settur á vitlausraspítala. En ef hann er nú ekki vitlaus, þá verður hann vitlaus af því að vera settur þangað, svo alt kemur í sama stað niður.

FYRSTA KONA: Og þeir hengja hann ekki, nema þeir geti læknað hann. En þeir gera alt, sem í þeirra valdi stendur, til að lækna hann, svo þeir geti hengt hann. Það gera þeir.

ÖNNUR KONA (*tekur hönd Konu Fangans*): Komdu, gerðu lögreglunni aðvart.

KONA FANGANS: Ef eg geri það, þá verð eg völd að dauða hans.

FYRSTA KONA: Já, ef hann verður hengdur. En þeir dauðhengjast aldrei.

ÖNNUR KONA (*leggur hendina á öxlina á Konu Fangans*): Ef morðinginn væri í

öðrum eins lífsháska og þú, þá mundum við eins reyna að bjarga honum.

FYRSTA KONA: En til hvers vildir þú að við kæmum hingað?

ÖNNUR KONA: Já, til hvers vildir þú að við kæmum hingað? Þú vilt enga hjálp af okkur þiggja, en þó veiztu að alt, sem við getum gert, er guðvelkomið.

KONA FANGANS: Bíðið þið hér með mér þangað til hann kemur fram.

FYRSTA KONA: Já, guð varðveiti mig!

ÖNNUR KONA: Heldurðu að við þorum það!

(Þetta segja konurnar báðar í einu).

FYRSTA KONA: Hann getur komið á hverri stundu og tekið af okkur hausinn, eða það sem meira er í varið.

ÖNNUR KONA: Við verðum að hjálpa — það er kristileg skylda — við skulum fara (*opnar útidyrnar*).

KONA FANGANS (*kuldalega*): Farið þið! (*Hrædd*) Nei, nei, fyrir guðs skuld, farið þið ekki.

FYRSTA KONA: Þú ert sjálf orðin vitlaus, heillin.

ÖNNUR KONA: Það er best að lögreglan sjái um þetta sorgarheimili. (*Þær fara*).

Kona Fangans læðist að svefnherbergisdýrunum og hlustar – verður mjög óttaslegin – hleypur út. Leiksviðið er autt andartak. Fanginn og öll börnin koma úr svefnherberginu. Þau eru ferðbúin. Dóttir Myrta Mannsins hefir brúðu í fanginu – þrjú hin eldri bera skólatöskur.

SONUR FANGANS: Nú erum við reiðubúin fyrir flugið.

SONUR MYRTA MANNSINS: Hvað það verður gaman að komast hátt.

DÓTTIR FANGANS: Það er eins og við ætlum að fljúga upp úr skólanum.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Brúðan mín kemst eins hátt og við.

FANGINN: Flýtið ykkur, elsku börn. (*Nemur staðar*) Nei, bíðið þið. Móðir ykkar er farin (*varpar öndinni*).

ÖLL BÖRNIN: Ó!

Þögn.

FANGINN: Eg tek ykkur ekki frá henni. Við förum ekki án hennar.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS (*kallar*): Mamma! (*tekur að gráta*).

FANGINN: Og eg fer ekki einsamall.

DÓTTIR FANGANS (*með grátstaf*): O, mamma!

SONUR FANGANS: Hún er einmitt að kveðja grannkonurnar.

SONUR MYRTA MANNSINS: Þær halda í hendina á henni.

Fanginn stendur grafkyr — sýnist hafa elzt um mörg ár, jafnvel hárið sýnist hafa gránað.

Kona Fangans kemur inn — augu hennar eru tárbot.

ÖLL BÖRNIN (*fagnandi*): Mamma!

KONA FANGANS: Forðaðu þér, í guðsbænum!

Fanginn bærir ekki. Bifreið heyrir koma og nema staðar úti til vinstri handar. Það er gripið um hurðarhúnninn að utanverðu. Múgur og margmenni heyrir hlaupa, með hljóðum og hlátrum, eftir strætinu og staðnæmast útifyrir.

RÖDD (*útifyrir*): Víkið frá dyrunum.

Þau horfa til dyranna.

KONA FANGANS: Ó, fel þú þig — fljótt!

Tveir lögregluþjónar koma inn. Börnin slá hring utanum fangann. Lögregluþjónarnir staðnæmast.

FYRSTI LÖGREGLUÞJÓNN: Hann er þarna inni í guðshúsi.

ANNAR LÖGREGLUÞJÓNN: Kirkjan hefir læst sér utan um hann.

Lögregluþjónarnir snúa til baka. Börnin taka í hendur Fangans — tvö í hvora hönd — og brosa við honum.

DÓTTIR FANGANS: Nú er þér óhætt. Þeir þora ekki að taka þig.

DÓTTIR MYRTA MANNSINS: Þeir vita, að við erum svo sterk.

Hurðinni er hrundið upp. Börnunum verður ilt við. Þau sleppa höndum fangans. — Lögreglustjórinn kemur inn.

LÖGREGLUSTJÓRINN (*hranalega*): Hver fjandinn tefur ykkur? Takið þið hann. Komið þið með hann.

Lögregluþjónarnir taka sinn um hvorn handlegg fanganum.

KONA FANGANS (*fellur fyrir fætur lögreglustjórans*): Látið þið hann lausan. Ó, látið þið hann lausan (*grætur*). Takið þið mig; eg er völd að sekt hans. Eg hef leitt ógæfuna yfir okkur öll. Eg er vond, en hann er góður. Eg grátbið ykkur. Látið þið hann lausan. Ó, látið þið hann lausan. Verið þið réttlátir. Þið megið sízt af öllum gera það, sem er

rangt (*stendur upp — réttir fram hendurnar*). Hérna, takið þið mig.

LÖGREGLUSTJÓRINN: Út með fangann.

Lögregluþjónarnir leiða fangann til dyranna. Kona fangans og börnin ganga grátandi á eftir þeim.

KONA FANGANS: Ó, látið þið hann lausan. Takið þið heldur mig. Miskunnið þið mér. Ó! (*fellur áfram með útréttar hendur*).

ÖLL BÖRNIN (*hrópa*): Ó, pabbi, hjálpaðu okkur (*taka að gráta ákaflega*).

Lögreglustjórinn opnar dyrnar. Nokkur skrillsleg andlit sjást útifyrir í myrkrinu. Þeir fara út með fangann. Hlátur og óhljóð heyrast utan af strætinu.

Tjaldið.

ÞRIÐJI ÞÁTTUR.

Fangelsi, sama sem í fyrsta þætti.

Fyrir dag. Dimt á leiksviðinu.

Fanginn situr á gólfinu fyrir miðjum gafli — hallar sér afturábak að veggnum. Prédikarinn gengur um gólf.

PRÉDIKARINN (*staðnæmist*): Vottuðu ekki lækarnir að þú værir með öllu viti?

FANGINN: Jú. Þess vegna var eg dæmdur til dauða. — Var eg brjáláður þegar eg sá eyjuna?

PRÉDIKARINN: Finst þér að þú munir hafa verið brjáláður?

FANGINN: Mér fanst þá að eg væri vitur. En það er einkennið á þeim, sem er vitlaus.

PRÉDIKARINN: Eyjan er til — eins þótt þú hafir séð hana í brjálæði.

FANGINN (*hugsandi*): Blessuð börnin sáu hana í draumi. Þau eru ung. Þau mega ef til vill sjá drauminn sinn rætast. — Móðir þeirra trúði því ekki, að eg hefði séð eyna úr fangelsinu.

PRÉDIKARINN: Það verður margt til í fangelsi, sem aldrei verður til fyrir utan það. Kraftar sálarinnar verða frjálsari við fjötra líkamans eins og innri sjón skýrist við blindu augnanna.

FANGINN: Allur heimurinn er fangelsi þess manns, sem er sekur — hann er alstaðar ófrjáls. Hann yrði handtekinn

þó hann væri að bjarga barni úr húsbruna. Já, eg finn að eg er frjálsastur innan þessara veggja. Eg fann að eg var ófrjálsari úti; þess vegna orkaði eg engu, þó eg hefði viljann til hins góða.

PRÉDIKARINN: Þú sannfærðist um að hér værir þú frjálsastur. Þú glæddir hlýhug konunnar og barnanna. Þetta getur átt þátt í því að frelsa líf þitt.

FANGINN: Betra hefði þeim verið að eg hefði aldrei komið heim til þeirra. Sælli væru þau, ef þau hefðu hatað mig og viljað ógæfuna yfir mig, því þá hefði ósk þeirra rætst.

PRÉDIKARINN: Kærleikurinn er bífrost milli þín og þeirra. Meðan ykkur er varnað að finnast, ganga sálir ykkar upp bogann og mætast á honum miðjum — næst himninum.

FANGINN (*sokkinn niður í hugsanir sínar*): Hér klæddi eg mig frelsi, en þegar eg kom út, upplitaðist það eins og sviðið fat í sólskinu. Á mér verður alt svart — jafnvel sólargeislinn.

PRÉDIKARINN: Fyrir augum sálar þinnar er alt bjart. Þegar þú kemur upp til hennar, breytist útsýni þitt. Þá sér þú alt með augum hennar.

FANGINN (*eins og hann heyrir ekki*): Eg holti út hverju tári, sem eg átti, eg grét með þurrum augunum og bað guð og menn að miskunna mér, gefa mér eitt tækifæri til að verða að nýjum og betri manni. Eg bað um að mega lifa öðrum til hamingju. Mennirnir fyrirritu mig því meir og hæddu mig. Eg kraup og bað guð að breyta þeim, en guð sjálfur verður að breytast til að geta breytt þeim. Eg verð að vera forhertur til að þola við. Eg er orðinn vondur — þannig hafa þeir búið mig undir dauðann. Eg fer með frosið hjartað upp á gálgann. Það blæðir úr því þegar það þiðnar — eftir að eg er dauður — það verður fiskblóð.

PRÉDIKARINN: Menn eru sannfærðir um að glæpamanni sé ekki trúandi til neins góðs, jafnvel þó þeir séu glæpamenn sjálfir. Þeir vita ekki, að hver einstaki maður er bæði vondur og góður. Þeir vita ekki, að til eru menn, sem

eru lifandi. — Þótt þeir hefðu sannfærst um að þú hefðir viljann til hins góða, mundu þeir samt hafa framfylgt lögnum. Þeir eru fósturbörn aldarfarsins. Allar misgjörðir eiga rætur, sem liggja langt aftur í tímann. Lögin eru eftir dauða menn.

FANGINN (*eins og áður*): Snaran hangir tóm og hreyfingarlaus yfir höfði mínu. Hún er í hungurhlykkjum. Hún á að fá að fylla sig og rétta úr sér á eftir. Böðullinn bíður órólegur eftir þóknuninni fyrir vikið. Hann fær hana að líkindum refjalaust, fyrst tilboð hans var lægra en margra annara böðla. Fólkið bíður úti eftir því að fá að sjá einn glóp hengdan — glóp, sem varð snöggvast valmenni án þess að það gerði sér grein fyrir því. Svo ef einhver syrgir, sem vel getur skeð, því fólk grætur við lát elstu og grimmustu hunda, — þá syrgir hann ekki valmennið, heldur morðingjann. — Þeir eru rétt ókomnir til að sækja mig. Nályktin af mér er komin í fötin þeirra — eg finn hana hingað. Þeir eru morðingjar eins og eg, að öðru leyti en því, að þeir

hafa aldrei haft viljann til hins góða ekki um eitt augnablik; þeir eru morðingjar morðingjanna, en hafa góða samvizku og njóta friðar og frelsis. Konungsins velpóknun er yfir þeim.

PRÉDIKARINN: Mannfyrirlitning þín er vottur þess að þú hefir þrár til hins góða. Þær eru milli svefnis og vöku. Ef þú ekki ættir þær, þessar þrár, mundir þú vera kærulaus og engan elska né fyrirlita. En alt, sem þú þráir og þær urðu til fyrir, má enn veitast þér.

FANGINN: Engar dyr eru mér opnar nema dauðans dyr. Jörðin gapir og dregur mig að sér eins og óhreint, óholt loft. Ef eg kæmist út gegnum margfaldan steinvegginn, mundi frelsi, fyrirhugað mér og öðrum til góðs, óðar tekið af mér. Eg mundi að eins auka sekt manna með því að gefa þeim færi á að ræna mig því að nýju. (*Hás*) Það að ræna því einusinni, hlýtur að hefna sín grimmilega. (*Starir óttaslegnum augum*) Sjáðu göngulagið. Heyrðu hve glamrar og hriktir í hryggjarliðunum. Eg hafði

einu sinni tungu fyrir innan þessa hvítu tanngarða; hún talar þó hún sé fúin. Eg hafði einu sinni augu í þessum holu tóftum; þau hafa orðið eftir ofanjarðar til að stara eins og frostnar vatnsbólur, brotnar ísbólur. (*Verður ógurlegur*) Menn, þau stara á ykkur lifandi og dauða.

PRÉDIKARINN: Viljinn til hins góða er það sem getur vakið þrár þínar. Ef hefnigirni yfbugar hann, vakna þrár þínar aldrei og þú ert glataður um aldur og æfi. (*Fanginn verður niðurlátur. Þögn*). Minstu þess, hve þau, sem þú elskar, liðu þegar þú skildir við þau. Þúsundir kvenna og barna hafa liðið fyrir heimsku og hleypidóma mannanna. Minstu hinna mörgu sára, sem eru vanrækt af öllum. Tárin eru orðin að heilu hafi. Alt af rignir meira í hafið og það stækkar unz að styttnir upp. Í þessu hafi speglar himininn sig. Hann speglar sig að eins — það er ekki himnaríki á þessari jörð. Ef það væri ekki fyrir þetta haf, hefðu menn ekki hugmynd um annað himnaríki en þessa jörð.

FANGINN (*angurblítt*): Ætlar þú að efna loforð mín? Ætlar þú að koma til veðar því, sem eg hafði ætlað mér að gera til að bæta fyrir brot mitt? Þú ert góður, eg veit þú gerir það.

PRÉDIKARINN: Þú skalt gera það sjálfur, svo þráam þínum sé fullnægt. Þér er ófullnægjandi að annar bæti fyrir brot þitt.

FANGINN: Eg er ekki heldur þess verðugur.

PRÉDIKARINN: Hversu vondur sem maðurinn verður, er alltaf eitt, sem hann verðskuldar, það, að verða góður. (*Það er eins og birta yfir andliti fangans*) Þú hataðir mennina fyrir veikleika þeirra. Nú kennir þú í brjósti um þá; þú finnur að þeir eru allir skipbrotsmenn. Þeir eru orðnir þér kærir, því þú finnur að þeir eru bræður þínir. Þú þráir að flytja þá alla til eyjarinnar. Þrár þínar hafa vaknað.

FANGINN (*gladur*): Þær eru eins og lifandi nývaknaðar verur. (*Verður dapur í bragði*) Og þær eiga allar að láta lífið

með mér. Ó, að þessar hvítu þrár hefðu aldrei vaknað. Eg lifi allra þeirra lífi þangað til eg dey, og þá dey eg allra þeirra dauða. Hafði sá, sem eg myrti, svona mörg líf? Nei. Hann lifði ekki nema einu lífi og dó ekki nema einum dauða. Af því einmitt að eg myrti hann, fékk eg öll þessi líf. Ó, það verður þungt að láta þau öll í gálganum. — Þeir, sem taka þessar verur allar af lífi, fremja fleiri glæpi en eg.

PRÉDIKARINN: Þær eru ekki enn þá lifandi verur, en þær hafa skilyrði til að verða það. Þess vegna geta þær látið það líf, sem þær ættu fyrir höndum, ef þær ekki tortímdust með þér. Að koma í veg fyrir líf þeirra er hinn sami glæpur sem að tortíma því. — Þegar þrár þínar ná fullum þroska, verða þær að hugsjónum. En hugsjónirnar eru það, sem nú getur bjargað lífi þínu.

FANGINN: ?

PRÉDIKARINN: Við lifum jafnt í tveimur heimum. Við sjáum annan með augum líkamans, en hinn með augum and-

ans. Þeir eru jafn-verulegir. Allir hlutir verða fyrst til í þeim heiminum, sem sést með augum andans. Öll kraftaverk, sem eru unnin, eru unnin þar. Það, sem er ómögulegt hér, er mögulegt þar. Þar er enginn hlutur ómögulegur.

FANGINN: ?

PRÉDIKARINN: Þegar þrjár þínar hafa náð fullum þroska og eru orðnar að hóp bjartra hugsjóna, gefur þú þeim þitt eigið líf. Þá geta mennirnir ekki tortímt því. Í hugsjónum þínum heldur þú áfram að lifa, og þær lifa lífi þínu um aldur og æfi.

Þungt fótatak heyrir útífyrr.

FANGINN: Þeir eru að koma. Stundin er þegar komin. (*Verður rólegur, hneigir höfuðið og byrgir andlitið*).

PRÉDIKARINN (*hefur upp hendur sínar*): Þú skalt fyllast eldlegum kærleika til allra manna, eldlegum áhuga til að bæta fyrir allar, allar misgerðir og eldlegum áhuga á, að koma í veg fyrir allt ranglæti. Þessi eldlega þröðung blessi þig!

Tvær hvítar verur í líki ungra stúlkna þjóta sin frá hvorri hlið fangans, um leið birtir og heyr-ist eins og vængjatak. Hvítar verur halda áfram að koma á sama hátt — tvær og tvær í einu — unz fangelsið er orðið fult og albjart af undra-birtu. Í hvert skifti sem tvær verur koma, birtir og heyrir vængjatak — þetta er með jöfnu milli-bili, eins og stór fugl fljúgi — og fanginn minnar unz hann er orðinn að öskuhrúgu á gólfinu. Svo er djúp helgidóms þögn.

PRÉDIKARINN: Hvað ætlið þið?

ALLAR HVÍTU VERURNAR (*brosandi með róm, sem er himinljómandi af barnslegu sakleysi og fögnuði*): Við ætlum að gera alla jörðina að blómaeyju.

Tveir lögregluþjónar koma inn — horfa undrandi á breytinguna, sem orðin er í fangelsinu — fara skyndilega út.

Lögreglustjórinn og lögregluþjónarnir koma inn.

LÖGREGLUSTJÓRINN: Hví er þessi hvíti hópur inni? Hann á ekki heima hjer. (*Við lögregluþjónana*) Hleypið honum út.

Lögregluþjónarnir opna — staðnæmast sinn hvoru megin við dyrnar. Hvítu verurnar fara í röð upp stigann og út; það er þýð sönglist í fótatakinu. Það dimmir við hvarf hverrar veru, unz þær allar eru horfnar og orðið er dimt á leiksviðinu.

LÖGREGLUSTJÓRINN: Hvar er sá vandi?

PRÉDIKARINN: Hann er ekki hér.

Lögreglustjórinn þyrlar öskuhrúgunni út um gólf með fótunum.

Tjaldið.

Hinir höltu.

PERSÓNUR:

Vítið, Viðkvæmnin, Hárið, Hægra Augað, Vinstra Augað, Nefið, Hægra Eyrað, Vinstra Eyrað, Munnurinn, Hægri Hendin, Vinstri Hendin, Hægri Fóturinn, Vinstri Fóturinn, Gull, Nokkrir þrælur Gulls.

Vítið: Ungur og friður karlmaður, með sjáanlega andlega yfirburði, í hvítum silkigljáandi nærskornum fötum, líkum þeim sem leikfímismenn eru í.

Viðkvæmnin: Yndisleg ung kona, með blíðsvip meðaumkunar og mannúðar, í hvítum silkigljáandi dúnléttum kjól. Hún er með bera arma og slegið hár.

Hárið: Stúlka, á að gizka fimm ára gömul, í hvítum stuttum silkikjól, í silkisokkum og silkiskóm. Gullbjart hár nærri hylur hana.

Augun: Tvær stúlkur jafnstórar, líkar eins og tvíburar. Það, sem öðru fremur vekur athygli á þeim, eru augu þeirra töfrafögur. Þær eru klæddar eins og Viðkvæmnin.

Nefið: Karlmaður í fötum líkum þeim sem Vítið er í, en nef hans er þannig, að ekki verður um vilzt hver hann er, þó án þess að það lýti andlit hans.

Eyrun: Tveir drengir jafnstórir og eins útlits

á að gizka fimtán ára gamlir, í fötum líkum þeim sem vitið er í. Eyru þeirra benda til hverjir þeir eru, en eru þó ekki svo stór, að þau fari illa.

Munnurinn: Karlmaður í hvítum fötum, eins og hinir, sem áður er lýst. Munnur hans sýnir hver hann er, án þess að óprýða andlit hans.

Hendurnar: Tvær ungar konur jafnstórar og eins útlits, hvítklæddar eins og hinar, sem áður er lýst. Hægri Hendin hefir gráa strigaermi á hægri handlegg. Vinstri Hendin hefir gráa strigaermi á vinstri handlegg.

Fætturnir: Tveir karlmenn jafnstórir og eins útlits, hvítklæddir eins og hinir, sem áður er lýst. Hægri Föturinn hefir gráa strigabuxnaskálm á hægri læri og þungan verkmansskó á hægri fæti. Vinstri Föturinn hefir gráa strigabuxnaskálm á vinstra læri og þungan verkmansskó á vinstra fæti.

Í fjórða þætti er breyting orðin á búningunum þannig, að hvítu fötin hafa tapað öllum silkigljánum og eru tekin að gulna. Þá eru ermarnar úr svörtu klæði og hvítar, stífar líningar sjást standa fram undan þeim, skálmarnar úr svörtu klæði og skórnir léttir og gljáandi.

Gull: Karlmaður logagyltur frá hvirfli til ilja, hárlaus, hefir gylt augu, blóðrauða skikkju á herðum, sverð í gyltum skeiðum á hlið. Fötin eru nærskorin.

Þrælur Gulls: Gulir frá hvirfli til ilja, hárlausir. Þeir sýnast naktir. Stórt gull-lóð er hlekkjað við annan fótinn á hverjum þeirra.

FYRSTI ÞÁTTUR.

Brött brekka grasi vaxin – blóm á stangli með ýmsum litum. Fjarlæg fjöll í aftursýn. Greniskógur upp brekkuna til vinstri handar. Til hægri handar er þur árfarvegur – steinar, möl og sandur. Hægra megin við árfarveginn er hár klettur, með stall nokkuð fyrir ofan jafnsléttu. Kletturinn lækkar þegar fjær dregur og verður skógi vaxinn.

Sumar, síðdegis.

Efst uppi í brekkunni sitja í röð Vitið, Hárið og Viðkvæmnin. Neðar sitja í röð Hægra Eyrað, Hægra Augað, Nefið, Vinstra Augað og Vinstra Eyrað. Neðar situr Munnurinn. Hjá honum er matarkarfa. Neðar sitja, hlið við hlið, með nokkru millibili, Hægri Hendin og Vinstri Hendin. Neðst sitja, hlið við hlið, Hægri Fóturinn og Vinstri Fóturinn.

Hægri Hendin slitur upp blóm og lætur það í hárið á Hárinu.

VIÐKVÆMNIN: Ó, Hönd, eg fann til þegar þú sleizt upp blómið.

HÆGRA AUGAÐ: Blómið fer Hárinu vel.

HÁRIÐ: Hér fæ eg blóm í hárið, en heima hismi og ryk af akrinum. Hér vil eg eiga heima.

MUNNURINN: Mikill barnaskapur! Ögn

er björgulegra blessað hveítilandið, en
brjóstrin hér. Hér gætu ekki vaxið jarð-
epli né korn. Enginn skyldi ætla mér
að vera þar sem ekkert er til hnífs og
skeiðar.

HÆGRA AUGAÐ: Fegurðin er landkostur
hér.

MUNNURINN: Hvað er fegurðin matar-
laus?

HÆGRI FÓTURINN: Hér vildi eg eiga
heima, ef eg þyrfti aldrei að ganga upp
brekkuna.

VINSTRI FÓTURINN: Hér vildi eg eiga
heima, ef eg þyrfti að eins að ganga
ofan brekkuna.

Fuglar heyrast syngja á trjánum.

HÆGRA EYRAÐ: Þessi fuglasöngur er
landkostur.

NEFIÐ: Eg vildi mega alla æfi mína anda
að mér ilm blómanna hér.

VITIÐ: Þessi blóm deyja þegar kuldar
koma.

VIÐKVÆMNIN: Þau deyja og rísa upp
aftur eins og við.

VITID: Þau deyja og rísa aldrei aftur til lífs, en upp af þeirra rót vaxa ný blóm. Í þeim blómum halda þessi áfram að vera til liðin, en ekki lífs. Þau blóm minna á að þessi hafi verið til, eins og þessi árfarvegur minnir á, að hér hafi runnið vatn.

VIÐKVÆMNIN: Vatnið, sem rann í þessum farvegi, er enn þá til. Það hefir bara runnið í annan farveg. Vera má, að sá farvegur liggi í það vatn, sem allar ár renna í.

VITID: En þegar vatnið, sem rann hér, hefir blandast því vatni, er það ekki nein sérstök á. Það þekkir sig ekki sjálft, og aðrir þekkja það ekki.

VIÐKVÆMNIN: Sumar ár bera gull svo langt sem þær renna; þekkjast af því, þótt þær blandist öðrum straumum.

VITID: Þá finst gullið í farveginum, sem þær eru hættar að renna í. Það er landkostur.

VIÐKVÆMNIN: Landkostur er hvar helzt sem við öll getum náð mestri fullkomnun.

HÆGRA EYRAÐ: Við höfum náð mestri fullkomnun þegar við erum öll í samræmi.

VIÐKVÆMNIN: Hreint vatn, hreint loft og ljós eru hinir beztu landkostir, því heilbrigði er lykill að fullkomnun.

MUNNURINN: Hvað gagnar það að hafa heilar tennur, þegar ekkert er til undir þær að láta annað en þurt brauð? (*Tekur þurt brauð upp úr matarkörfunni og etur*). Það má vera að þurt brauð sé það bezta sem kostur er á til viðhalds Viti og Viðkvæmni, en það er ónóg öllum öðrum, eg þori að segja það, hversu vel sem það er tuggið (*tyggur*). Það er auðvitað mikið undir því komið.

VINSTRI HENDIN: Hendurnar eru látnar gjalda þess að þær eru heilar — undirorpnar erfiði og þreytu.

VINSTRI FÓTURINN: Hvers eiga að gjalda góðir fætur, sem kikna undir þunga og örmagnast á gangi, meðan aðrir eru í vögnum og hvíla sig á ferðalögum.

VINSTRA AUGAÐ: Augu, sem alt sjá,

hafa fulla sjón. Augu, sem fátt sjá, hafa litla sjón. Augu, sem ekkert sjá, eru blind, þótt þau séu heil.

VINSTRA EYRAÐ: Heyrn er ekki til neins, þar sem ekkert er til að heyra.

VIÐKVÆMNIN: Þeim, sem ekki vinna, væri vinnan hvíld. Þeim, sem ekki ganga, væri gangurinn hvíld. Fegurð náttúrunnar hvílir lengst og best augun, sem þreystast á að horfa á mannvirki. Þeim, sem heyra, er þögnin hvíld. Alt getur verið hvíld.

MUNNURINN: Það er það gamla. Viðkvæmnin finnur til með öllum öðrum en sínum.

VITIÐ: Það er ekki nóg að vera heill. Maður verður að geta notið heilsunnar. Heilbrigði er að sönnu lykill að hamingju. En það þarf afl til að snúa lyklinum, afl þeirra hluta er gera skal, höfuðlandkostinn — gullið.

Þögn. Héri sést fara á stökki yfir árfarveginn.

VIÐKVÆMNIN: Auminginn hefir lagt á flóttu. Vargurinn ofsækir hérann.

VITID: Að lögum náttúrunnar er það rétt, að hið sterka undiroki hið veika.

VIÐKVÆMNIN: Það er gagnstætt réttlætistilfinning mannanna.

VITID: Er ekki vilji guðs ráðandi í ríki náttúrunnar?

VIÐKVÆMNIN: Jú.

VITID: Þá er það, sem mennirnir kalla rangt, rétt fyrir guði. — Eigum við að fara heim sömu leið og við komum?

Öll standa upp.

VIÐKVÆMNIN: Já, svo við villumst ekki.

HÆGRI FÓTURINN: Þá þurfum við að ganga upp brekkuna. Gætum við ekki komist hjá því?

VINSTRI FÓTURINN: Við getum sneitt fyrir brekkuna með því að fara um árfarveginn.

VITID: Förum nú af stað.

VIÐKVÆMNIN: Varist að stíga á blómin.

Þau ganga öll með varúð niður í árfarveginn — nema staðar.

VINSTRI FÓTURINN: Hér er mjúkt undir fæti.

Augun horfa niður fyrir sig.

HÆGRA AUGAÐ: Hér er sandur.

VINTRA AUGAÐ: Hann glóir.

Hendurnar taka sand upp í lúkur sínar og sýna Vitinu.

VITIÐ: Hvað — er þetta gull? Svo er víst. En það happ!

Þau öll standa agndofa. Það er þögn. Hendur og Fætur, Augun og Eyrn rjúfa þögnina með hlátri og fagnaðarlátum.

VITIÐ: En það happ!

NEFIÐ (*þefar af gullinu*): Þetta ilmar ekki sem blóm jarðarinnar.

MUNNURINN (*bitur í gullið*): Það er enginn matur í þessu, eins og það er.

VITIÐ: En það happ, að finna þennan gullsand (*hlær einfeltnislega*).

VIÐKVÆMNIN (*með alvöru*): Happ, ef þú gefur hann fátækum, óhapp, ef þú átt hann einn.

VITIÐ: Fyrir þennan gullsand get eg orðið hamingjusamur.

MUNNURINN: Þessu gulli væri vel varið, ef matur væri keyptur fyrir það alt.

HÆGRI FÓTURINN: Gleymið ekki sokkum og skóm.

VINSTRI FÓTURINN: Munið eftir sleðum og vögnum.

HÆGRI HENDIN: Gleymið ekki gullhringum.

VINSTI HENDIN: Gleymið ekki vetlingum.

VITIÐ: Við getum veitt okkur alt. — Þið Hendur, fyllið matarkörfuna með gulli.

VIÐKVÆMNIN: Til að gefa bágstöddum.

Dýrðarljómi yndislegs sólarlags sveipar alt rauðglóandi birtu. Kletturinn opnast. Gull stígur fram á stallinn.

GULL: Enginn fær gullið án þess að bindast samningum við mig.

Þögn andartak.

VITIÐ: Hver ert þú?

GULL: Eg er kallaður Gull, en er annað og meira.

VITIÐ: Ertu konungur?

GULL: Hvort sem þú vilt heldur, þræll eða konungur. Það er á þínu valdi.

VITIÐ: Eg vil hafa þig fyrir konung.

HÆGRA AUGAÐ (*lág*): Hann er indæll.

VINSTRA AUGAÐ: Ó, hann er elskulegur.

HÆGRA AUGAÐ: Eg vil eiga hann.

VINSTRA AUGAÐ: Eg vil eiga hann líka.

HÆGRA AUGAÐ: Við skulum eiga hann báðar.

GULL: Allflestir velja þann kostinn, að hafa mig fyrir herra sinn. Þeir verða allir auðugir að fé. Hinir, sem hafa mig fyrir þræl sinn og veita Viðkvæmninni jafnrétti við sig, eru fáir, fátækir, en ánægðir. Vit, hvers æskir þú?

VITIÐ: Eg vil verða ánægður.

GULL: Tveir vegir til ánægju eru undir mínum höndum. Annar vegurinn er sá, að veita Viðkvæmninni jafnrétti og vera fátækur. Hinn vegurinn er sá, að verða nægilega auðugur. Þar til maðurinn hefir fengið nóg gull, er eg herra hans. Eftir það verð eg þræll hans. Vit, hvorn veginn velur þú?

VITIÐ: Þann, að verða nógu auðugur að fé.

GULL: Þú synjar Viðkvæmninni um jafnrétti?

VITID (*þegir*).

MUNNURINN: Það er bara sjálfsagt. Annars mundi hún gefa fátækum allan matinn, svo við hefðum ekkert til lífsviðurværis annað en þurt brauð.

HÆGRI HENDIN: Synjaðu henni um jafnrétti, í guðanna bænum, svo að við þurfum ekki að erfða.

HÆGRI FÓTURINN: Synjaðu henni um jafnrétti. Blessaður, synjaðu henni um jafnrétti. Vit, þú veizt hvað við höfum mátt leggja á okkur.

HENDURNAR, FÆTURNIR, AUGUN, EYRUN og MUNNURINN (*tala öll í einu*): Synjaðu henni um jafnrétti, svo að við getum átt góða daga.

VITID: Já.

Viðkvæmnin grætur. Hárið faðmar hana og grætur.

GULL: Vit, þú vilt að eg sé herra þinn þar til þú ert ánægður, og þræll þinn eftir það.

VITID: Já.

VIÐKVÆMNIN (*með veikum róm*): Vit, þú ert að leiða okkur öll út á ófæran ís (*hnígur niður náfól*). Eg er í vökinni — við erum öll í vökinni. Hve vatnið er kalt! Hjálp! Eg kemst upp á skörina, en get ekki bjargað ykkur.

Hendurnar stumra yfir Viðkvæmninni.

HÆGRI HENDIN (*leggur hendina á ennið á Viðkvæmninni*): Hún er að verða köld. Hún er að verða köld.

Vitið snýr sér frá Gulli og að Viðkvæmninni.

GULL: Margir menn ætla að gullið sé auðtekið, þegar æðin liggur ofan jarðar. En kostnaðarminna er að mölva gull úr stórgrýti djúpt í jörð.

Vitið reisir Viðkvæmnina á fætur, kyssir hana. Hárið tekur grátandi í hendina á Vitinu. Vitið leiðir þær báðar upp brekkuna til vinstri handar. Hendurnar, Fæturnir, Augun, Eyrn, Nefið og Munnurinn halda á eftir þeim. Öll blómin í brekkunni troðast undir fótum þeirra.

GULL: Vit, þú hefir nú fundið mig, en snýr þér nú frá mér (*hlær hátt*). Eg á nú eftir að finna þig.

Öll hverfa inn í skóginn nema Augun. Þær nema staðar, snúa sér í áttina til Gulls.

HÆGRA AUGAÐ: Ó, hvað eg hlakka til.

VINTRA AUGAÐ: Ó, hvað eg hlakka til komu hans. Hann er guðdómlega fallegur.

HÆGRA AUGAÐ: Dæmalaust er hann inn-dæll

Augun fleygja kossu af fingrum sínum til Gulls. Gull breiðir út faðmunn á móti þeim og brosir.

Tjaldið.

ANNAR ÞÁTTUR.

Bjálkahús troðið mosa — dyr til hægri handar, gluggi til vinstri. Stór bókaskápur fyrir gafli. Hægra megin við bókaskápinn hangir spegill. Nokkur málverk hanga á veggjunum. Legubekkur er undir glugganum. Þar situr Viðkvæmnin. Hárið situr á litlum stól hjá legubekknunum. Við gaflinn sitja í röð Fæturnir, Hendurnar, Augun, Eyrn, Nefið og Munnurinn. Vinstra megin við borð, sem er á miðju gólfi, situr Vitið. Gull stendur við dyrnar.

Kveld. Lampaljós logar á borðinu.

VIÐKVÆMNIN (*með veikri rödd*): Eg mót-

mæli því að þú bindist samningum við Gull, eftir að hafa svift mig þeim rétti að vera í ráðum með þér.

VITID (*með þjósti*): Láttu mig ráða, kona. Eg hélt að eg ætti ekki að búa við konuríki. (*Við Gull*) Hverjir eru skilmálarnir?

GULL (*tekur gylta bók úr vasa sínum, blaðar*): Viltu eignast miljónir?

VITID: Eg vil verða ánægður (*brosir*).

VIÐKVÆMNIN: Þú eignast aldrei nóg fé til að verða ánægður. Við getum ekki orðið samferða um þann veg, sem þú velur. Ánægja er ekki til án viðkvæmni.

VITID (*byrstur*): Þegiðu kona (*slær hnefanum í borðið*).

Viðkvæmnin hallar sér út af og grætur lágt.

GULL: Er ætlun þín að hætta að sækjast eftir gulli, þegar þú ert loks ánægður orðinn?

VITID: Já. Og eg þarf ekki mikið gull til að verða ánægður.

GULL: Sleppum því. Við vitum það betur

seinna. (*Opnar bókina, gengur nær Vitiðnu*) Skilmálarnir eru þessir:

Vitið krýpur á kné, krossleggur hendurnar á brjóstinu.

GULL: Frá þessari stund til þess tíma að þú ert ánægður, skaltu vera minn þræll; þér skulu öll listaverk hverfa, hugsun þín skal öll vera um gull og um ekkert annað en gull. Nef þitt skal enga lykt finna nema gullykt.

NEFIÐ: Betri er engin lykt en ill. Gull er lyktarlaust.

GULL: Augu þín skulu ekkert sjá nema gull.

HÆGRA AUGAÐ: Ó, hvað það er inndælt.

VINTRA AUGAÐ: Inndælt, inndælt!

GULL: Eyru þín skulu ekkert heyra nema gull.

HÆGRA EYRAÐ: Já, þar til er Vitið hefur fengið nóg gull og er ánægður, en eftir það —

GULL: Munnur þinn skal mæla á gullmáli.

MUNNURINN: Mig hefur lengi langað til að mæla á því fagra máli, en eg hef ekki haft ástæður til þess að þessu.

GULL: Viðkvæmnin þín skal þoka fyrir mér, fætur þínir og hendur þínar skulu varpa verkum sínum á hina fá-tæku. Þetta er aukaatriði. Allur samningurinn á nefnilega að vera haldinn eins vel og það.

HÆGRI HENDIN: Lof sé lukkunni!

HÆGRI FÓTURINN: Lof sé hamingjunni!

GULL: En eg leyni þig því ekki, að Hárið missir þú, ef þú hefur miklar áhyggjur.

Hárið hrekkur við, hljóðar af hræðslu. Viðkvæmnin ris upp af legubekknum og tekur hana í faðm sinn.

VITID: Mér þykir verst, ef eg missi Hárið, en svo kemur ekki til þess, eg býst ekki við að hafa miklar áhyggjur.

GULL: Eftir að þú ert orðinn ánægður skal eg þinn þræll vera. Listaverk skulu þér í auglýsni aftur koma, hugsun þinni skaltu einn ráða, Nef þitt skal allan ilm finna og Augu þín skulu alt sjá.

HÆGRA AUGAÐ: Ekki víst að við æskjum þess.

GULL: Eyru þín skulu alt heyra og Munnur þinn skal vera frjáls að mæla á öllum málum og Viðkvæmninni máttu kvongast aftur, ef þú vilt. Viltu undirrita samninginn?

VITIÐ (*hátíðlega*): Já. (*Stendur upp*) Eg verð fljótt ánægður.

VIÐKVÆMNIN (*stendur upp — gengur til Vitsins — leggur hendina á öxlina á honum — horfist í augu við hann. Röddin er titrandi*). Eg grátbið þig — hafnaðu Gulli. Að öðrum kosti, sviftu mig ekki jafnrétti. Eg særi þig við allar yndisstundir samvinnu okkar á umliðinni tíð.

VITIÐ (*önnugur*): Æ, farðu frá barn. (*Hann hrindir henni frá sér — hún hopar afturábak — hnigur niður á legubekkinn*).

VITIÐ (*hranalega*): Hendur og Fætur, berið Viðkvæmnina burt.

Hendurnar taka undir herðarnar - Fæturnir undir fæturna. Höfuðið á Viðkvæmninni hangir niður. - Andlitið er fölt - augu hennar opin og starandi - hár hennar dregst eftir gólfinu — handleggirnir lafa máttlausir. Vitið opnar dyrnar.

VIÐKVÆMNIN: Það er úti um okkur. (*Þau fara — Hárið legst á legubekkin — byrgir andlitið — grætur. Augun og Munnurinn hlæja*).

GULL (*leggur bókina á borðið*): Vit, hér er samningurinn.

Vitið undirritar samninginn. Bókaskápurinn og málverkin hverfa inn í vegginn.

NEFIÐ: Nú kenni eg fyrst þefinn af gulli (*þefar*). Eg finna gulllykt úr öllum áttum. Eg finna gulllykt langar, langar leiðir. Eg gæti rakið gullspor (*þefar, snuðrar eins og hundur og hleypur skyndilega út*).

HÆGRA EYRAÐ: Hví lét Nefið svona? Hvað var Nefið að segja? Eg heyrði það ekki. Hvað er þetta! Eg heyri ekki til sjálfs mín. Guð hjálpi mér! Talið þið svo eg heyri.

VINTRA EYRAÐ: Eyra, hví læturðu svona? Varstu að — Guð minn góður! Eg er heyrnarlaus.

HÆGRA AUGAÐ: Eg sé ekkert nema þig, Gull. (*Litur í spegilinn*) Eg sé ekki sjálfa mig (*horfir í kringum sig*), bara þig, elsku Gull.

VINSTRA AUGAÐ: Er alt farið nema Gull? (*Litur i kring*) Eg sé ekkert, ekkert nema þig, elsku hjartans Gull.

Augun hlaupa i fang Gulli og kyssa hann áfergilega. Gull sezt með þær sína á hvoru hné.

HÆGRA AUGAÐ: Eini vinurinn.

VINSTRA AUGAÐ: Eina elsku yndið mitt.

HÆGRA EYRAÐ: Get eg ekki farið að heyra neitt af því, sem sagt er? Eg er að verða vitlaus.

VINSTRA EYRAÐ: Eg vil fá heyrnina aftur. Eg krefst að fá að heyra. Þið megið marka mig á annan hátt.

HÆGRA EYRAÐ: Er Vitið eyrnalaus? Er Vitið heyrnarlaus?

VINSTRA EYRAÐ: Er hljóð ekki lengur til?

GULL (*stendur upp, við Eyrun, byrstur*): Snáfið út og burt þið þrælur þrælsins.

HÆGRA EYRAÐ: Þetta heyrði eg.

VINSTRA EYRAÐ: Eg heyrði þetta.

HÆGRA EYRAÐ: Nú í fyrsta sinn þykir mér gott að heyra mig húðskammaðann.

VINSTRA EYRAÐ: Skammaðu mig eins

og hund, svo eg megí heyra. Það er gott að heyra sig hundskammaðann.

Eyrun fara. Gull sezt aftur með Augun sína á hvoru kné. Þau talast við hljótt og blíðlega. Gull kyssir þær til skiftis.

MUNNURINN (*stendur upp og gengur til Vitsins*): Þóknast þér, húsbóndi, með svo góða framtíð fyrir höndum, að láta mér í té nú þegar, það sem eg þarf til lífs-viðurværis, svo sem hangið svínaflesk, egg steikt í smjöri, skelfisksúpu og epli eða ber í eftirmat. Svo gæti eg þegið flösku af góðum bjór eða kampavíni.

VITID (*hefur setið í þungum þönkum síðan hann skrifaði undir saminginn*): Far og fá þetta, sem þú vilt.

MUNNURINN: Svo sem sjálfsagt (*ræskir sig*). Vel hef eg mælt á þessu nýja máli. Það er æði íburðarmikið þetta gullmál (*fer*).

HÁRID (*ris upp af legubekknunum, gengur grátandi til Vitsins*): Vertu góður við mig. Mér er ilt. Þér hefur alt af þótt vænt um mig.

VITID (*blíðlega*): Hárid mitt, það er satt. Hvað get eg gert fyrir þig?

HÁRIÐ: Viðkvæmnin er mikið veik. Ef þú ert góður við mig, þá batnar henni.

VITID (*strýkur hárið á Hárinu*): Elsku hárið mitt, eg skal vera góður við þig. En Viðkvæmnin — hún gerir mér ónæði.

HÁRIÐ (*grætur*): Ó, mér er svo ilt. Ef þú kemur með mér til Viðkvæmninnar og ert góður við hana, þá batnar mér.

VITID: Elsku Hárið mitt, eg vil að þér batni. Eg kem með þér.

Þau fara.

HÆGRA AUGAÐ (*við Gull*): Svo þú ætlar að eiga mig.

VINTRA AUGAÐ: Þú sagðist áðan ætla að eiga mig.

GULL: Eg skal með ánægju eiga ykkur báðar (*kyssir þær*).

Eyrun sjást standa á hleri í dyrunum, sem eru hálfopnar. Þeir eru varir um sig og flóttalegir.

HÆGRA AUGAÐ: Kystu mig einu sinni enn.

Gull kyssir hana langan koss.

VINTRA AUGAÐ: Kystu mig eins lengi, elsku Gull.

Gull kyssir báðar í einu.

GULL: Haldið þið ekki að þið verðið leiðar á mér?

HÆGRA AUGAÐ: Nei, aldrei, aldrei. Það getur ómögulega farið svo.

GULL: Jú, það hefur nokkrum sinnum atvikast, að augu hafa uppgefist á því að horfa á mig lengi einan (*hlær kuldalega*).

HÆGRA AUGAÐ: Mér finst eg mundi deyja, ef þú yfirgæfir mig.

VINTRA AUGAÐ: Eg finn að eg má aldrei líta af þér, elsku Gull.

GULL: Ó, blessaðar dúfurnar, þið verðið nú að þola það að sjá af mér stund og stund. Þið getið ekki æfinlega fylgt mér.

HÆGRA AUGAÐ: Ó, segðu ekki neitt svona (*grætur*).

VINTRA AUGAÐ: Farðu aldrei frá okkur, elsku Gull (*grætur*).

Vitið kemur inn dapur í bragði.

GULL (*gengur fram á gólfid — nemur staðar gegnt Vitinu*): Þú ert að tapa fé. Nær sem þú hugsar um annað en gull, ert

pú að tapa fé. Hér er samningurinn (*sýnir bókina*).

VITID (*varpar öndinni*): Herra, Hárið og Viðkvæmnin eru báðar veikar. Þeim batnar ekki nema eg hlynni að þeim — hugsi um þær.

GULL (*hlær*): Nei. En þú átt ekki meðal-ið sjálfur. Eg á það, en sleppi því ekki við alla. Mér er ekki jafn-ant um alla sjúklinga. — Viðkvæmnin og eg erum sjaldan samferða. Hún fer suður, þegar eg fer norður. Þú ert í vafa, hvora leið-ina þú átt að fara, vilt helzt fara báðar í einu, en getur það ekki. Það verður ekki á alt kosið. En það, sem mest er um vert í þessum heimi: almennings-hylli — lotning og ást allra manna, getur þú öðlast án Hárs og Viðkvæmni, en ekki án gulls.

VITID (*þegir*).

GULL: Án Hárs og Viðkvæmni getur þú skipað hvaða háseti í heimi sem er, en ekki án gulls. Vald yfir öðrum er ekki til án gulls. Ef þú ert án gulls, þótt þú hafir Hár og Viðkvæmni, ertu einskis-

virtur. Það, sem áskilur þér tiltrú allra manna, er gull. Án gulls er maðurinn duft og aska.

VITID (*þegir*).

GULL: Þér verður varpað í fangelsi fyrir að stela einum sokkum, ef þú hefur ekkert milli handanna annað en sokkana. Gullið er lykill að nað, en ekki bænin. Lögin eru alténd þeim megin, sem gullið er, hvernig svo sem þau hljóða. Eg á alla dómstólana.

VITID (*þegir*).

GULL: Það er líka kjarni hinnar gullnu kenningar, að án hárs og viðkvæmni geti maðurinn orðið sáluhólpinn, en ekki án gulls (*þegir andartak*). Hvað er að gerast í kring um þig? Eru menn að hugsa um listir, vísindi, hina bágstöddu og guð himnanna? (*Hlær hátt*) Ekki mikið. Vitsmunir og mannkostir eru virtir vettugi og guði himnanna er gleymt nema í lífsháska. Um hvað eru menn að hugsa? Hverju gleyma menn aldrei?

VITID: Kirkjurnar benda með turnum sín-

um á það, að menn hugsi ekki aðeins um gull.

GULL: Kirkjurnar, segir þú (*hrístir höfundar*). Flestir söfnuðir eru myndaðir af mönnum, sem ekki hugsa um annað en að græða fé. Gull er þeirra guð, yfir þann guð byggja þeir.

VITID: Hvar er bróðurkærleikur, ef ekki innan safnaða?

GULL: Kærleikur safnaðarmanna er fólgin í því, að láta hverir aðra njóta viðskifta.

VITID: Vist er það kærleikur og gott siðferði.

GULL (*hneigir sig djúpt*): Skósmiðurinn gengur í söfnuðinn til að fá að bæta skóna prestsins og safnaðarins; rakarinn til þess að fá að raka prestinn og söfnuðinn; kaupmaðurinn til að tryggja sér ábatasöm viðskifti.

VITID: Gull, þetta, sem þú segir, er satt — gullsatt. Þú ert sannleikans gullni postuli.

GULL: Þetta hljóð vil eg heyra (*leggur hendina á öxlina á Vitinu*). Þetta er gull-

hljóð. Maður, sem er viðkvæmur, er ekki heilbrigður. Þér er að batna. Veikur þræll er ónógur herra sínum. Mér er ant um að þér batni. Þeir hafa allir átt bágð með að losast við viðkvæmni sína. Eg skal hjálpa þér. Fylg þó mér, taktu við gullinu þínu og vertu ríkur.

VITIÐ: Hvert á eg að fylgja þér?

GULL: Inn í steininn.

VITIÐ: Kemst eg inn í steininn?

GULL: Eg opna, sé erindið ekki annað en sækja gullið.

VITIÐ: Kemst eg út aftur?

GULL: Já, en margir eru þeir sem geta hvergi annarsstaðar verið.

Eyrun hverfa frá dyrunum. Gull leiðir Vitið út. Þeir fara. Augun standa upp.

HÆGRA AUGAÐ: Guð minn góður. Nú er Gull horfinn. Eg er blind (*þreifar fyrir sér*). Þetta drepur mig (*æpir í ör-vænting*). Ó!

VINSTRA AUGAÐ: Gull er horfinn! Gull er horfinn! (*fálmar*) Eg hef mist sjónina. (*Hróðar*) Hjálp! Hjálp!

Tjaldið.

ÞRÍÐJI ÞÁTTUR.

Hellir — gráir veggir með hlykkjóttum loga-gyltum röndum — grátt óslétt steingólf. Hellirinn er afarlangur og beygist fjærst til vinstri handar. Fremst á hellisgólfinu til hægri er hrúga af pokum fullum með gulli. Leiksvíðið er autt. Niðamyrkur. Inni á bak við veggina til beggja handa heyrir glamur í hlekkjum, hamrasláttur og hringl, eins og helt væri peningum í poka. Þetta varir nokkra stund. Inst, þar sem hellirinn beygist til vinstri handar, kemur í auglýsýn einn þræll gullsins með stóran poka á bakinu og gulllóð hlekkjast við annan fótinn. Hann er auðsjáanlega að örmagnast undir byrðinni, gengur hægt fram hellisgólfið, slagar og varpar loks af sér byrðinni á pokahrúguna, móður og aðframkominn. Annar þræll kemur sömu leið.

ANNAR ÞRÆLL: Hvar á að fleygja þessum gullpoka?

FYRSTI ÞRÆLL: Hérna í hrúguna auðvitað. — Ertu ókunnugur hér?

ANNAR ÞRÆLL: Já, eg er nýkominn.
(*Varpar af sér byrðinni*) Ert þú búinn að vera hér lengi?

FYRSTI ÞRÆLL: Rúm fjörutíu ár. Það er langur tími, og sjá aldrei sól.

ANNAR ÞRÆLL: Hefur þú ekki séð sól-
ina í fjörutíu ár?

FYRSTI ÞRÆLL: Nei.

ANNAR ÞRÆLL: Er alltaf unnið eins hart
og í dag.

FYRSTI ÞRÆLL: Já.

ANNAR ÞRÆLL: Fær maður ekki að hvíla
sig á sunnudögum?

FYRSTI ÞRÆLL: Nei.

ANNAR ÞRÆLL: Er hér engin útafbreytni?

FYRSTI ÞRÆLL: Nei. Maður er alltaf lát-
inn slá peninga og bera þessa djöfuls
gullsekki.

ANNAR ÞRÆLL: Og þískaður svona
áfram?

FYRSTI ÞRÆLL: Já.

ANNAR ÞRÆLL: Er ekki mögulegt að
komast burt?

FYRSTI ÞRÆLL: Nei. Gulllóðið varnar
manni þess.

ANNAR ÞRÆLL: Losnar maður þá aldrei
hédan?

FYRSTI ÞRÆLL: Nei, aldrei eftir að mað-
ur hefur mist viðkvæmnina.

ANNAR ÞRÆLL: Og mín er dain.

FYRSTI ÞRÆLL: Mín er dain fyrir löngu löngu. Hún reyndi meðan hún lifði alt, sem í hennar valdi stóð, til þess að hafa mig ofan af þeirri heimsins mestu heimsku, að gerast þræll Gulls.

ANNAR ÞRÆLL: Það gerði mín viðkvæmni líka.

FYRSTI ÞRÆLL: Eg hélt að eg fengi hamingju með gulli. En enginn maður getur orðið hamingjusamur án viðkvæmni. (*Þegir andartak*) Gull vann spilið. Hann lét mig drepa viðkvæmnina. Eg er morðingi.

Þögn.

ANNAR ÞRÆLL: Eru margir þrælar hér?

FYRSTI ÞRÆLL: Óteljandi.

ANNAR ÞRÆLL: Bætast margir við á hverjum degi?

FYRSTI ÞRÆLL: Já, margir.

ANNAR ÞRÆLL: Verða allir menn að gullþrælum?

FYRSTI ÞRÆLL: Já, allir nema þeir, sem

eru viðkvæmir og halda áfram að vera það.

ANNAR ÞRÆLL: Eru þeir þá alltaf frjálsir?

FYRSTI ÞRÆLL: Já. Þeir eru einu mennirnir sem alt eru frjálsir.

Þögn.

ANNAR ÞRÆLL: Hvaðan komst þú hingað?

FYRSTI ÞRÆLL: Eg kom frá New-York. En þú?

ANNAR ÞRÆLL: Frá Winnipeg.

Þeir fara.

Hár hamrasláttur og hringl inni á bak við veggina. Leiksvíðið er autt um hrið. Fjöldi þræla kemur sömu leið og hinir fyrri. Allir eru þeir með stórar byrðar og gulllód hlekkjað við fót. Margir ir hniga niður undir byrðunum og eru lengi að hafa sig á fætur aftur. Aðrir missa þær af sér og draga þær, eftir margitrekadur tilraunir að lyfta þeim upp. Margir kalla: hjálp, en fá enga áheyrn. Loks nema þeir staðar við hrúguna, varpa af sér byrðunum og blása.

EINN ÞRÆLLINN: Þetta er gullið, sem allir sækjast eftir.

ANNAR: Þetta er gullið, sem gerir menn að þrælum.

ANNAR TIL: Þetta er gullið, sem gerir
ir menn að aumustu ormum jarðarinnar.

ANNAR ENN: Þetta er gullið, sem myrð-
ir sálir mannanna.

EINN ENN: Þetta er gullið, sem níðir alt
gott úr manninum.

ÞRÆLL: Þetta er gullið, sem brúar fjót
með líkum og blandar höfin með blóði.

ANNAR: Þetta er gullið, sem enginn mað-
ur kann að hagnýta sér.

ANNAR TIL: Þetta er gullið, sem enginn
kann með að fara.

EINN ÞRÆLLINN: Það er kallað menu-
ing, að kunna að nota eld. Hvað mundi
það vera kallað að kunna að nota gull?

ANNAR: Það kann enginn, og þess vegna
er ekkert orð til yfir það.

ÞRÆLL: Gullið er gott, þegar maðurinn
hefur lært að nota það.

ANNAR ÞRÆLL: Þangað til er gullið
vont.

ANNAR TIL: Maðurinn lærir það aldrei.

ANNAR ENN: Jú, þegar allir eiga jafn-
mikið gull.

EINN ENN: Þá er gull ekki lengur til.

EINN ÞRÆLLINN: Hvenær verður það?
Þá verðum við frjálsir.

ANNAR: Aldrei.

Löng þögn.

EINN AF ÞRÆLUNUM: Þrælar Gulls eru keyptir fyrir fé hinna fátæku. Við erum dýru verði keyptir.

ANNAR: Þess vegna eru svo margir fátækir.

ÞRÆLL: Gull er byrði á okkur, en við erum byrði á hinum fátæku.

ANNAR: Það væri ekki nema von að þeir hötuðu okkur.

ÞRÆLL: Þeir hata okkur ekki, þeir eru svo heimskir. Þegar við berjum þá á aðra kinnina, bjóða þeir okkur hina. Þeir sýna okkur lotning, víkja úr vegi fyrir okkur, taka ofan fyrir okkur og hneigja sig í auðmýkt.

ANNAR: Þá er ekki þræll það lægsta, sem til er.

ÞRÆLL: Hinn er lægri, sem lýtur honum, þó að hann sé frjáls.

Þögn.

EINN AF ÞRÆLUNUM: Sumir menn kenna í brjósti um okkur.

ANNAR: Það eru afburðamenn. Þeir eru fáir.

ÞRÆLL: Eg þekkti einn í Chicago.

ANNAR: Eg vissi ekki af neinum í Wiinnipeg.

Þögn.

EINN AF ÞRÆLUNUM: Hinir fátæku syngja lof um okkur, þakka okkur það, sem við höfum aldrei gert, sæma okkur heiðursmerkjum. Fyrir hvað? Fyrir það að við rænum þá opinberlega. Þeir skriða að fótum okkar, þótt þeir viti, að aldrei geti þeir neins góðs notið af okkar auðæfum. Þeir hylma yfir glæpi okkar, en hengja hvorir aðra fyrir smásakir. Þeir eru gulldýrkendur eins og við. Þeir mundu verða þrælar, ef þeir ættu kost á því.

ÞRÆLL: Við öfundum þá.

ANNAR: Þeir öfunda okkur.

MARGIR ÞRÆLAR: Við erum þó í helvíti. Þeir fara.

Leiksviðið er autt. Rauð birta skin inst í hellinum, fyrst dauf, en verður smám saman meiri, uns bjart er orðið í öllum hellinum. Vitið og Gull kom í ljós, ganga hlið við hlið fram hellisgólfið og nema staðar hjá gullsekkjahrúgunni, sem orðin er afarstór.

GULL (*bendir á hrúguna*): Parna er gullið þitt.

VITIÐ: Gullið mitt. Er þetta alt? Á eg að fórna Hári mínu og Viðkvæmni fyrir fáeina óhreina gullsekki?

GULL: Svo þú ert ekki ánægður?

VITIÐ: Hvernig get eg verið ánægður með þetta — svona lítið?

GULL: Vel mælt og viturlega. Því meir sem eg kynnist þér, því meira álit fæ eg á þér. Því meira sem vitið er, því minni ánægjan með það, sem er mikið. Nægjusemin er takmark. Þegar því takmarki er náð, er loku skotið fyrir alla framför. Alt fram á þennan dag mundu mennirnir hafa kroppað gras í garðinum Eden, hefðu þeir sætt sig við það hlutskifti. Þér þykir þetta gull lítið. Mikið rétt. En þetta gull er meira en nóg til að afla þér trausts og álits al-

mennings. Traust og álit almennings er lykillinn að auðæfunum — miljónunum. Upphaflega þarfnast þú þess að eins, að fólkið sannfærisi um að þú sért efnaður. Eftir það þarft þú að vera hygginn og kunna ráð.

VITID: Hver eru þau ráð?

GULL: Þú skalt ganga í söfnuð.

VITID: Þú segir vel. Það er gott og kristilegt.

GULL (*hneigir sig djúpt*): Þú skal selja hluti í námu, sem ekki er til.

VITID: Svei! Ljótt! Andstyggilegt!

GULL: Nokkuð, nokkuð. — Eg stjórna stjórn landsins. Það gerir þér mögulegt að fá einkaréttindi á andrúmsloftinu, öllu neytsluvatni og öllu ljósi í landinu. Menn verða fegnir að eiga kost á að kaupa af þér leyfi til að nota þetta. Allir vilja lifa. Þér er að vísu mögulegt að fá einkaréttindi í tunglsljósinu, en tunglsljós skín ekki um allar nætur. Þess vegna verður þú að eiga alt ljós, sem menn framleiða sjálfir. Til þess að koma í veg fyrir samkeppni, kaupir þú

öll ljós, sem einstaklingar eiga, og slekkur þau. Þá verða allir að sækja alt til þín, en þú ræður verðina.

VITID: Þennan gróðaveg velja engir heiðarlegir menn.

GULL: Þennan veg hafa þeir menn gengið, sem fengið hafa lof almennings í ræðu og riti fyrir dugnað og framtakssemi — þannig orðið sér og þjóð sinni til sóma. (*Þögn*) Þú skalt stofnsetja barnagullaverksmiðju og halda þar í ánauð börnum fátæklinganna. Þau vinna fyrir lægri laun en foreldrar þeirra — minna loft, vatn og ljós.

VITID (*æfur*): Hættu, hættu! Þetta er alt ærulaust. Á eg að fylla flokk andskotans æruleysingja? Nei, aldrei, aldrei, aldrei (*stappar niður fótunum*). Eg sver það við guð og samvisku mína. Þú hlýtur að vera djöfullinn sjálfur.

GULL (*rólega*): Þú skalt ekkert gull hafa (*gengur nær gullsekkjahrúgunni*).

VITID (*flýgir sér yfir hrúguna*): Nei, taktu það ekki, æ taktu það ekki. Eg skal

vera að þínum vilja í öllu. Eg neyðist til þess, þetta er svo lítið gull.

GULL (*til áhorfendanna*): Svona eru þeir allir.

Tjaldið.

FJÓRÐI ÞÁTTUR.

Marmarasalur, dyr til hvorrar hliðar, upptroðin dýrahöfuð á veggjunum til beggja handa, stór rafljósahjálmur hangir niður úr loftinu. Marmaragólf, kristallsborð, dýrindis bekkir og stólar með flossessur. Öll hugsanleg þægindi.

Kveld. Rafljósin ljóma upp allan salinn.

Til vinstri handar stendur Gull ekki alllangt frá dyrunum. Augun, með bleik og veikluleg andlitt, sitja saman á bekk vinstra megin við borðið. Hægra megin sitja Munnurinn og Nefið. Munnurinn hefir stóran plástur á annari kinninni, kinnin er mjög bólgin. Nefið er með blóðrautt og bólgið nefið. Fætarnir sitja hlið við hlið, hanga niður hálfsofandi, fölar og veiklulegir. Hendurnar saman, með öll ytri einkenni tæringarinnar, hendur þeirra hanga niður afllausar. Eyrn saman, daufleg og hjárænuleg. Þau eru öll geispanði, en Gull er glaðvakandi.

HÆGRA AUGAÐ (*við Gull*): Hvað er þá erindið?

GULL: Eg kom til að lofa ykkur að sjá mig.

HÆGRA AUGAÐ: Ójá, lofa okkur að sjá þig. Mikil sæla! Okkur ætti að líða betur fyrir það (*hlær kuldalega*).

VINTRA AUGAÐ: Þegar þú hefir komið, hefir þú komið til þess að fara. Nú er sá tími liðinn, að okkur þótti sárt að sjá þér á bak. Þú gerðir þér ekki farum að draga úr sviðanum með því að dvelja hjá okkur lengi í einu. Nú finst mér bezt að þú færir til þess að koma aldrei aftur.

GULL: Þá munduð þið verða of lengi í myrkrinu. Eg verð að lofa ykkur að sjá ljósið við og við.

HÆGRA AUGAÐ: Sjá ljósið?

GULL: Eg er ljós heimsins.

HÆGRA AUGAÐ: Eg vil heldur myrkrið en þig.

VINTRA AUGAÐ: Eg er þreytt af því, að sjá ekkert annað en þig.

GULL: Eg er augnagaman.

HÆGRA AUGAÐ: Ekki lengi.

GULL: Lengi, svo lengi sem mér er unt að skifta um augu.

Þögn.

MUNNURINN: Við viljum fá Vitið heim. Vitið hefir ekki komið heim í marga daga. Hvar er Vitið?

GULL: Vitið er að draga netin sín.

HÆGRA EYRAÐ: Okkur líður illa þegar við erum vitlaus.

MUNNURINN (*strykur vangann*): Vitleysa er ekki afleiðing af tannpínu, heldur er tannpína afleiðing af vitleysu.

NEFIÐ (*strykur nefið*): Það hafa fleiri um sárt að binda og tala ekki um það.

MUNNURINN: Eg hef ekki getað látið neitt upp í mig í marga daga (*kveikir í vindlingi, reykir*). Hvernig ertu í nefinu?

NEFIÐ: Ó, eg er eins. Varð svona af þessari blöndu, sem við fengum okkur niðri á knæpu.

HÆGRI FÓTURINN: Eg er dauður úr öllum taugum.

VINSTRI FÓTURINN: Eg er máttlaus eins og kveikur.

HÆGRI HENDIN: Eg get ekki skrifað bréf vegna skjálfta.

VINSTRI HENDIN: Eg get varla hafið mig upp úr vasanum, svo er eg máttfarin.

HÆGRA EYRAÐ: Við Eyrun löfum eins og eyru á hundi.

Þögn.

HÆGRA AUGAÐ: Hærið er við andlátið. Viðkvæmnin deyr innan skamms, ef Vitið hlynnir ekki að henni í tíma. Henni versnaði þegar Vitið tók börnin í ánauð.

VINSTRÁ AUGAÐ: Við getum ekki hjúkrað að henni, því við erum blindar.

HÆGRI HENDIN: Hún deyr fyrir handvömm.

HÆGRA AUGAÐ: Gull, þetta er alt þér að kenna.

VINSTRÁ AUGAÐ: Gull, þú ert orsök ógæfu okkar allra.

GULL: Vitfirringar eru altéð verstir þeim, sem eru þeim beztir.

HÆGRA EYRAÐ: Þegiðu! Eg vil ekki heyra þig, Gull. Eg vil heldur ekkert heyra, þótt það sé líka ilt.

GULL: Þið hatið mig. — Þeir, sem mest gera gott, eru mest hataðir. Vinátta mannanna er fyrirrennari óvináttu þeirra. Það er háttur þeirra, að ásaka aðra fyrir það ilt, sem þeir orsaka sjálfir. — Eg lét að óskum ykkar, veitti ykkur alt, sem þið hugðuð vera gott. Ekkert er svo gott, að það verði ekki ilt, þegar það er misnotað. Hreint vatn getur orðið manninum að bana, ef hann drekkur of mikið af því. Margir menn deyja af því að borða of mikið af hollum mat. Hvað mundi eldurinn ekki eyðileggja, ef honum væri leyft að leika lausum hala? Þó getur enginn auðveldlega án hans verið. Það, sem kallað er gott, er manninum skadlegt eins og hitt, sem kallað er ilt. Gott er ilt og ilt er gott. Maðurinn er vondur og ekki vaxinn því, sem er gott. Það sem er gott, verður ilt í höndum hans. (*Þegar hér er komið, hafa þau öll steinsofnað*). Maðururinn getur ekki haft aðra menn fyrir

þræla sína, nema hann sé þræll minn. Hann krýnir mig konung yfir sér til þess að geta sjálfur verið konungur yfir öðrum. Mennirnir búa til sína guði og vilja hafa þá mikla. — Það er mörgum mönnum hamingja að eiga ekkert gull, en þeir kalla það óhamingju, því þeir vita ekki eins mikið og dauðir hlutir. Maðurinn gefur dauðum hlutum meira líf og afl en það, sem hann hefir sjálfur, og meira vald yfir sér en það, sem hann getur haft yfir öðrum. Dauðir hlutir geta í öllu orðið meiri en lifandi menn. (*Fer*).

Gaflveggurinn verður alt í einu gagnsær. Það sér inn í litið herhergi. Þar eru tvö rúm, sitt til hvorrar hliðar. Í því rúminu, sem er vinstra megin, liggur Hárið; hún er við andlátið. Í rúminu, sem er hægra megin, liggur Viðkvæmnin fól, kinnfiskasogin, með innfallið brjóst. Þegar Hárið sézt taka fyrsta andvarpið, ris hún upp óttaslegin, fer á fætur, gengur óstyrklega, lýtur niður að Hárinu. Þegar Hárið sézt taka annað andvarpið, réttir hún sig upp og gripur fyrir andlitið. Þau öll, sem eru á leiksviðinu, hafa verið í fasta svefni, en þegar Hárið tekur þriðja og síðasta andvarpið, hrökkva þau upp með hryllingi. Viðkvæmnin leggur eyrað við brjóstið á líkinu, krýpur svo niður

hjá rúminu og byrgir andlitið. Dularblær er á allri sýninni, eins og hún sé séð í draumi — hún deyfist smám saman og verður að engu. Veggurinn verður hinn sami og áður.

HÆGRA AUGAÐ: Hún er dáin.

VINSTRÁ AUGAÐ: Nú er hún dáin — dáin.

HÆGRA EYRAÐ: Hárið féll. Hún kom við mig um leið og hún féll.

VINSTRÁ EYRAÐ: Hárið féll á mig. Mér fanst hún svo þung.

HÆGRI HENDIN: Eg fann til fram í fingurgóma þegar hún var tekin burt.

VINSTRI HENDIN: Eg fann til fram í fingurgóma þegar henni var stolið.

HÆGRI FÓTURINN: Eg fann til þegar hún var slitin upp. Hún hafði djúpar rætur.

VINSTRI FÓTURINN: Eg fann til þegar hún var upprætt.

MUNNURINN: Eg fann bragðið að dauðanum. Mér var gefinn hann. Eg kyngdi honum niður í okkur öll.

Þögn.

NEFIÐ: Eg finn gullykt.

Vitið kemur inn. Hann er orðinn alsköllóttur og tekinn að gulna.

VITIÐ: Hendur og Fætur, berið þið líkið út.

HÆGRI HENDIN: Við getum það ekki.

VINSTRI HENDIN: Við Hendurnar erum svo máttfarnar að við getum ekki borið Hárið út.

HÆGRI FÓTURINN: Okkur er það ekki unt.

VINSTRI FÓTURINN: Við fæturnir erum svo máttfarnir að við getum ekki borið Hárið út.

VITIÐ: Hárið dáíð og þið öll að deyja! Þetta hlýzt af ykkur, þið lágu hvatir. Fyrir ykkar skuld synjaði eg Viðkvæmninni um jafnrétti, annars hefði Hárið lifað, þið öll verið heil og hamingju-söm og allur heimurinn betri og bjartari. Til þess að uppfylla kröfur ykkar, ofurseldi eg það, sem ykkur var svo miklu ofar, sem himininn er hærri jörðinni. Ykkar vegna braut eg öll boðorðin. Eg varð að ykkar vilja. Eg lét ykkur ráða.

Hendurnar, Fæturnir og hin öll standa upp hvika og riða eins og skógur fyrir vindi.

HÆGRI FÓTURINN (*slær Vitið með fætinum*): Þú áttir ekki að láta okkur ráða.

VINSTRI FÓTURINN (*slær vitið með fætinum*): Þú áttir að ráða. Þú áttir að hafa vit fyrir okkur. Það var þitt ætluarverk. Þeir, sem eru vaxnir því, að ráða yfir öðrum, eiga ekki að láta þá ráða yfir sér, sem ekki eru vaxnir því.

HÆGRI HENDIN (*slær vitið löðrung*): Þú áttir að vita, að við mundum ekki halda heilsu og kröftum án þess að erfða.

VINSTRI HENDIN (*slær Vitið löðrung*): Þú áttir að vita, að kraftarnir aukast við áreynzluna.

MUNNURINN (*gengur nær Vitinu*): Þú áttir ekkert mark að taka á því, sem eg sagði. Okkar vilji átti að vera þinn vilji. Við vorum gefu þér til umönnunar og umráða, en þú ekki okkur. Þú ert að drepa okkur öll með gulli (*gnístir tönnum*).

NEFIÐ: Eg ætla að leyfa mér að mót-mæla öllum æsingum og óeirðum. Vitið hefir að vísu gert okkur öllum rangt

til — eg neita því ekki, og það hefir sigið í mig, en það er margt betra, vinir mínir, en það, að lenda í áflogum með rautt og bólgið nef og eiga það á hættu að reka sig á.

HÆGRI HENDIN (*slær Nefið högg á nefið*):
Vertu með okkur, hneyksli!

NEFIÐ (*með nasadreyra*): Það var nú það, sem eg ætlaði að bjóða ykkur, hefði eg mátt halda áfram.

HÆGRA EYRAÐ: Okkur leið illa þegar Vitið var ekki heima og við vorum vitlaus, en okkur líður enn ver, þegar við höfum Vitið.

VINSTRA EYRAÐ: Burt með Vitið! Burt með þig, Vit! Það er betra að vera vitlaus, en hafa þig fyrir vit.

HÆGRA AUGAÐ: Farðu ekki. Láttu ekki Viðkvæmnina deyja.

VINSTRA AUGAÐ: Hlynn þú að henni, svo henni batni. Þá getum við öll orðið heil og hamingjusöm á ný.

VITIÐ (*hefir stadið grafkyr og þögull*): Nú

er það um seinan. Héðan af getur hún ekki lifað. Hún verður að deyja.

Augun, Munnurinn, Hendurnar og Fæturnir æða, alt í uppnámi, stólar og bekkir brotna.

HÆGRA AUGAÐ: Hvað getum við blindar?

MUNNURINN: Stingið þið Vitið. Horfið þið inn.

HÆGRI HENDIN: Berjum Vitið.

HÆGRI FÓTURINN: Troðum á Vitinu.

MUNNURINN: Eg ét Vitið upp til agna.

Hendurnar, Fæturnar og Munnurinn ráðast á Vitið. Nefið og Eyrin hafast ekki að. Augun fálma sig fram. Það er barist.

VITIÐ (*við það að biða ósigur*): Gull (*hrópar*) hjálpa þú mér!

Gull kemur inn til vinstri, dregur sverð sitt úr skeiðum og afhendir það Vitinu. Viðkvæmnin kemur inn til hægri, aumleg útlits, í sjúklingskjól. Þetta gerist um leið og Vitið tekur við sverðinu –

VIÐKVÆMNIN (*hleypur á milli*): Fyrir guðs skuld, engar blóðsúthellingar.

Vitið rekur sverðið í gegnum hana. Hún fellur.

GULL: Vit, flý þú til steinsins.

Vitið flýr út. Augun falla um lík Viðkvæmninnar.

Tjaldið.

FIMTI ÞÁTTUR.

Brekkan, árfarvegurinn og kletturinn, sama sem í fyrsta þætti. Haustið, grasið er sölnað, það er myrkur. Vitið sézt koma ofan árfarveginn með dauft skriðljós. Það stírnir á hélu í brekkunni.

VITIÐ (*nemur staðar gegnt klettinum*): Þetta er steinninn. (*Kallar*) Gull, Gull! Hann heyrir ekki. Hann er önnur kafinn að ná fleiri Vitum á vald sitt. Hann er hinn sterki í öllum viðskiftum. (*Lit-ur í kringum sig*) Hér var eg eitt sinn að njóta sumarblíðunnar og sjá fegurð náttúrunnar. Þá var eg heill og hamingjusamur, en vissi það ekki. Maður þarf að verða veikur til að vita að maður hafi verið heill. Þá var eg ríkur, en vissi það ekki. Maður þarf að verða snauður til að vita, að maður hafi verið

auðugur. Þá var eg saklaus og frjáls — aldrei síðan. Hér fann eg gullið. Þá elskaði eg alla og alt. Nú hata eg alla og alt. Nú gæti eg með köldu blóði horft á aumingjana verða hungurmorða við hallardyr mínar. Krásir gæti eg borið til þeirra, ekki til að seðja þá, heldur til að auka þeim lyst. Eg gæti með köldu blóði horft á hina fátæku ganga allsnakta úti í vetrarfrostinu. Heldur en að klæða þá, mundi eg hella yfir þá klakavatni. Eg er harður. Eg er að verða að steini — gullsteini. Er eg þá vondur? Nei, nei. Hef eg samvizku? Enga samvizku. Hef eg nokkuð að óttast? Ja — eg veit ekki. (*Hristir skriðbyttuna*) Olíu er að þrotum komin, það er nú lakara. (*Litur í kring*) Voðalegt myrkur! Eg yrði myrkfælinn, ef ljósið dæi. Bull! Hvað er að óttast. Hér er enginn nema eg. Skyldulið mitt er svo af sér gengið að það gæti ekki elt mig hingað til að gera mér mein. Og Viðkvæmnin dauð — dauð — þetta er það einmitt (*hristir skriðbyttuna, lýtur í kring*) þetta er ljóta myrkrið! (*Öskrar*) Gull,

Gull! (*Hátt hlekkjahringl inni í klettinum*) Hvað getur þetta verið? (*Óskrar ógurlega*) Gull, Gull, Gull!

Kletturinn opnast. Gull kemur fram á stallinn. Kletturinn lokast á eftir honum.

GULL: Hvað viltu?

VITIÐ: Hverjir gera þennan hávaða inni í steininum?

GULL: Hinir höltu.

VITIÐ: Hinir höltu? (*þegir andartak*). Eg er hræddur. Taktu mig. Ljósið er að deyja á skriðbyttunni.

GULL: Eg þarf ekki að taka þig, þú kemur þegar þér þykir mál til þess komið.

VITIÐ: Eg vil koma strax. Eg get ekki verið fyrir utan steininn. Eg er ofsóttur. Hér eftir verð eg ekki ánægður.

GULL: Hví ekki?

VITIÐ: Þú manst, að þú gafst mér gull aðeins nóg til að ávinna mér traust og virðingu mannanna. En trausti og virðingu þeirra hef eg þurft að halda við í gegnum allan glæpavefinn með stöð-

ugum féggjöfum til líknarstofnana fyrir þá menn, sem orðið hafa aumingjar af mínum völdum. Svo gafstu mér ráð til að magna og margfalda auðinn. Eg hef farið að þeim ráðum öllum. Það er orsökkin til þess að eg verð aldrei ánægður, aldrei. Það gull, sem mér græddist á þau ráð, er saman við hitt, og verður ekki vinsað úr. Alt annað gull í heiminum gæti ekki gert lítið úr því. Vegna þess er eg alt af fátækur.

GULL: Þú hefir vonda samvizku.

VITID: Eg veit ekki hvað það er.

GULL: Þú ert náttúrubarn og hefir farið að lögum náttúrunnar.

VITID: Já, hinnar blindu náttúru. En til er önnur, sem sér, og hún er ofar. Viðkvæmnin heyrir til hennar ríki. Það ríki er ævarandi.

GULL: Viðkvæmnin þín er ekki lengur til, þú myrtir hana.

VITID (*hrekur við*): Já, þú léðir mér vopnið til þess. En Viðkvæmnin lifir samt á yfirnáttúrlegan hátt og eg óttast hana. Hún sækir að mér, eg finn að

hún er nálæg mér. Eg verð að flýja. Eg get ekki verið einn saman. Ljósið er að deyja í skriðbyttunni. Þú mátt ekki skilja mig eftir í myrkrinu. Taktu mig.

GULL: Nei, nei. Til þess að komast til mín, verðurðu sjálfur að brjóta þig inn í steininn.

VITID (*knýr á klettinn, ber með hnúum og knefum*): Eg get það ekki. (*Leitar fyrir sér*) Nei, eg get það ekki (*gengur frá klettinum*). Gull, þú ætlar að drepa mig! Taktu mig heldur — eg er þinn þræll — og láttu mig lifa.

GULL: Nei. Þú ert minn þræll. Þú verður að þræla þig inn í steininn.

VITID: Djöfull, þú hefir gert mig það, sem eg er.

GULL: Nei, þú hefir gert mig það, sem eg er, og þig það, sem þú ert. Þú valdir þér þetta hlutskifti.

VITID: Þú freistaðir mín.

GULL: Þú hefðir vaxið við að standast freistinguna; þá hefði eg orðið uppspretta

hamingju þinnar. Það var á þínu valdi hvort okkar fyrsti fundur yrði þér til góðs eða ills - þú varst frjáls að velja.

VITID: Á eg að gjalda þess, að eg kunni ekki að velja?

GULL: Já, gagnvart mér.

Þögn.

VITID (*eins og við sjálfan sig*): Afbrot mín verða rakin lengra en til mín sjálfs — til hinnar blindu náttúru.

GULL: Hún er í þér sjálfum.

VITID: Eg hef þá, sem sér.

GULL: Ef hún sæi, mundi hún stemma stigu fyrir ógæfu þinni.

VITID: Það reyndi Viðkvæmuin mín.

GULL: En hún gat það ekki. Þá er sú, sem sér, veikari hinn blindu náttúru.

VITID: Enn þá er hún það. En hún er sterkari nú en á liðnum öldum. Og hún heldur áfram að vaxa — heldur áfram að vaxa löngu eftir að sú blinda er undir lok liðin. Hún er svo sterk nú, að eg hræðist hana. — Eg er kominn of langt, eg get ekki snúið við. Eg verð

að flýja inn í steininn. (*Æstur*) Gull, opnaðu, svo eg komist inn, eg er ofsóttur.

GULL: Hver ofsækir þig?

VITID: Eg sjálfur. (*Ljósíð deyr á skriðbyttunni. Vitið margreynir að kveikja, en getur það ekki*) Olían er þrotin og kveikurinn brunninn út. (*Hástöfum*) Eg á þig, Gull. Eg skipa þér, með öllum krafti þess gulls, sem eg á, að opna, svo eg komist inn í steininn.

GULL: Heimskingi, þú hefir aldrei átt mig. Eg hef átt þig, á þig og mun eiga þig (*hverfur inn í klettinn*).

VITID (*stendur þegjandi um stund, slær skriðbyttunni við stein og brýtur hana í smátt*): Eg er einn, aleinn, einn í myrkrinu. Hvað á eg að gera? Á eg að fara heim? Nei, eg get það ekki í myrkrinu. Eg verð líka drepinn, ef eg kem heim. En þetta, að vilja vera til, og hitt: vilja það ekki, en vera knúður til þess. Hvað sem maður gerir til að vera ekki til, þá er maður þó alltaf til. Þetta er hræðilegt. Alt er manni unt að flýja,

nema sjálfan sig. Þetta myrkur get eg flúið með því að hverfa inn í annað svartara myrkur, eg get falið mig inni á milli steina, en þar finnur Viðkvæmnin mig. Við ekkert er eg eins hræddur, því eg drap hana. (*Horfir í kring*) Eg hef ekki tekið eftir því fyrir en nú, að myrkrið er blóðugt. Þetta er óttalegt, óttalegt! Eg fer heim. (*Gengur nokkur skref, nemur staðar, hugsar*) Viðkvæmnin heima myrt, Hárið — hún er dáin, Augun — þær eru báðar blindar, Eyrnun — þeir eru báðir heyrnarlausir, Nefið — háðung, Munnurinn — sárþjáður, Hendurnar — báðar aflvana, Fæturnir þeir eru úrþvætti. Einn er eg þessu öllu valdandi! Nei, heima gæti eg ekki verið, þótt mér væri þar engin hætta búin. Eg get ekki verið hér vegna hræðslu. Og eg get ekki komist inn í steininn. Eg get þá hvergi verið. (*Þegir*) Eg hef getað gert alt, sem eg hef viljað, nú get eg það ekki lengur. (*Knýr á klettinn með höndum og fótum*) Hef eg þá engan vilja? (*Hlekkjahringl og glamur inni í klettinum*) Hvað er þetta? Það

ærir mig. (*Hlustar yfirkominn af hræðslu*).
 Hinir höltu! Eg sækist eftir að komast
 þangað, sem þetta er. Heimskulegt,
 heimskulegt! Eg mundi ekki þora inn,
 þótt steinninn stæði mér opinn. (*Horfir
 í kring*) Þetta er myrkur! Fyrst eg get
 ekki flúið, þarfnast eg einkis meir en
 ljóss. (*Norðurljósavöndur kemur í aug-
 sýn*) Hvað er þetta? Ljós! og eg hræð-
 ist það meira en myrkrið. Ó, ó! Aldrei
 hefði mig grunað, að sú yrði raunin á
 (*reynir að fela sig, en finnur hvergi fjýgsni*).
 Svo ljósið er orðið minn versti óvinur

Norðurljósavöndurinn liður frá hægri til vinstri
 handar og vindur jafnóðum ofan af sér iðandi
 norðurljósaröst með friðarbogalitum. Loks hefir
 öll röstin undist utan af Viðkvæmninni og svign-
 að hátt upp á loft. Viðkvæmnin stendur uppi í
 miðri brekkunni, fægri en nokkru sinni áður, í
 heiðbláum kyrtli, með bera arma og slegið skin-
 andi hár. Röstin kvislast og skiftist í breiðar og
 langar ljósrákir, sem sveiflast og titra úppi yfir
 Viðkvæmninni og mynda loks kórónu leiftrandi
 yfir höfði hennar. Meðan þetta fer fram, gerir
 Vitið margar atlögur til að mölva sig inn í klett-
 inn í skelfingaræði.

VIÐKVÆMNIN (*með himneskri röddu*):

Blindir fá sýn, haltir ganga.

VITIÐ (*hrópar*): Gull, Gull! (*Knýr æðisgenginn á klettinn, það brakar og brestur í berginu, hátt hlekkjahringl heyrist innan úr klettinum. — Stendur agndofa um stund*).

VIÐKVÆMNIN: Daufir heyra, dauðir upp-rísa.

Vitið reunnir sér á klettinn, lemur með höndum og fótum og ber höfðinu við steininn, ógurlegir dynkir og brestir. Kletturinn springur sundur. Vitið hverfur inn í sprunguna.

VIÐKVÆMNIN: Og fataækum verða guð-spjöllin boðuð.

Kletturinn lokast saman. Norðurljósín hafa aftur myndað röst. Viðkvæmnin vefst inn í hana og hefst upp frá jörð.

Tjaldidið.

Þektu sjálfan þig.

PERSÓNUR:

Ormur, Eldfluga, Fiðrildi, Maur.

FYRSTI ÞÁTTUR.

Kálgarður – matjurtir í mörgum röðum. Hár furuskógur til hvorrar handar. Í aftursýn, til vinstri, fellur foss milli kletta – fossniðurinn heyrir. Inni í furuskógi hægra megin við fossinn sést gafl á lágum en veglegum sumarbústað úr bjálkum – dyr á gaflinum – stór gluggi hægra megin við dyrnar. Kvöld – myrkrið er að falla á.

Ormur í gráum verkamannafötum er að hlúa að plöntum. Eldfluga í gulum silkikjól með svarta silkiskikkju situr á steini til vinstri.

ELDFLUGA: Til þess að vita hvað er hamingja, þyrfti maður að geta séð fyrirfram allar breytingar á sjálfum sér, því hamingja manns er ástand manns í það og það skiftið. Það, sem er hamingja í dag, getur gerið óhamingja á morgun. Til þess að vita fyrirfram, hvernig þetta og þetta atvikið mundi

breyta ástandi manns, þyrfti maður að þekkja sjálfau sig. Þess vegna virðist svo sem hamingjuna mundi helzt vera að finna þar sem þörf er fyrir sem flesta eiginleika manns, eða hæfileika.

ORMUR (*leggur frá sér hlújárnið*): Fyrst og fremst þarf frjálsræði til að geta leitað að gæfunni. Eg veit ekki hvort eg hefi fáa eða marga hæfileika. Hitt er víst að sá eini, sem lætur á sér bera og og hlúir að plöntum, er í ánauð.

ELDFLUGA: Nýtt umhverfi og ný viðfangsefni kalla fram áður óþekta hæfileika.

ORMUR: Já — enda hefi eg ákveðið að flýja úr vistinni í kvöld. Eg bið eftir myrkrinu. Leiðin til ljóssins liggur í gegnum myrkrið. Mér er mál á frelsinu hinu megin við landamærin.

ELDFLUGA (*stendur hvatlega upp*): En fossinn er á landamærunum, Ormur. Og mjó er brúin á fossinum — því mjórri, sem myrkrið er svartara. Þú manst að þú ert haltur og einsýnn.

ORMUR: Eg veit að mér er ekki unt að flýja, án fylgdar.

ELDFLUGA (*verður róleg. Röddin er lág og blíð*): Eg mundi ekki reika út af brúnni, ef þú værir með mér. Eg yrði að gæta sjálfrar mín til að geta verndað þig.

ORMUR: En eg get ekki þegið fylgd þína, Eldfluga.

ELDFLUGA (*hrekkur við — þegir andartak* —): Þú hafnar því sem þú vilt; þú vilt að eg fylgi þér, en þú veizt það ekki.

ORMUR: Orð þín eru stór í þokunni.

ELDFLUGA: Allir vilja inst í eðli sínu það, sem þeir þarfnast sér til hamingju. Þú þarfnast fylgdar minnar. Mér er ekki ætlað að fylgja þeim, sem ekki þarfnast fylgdar minnar. Eg veit að mér var ekki gefið ljós til annars en lýsa þeim, sem þarfnadist ljóss.

ORMUR: Eg bið eftir unnustu minni.
Þögn.

ELDFLUGA: Þú bíður á móti vilja þínum. Þú bíður eftir fylgd, sem þú ekki vilt.

ORMUR: Það er Fiðrildi, sem ætlar að fylgja mér.

ELDFLUGA (*þegir andartak* —): Hugsaðu þér að hún leiddi þig út af brúnni.

ORMUR: Með henni væri mér ljúfara að deyja en lifa án hennar.

ELDFLUGA: Ástin, sem þú hefir á henni, varir aðeins meðan hún er ung og fögur hið ytra. Ástin þín er einmitt þeirrar tegundar, sem forsjónin hefir til þess að sameina tvær ólíkar mannverur í þarfir afkomendanna; vilji þeirra sjálfra kemur ekki til greina. Sál þín ann henni ekki. Ást sálarinnar er sú eina ást, sem nær út yfir gróf og dauða.

ORMUR: Eg játa að eg vil heldur unna þér, samt ann eg Fiðrildi en ekki þér.

ELDFLUGA (*fagnandi*): Nú veiztu hvað þú vilt.

ORMUR: Vegna áhrifa frá þér má vera að það sé ekki minn sanni vilji.

ELDFLUGA: Það er þinn sanni vilji, því hann er eigingjarn. Viljinn er aldrei, aldrei öðruvísi en eigingjarn. Jafnvel þeir, sem leggja mest í sölurnar fyrir

aðra, gera það vegna sjálfra sín, því þeir vilja að sér líði vel, vita að sjálfsförn og góðverk valda sælutilfinning og sálarfriði. Þeir, sem láta sér ant um sál sína, líða viljandi líkamlegar þjáningar, svo sálin verði sæl.

ORMUR: Fyrst eg er svona tvískiftur, að eðli mitt varnar mér að gera það, sem eg vil, er þá ekki ástæða til að ætla, að eftir að sálin hefir skilið við líkamann — þá fyrst geti eg lifað óskiftu eðlilegu lífi — lífi andlegs eðlis eingöngu?

ELDFLUGA: Þér liggur miklu nær að vita hvort þú getur ekki lifað í andlegu og líkamlegu samræmi. Eg veit að þú vilt breytast þér til hamingu, en viljinn er veikari en sjálfur veikleikinn. Aðeins sú breyting, sem er þér ósjálfráð, er varanleg, því hún er sjálfum þér samkvæm.

ORMUR: En ósjálfráðar breytingar verða fyrir utanaðkomandi áhrif.

ELDFLUGA: Já, hugsaðu þér, ef Fiðrildi synjaði þér um fylgd sína, yfirgæfi þig og gengi á hönd Maur, herra þínum og óvini.

ORMUR: Þá fjarstæðu get eg ekki hugsað mér.

ELDFLUGA: Hvað mundir þú gera, ef það kæmi fyrir?

ORMUR: Eg mundi snúa við henni bakinu, fyrirlíta hana, hrinda henni út úr hugskoti mínu, en krjúpa fyrir þér.

ELDFLUGA: Þú veizt ekki hvað þú mundir gera. Ef til vill mundir þú gera það, sem þér þætti ótrúlegast; það, sem þú héldir að þú gætir ekki gert, hefðir ekki til. Atvikin kalla fram úr fylgsni því, sem maðurinn er, ýmislegt óvænt og óþekt, alveg eins og ný viðfangsefni kalla fram áður óþekta hæfileika.

ORMUR: Þei, þei. Þarna koma þau Maur og Fiðrildi (*bendir til hægri*). Og guð góður hjálpi mér! Þau leiðast.

ELDFLUGA: Slíka ást, sem þú ber til hennar, getur hún að sjálfsögðu fundið hjá öðrum. Hví skyldi hún nokkuð leggja í sölurnar fyrir þína ást? Maur hefir margt fram yfir þig, hraustan og heilan líkama, svo er hann herra þinn. Fyrir þessu gengst Fiðrildi.

ORMUR: Það er augskýnilegt að hún ætlar ekki að efna heit sitt, að fylgja mér.

ELDFLUGA: Nú skaltu ekki krjúpa, heldur koma fljótt. Eg fylgi þér (*fer til vinstri*).

ORMUR: Já (*gengur hikandi á eftir henni*).

Nei — (*staðnæmist — horfir til baka — tekur hlújárnid — hlúir að plöntum*).

Maur og Fiðrildi koma til hægri. Hann er í dökkbrúnum fötum, nærskornum. Hún er í gráum kjól með dökkrauðum leggingum.

MAUR: Það má svo heita að eg eigi í Ormi hvert bein; eg hefi haldið í honum lífinu og haft hann hjá mér síðan hann var ungur.

FIÐRILDI: Þú hefir haldið honum í ánað og beitt hann ofbeldi.

MAUR: Það heitir alt öðru nafni en því.

FIÐRILDI: Fallegu nafni, sem hefir ljóta merkingu.

MAUR: Menning vor mauranna væri ekki talin sú mesta í heimi, ef við hefðum ekki gert aðra oss undirgefna og kunnað að hagnýta oss hnefaréttinn og valdið.

FIÐRILDI: Vald yfir því, sem er lágt, er aldrei hátt.

MAUR: Öll völd eru völd yfir þrælum.

FIDRILDI: Þú heldir Orm og sviftir hann sjón á öðru auganu.

MAUR: Það köllum vér að taka þegnskapareið með valdi. Þegnskyldan er fólgin í því að leita ekki að hamingjunni.

FIDRILDI: Þrátt fyrir alt og alt mundi Ormur geta komist yfir landamærin, ef einhver fylgdi honum.

MAUR (*hrekur við*): Mér hefir aldrei dottið í hug að nokkur yrði til þess. — Hví er þér svona ant um Orm?

FIDRILDI: Ó, mér er ekki ant um hann.

MAUR: Eftir á að hyggja — eg hefi séð ykkur kyssast.

FIDRILDI: Þú skrökvar. Eg hefi aldrei kyst hann.

MAUR: Það er blindni að vera í ást við nokkurn í slíkri stöðu, sem hann er í. Þú átt sannarlega kost á öðru betra.

FIDRILDI: Mér væri ánægja að vita hvað það er.

MAUR: Komdu þú með mér heim í húsið mitt.

FIDRILDI: Hvernig geturðu látið þér hugkvæmast að eg geri nokkuð því líkt?

MAUR: Við getum verið þar tvö ein.

FIDRILDI (*hopar*): Hættu!

MAUR: Eg skal gefa þér auð hinna fátæku.

FIDRILDI: Eg vil hann ekki.

MAUR (*hlær*): Það er sá mesti auður, sem til er, þegar hann er í annara manna höndum. — Og eg skal gefa þér demantshring, sem sindrar með öllum regnbogans litum eins og það, sem þeir sjá, sem fá högg á augað. Einnig skal eg gefa þér hálsfesti úr perlum eins og hnigið hefðu tár í mörgum stórum dropum og frosið á brjóstinu. Ennfremur skal eg gefa þér gullarmband eins og gylt blóð blæði úr lífæðinni.

FIDRILDI: Eg þigg ekki neitt af þessu.

MAUR: En þú þiggur að sjá það.

FIDRILDI: Eg fylgi þér ekki inn í húsið.

MAUR: Ef til vill ekki (*þau fara til hægrí*).

Eldfluga kemur til vinstri.

ELDFLUGA: Þú ert sjálfsagt ekki lengur

á báðum áttum. Nú geturðu komið heill og óskiftur.

ORMUR (*leggur frá sér hlújárnid*): Aldrei hefir Fiðrildi verið mér eins ómissandi og nú —

ELDFLUGA: Þig tekur sárara að biða ósigur fyrir Maur en missa Fiðrildi.

ORMUR: Þó finst mér sem gæfan mundi vera fólgin í fylgd þinni. Jafnvel það getur verið gæfan, að verða ekki ógæfunnar var. Eg forða mér ekki frá ógæfunni, heldur bið eftir henni, en samt vil eg finna gæfuna. Eg leita ekki að gæfunni þar sem hennar er að vænta, heldur þar sem ógæfan er óumflýjanleg. Með sama hætti og þeir sem fremja glæpi á móti vilja sínum, vitandi að það verður þeim til ógæfu, er eg dreginn sem í draumi að ógæfunni eins og af seiðmagni. Ógæfan er fólgin í aðstæðum, sem valda því að maðurinn viljandi eða óviljandi gerir rangt, eða lætur það ógert, sem er rétt.

ELDFLUGA: Geturðu ekki þegið fylgd mína — ekki þín vegna, heldur vegna mín.

ORMUR: Maður getur ekki lagt neitt í sölurnar þar sem maður er ófrjáls. Ef til vill mundi nýtt umhverfi kalla fram fórnfýsi.

ELDFLUGA: En þú vilt gera alt, sem í þínu valdi stendur, til að verða frjáls.

ORMUR: „Hið góða, sem eg vil, það geri eg ekki“.

Eldfluga fer til vinstri. Ormur verður hugsandi — hrekkur upp við það, að Maur opnar dyrnar á húsinu. Maur og Fiðrildi hverfa inn í húsið — hurðinni er skelt hart aftur. Ormur horfir lengi á lokaðar dyrnar — legst á grúfu niður í moldina. Það er orðið aldimt. Ljós er kveikt í glugga hússins.

Tjaldið.

ANNAR ÞÁTTUR.

Sineplalundur - glóðgulir ávaxtakransar undir dimmgrænum greinum. Fossniðurinn heyrir í fjarlægð. Þetta er um kvöld - tekið allmjög að dimma.

Ormur liggur sofandi við rætur eins trésins — hann er í hvítum ríkmannlegum sumarfötum.

Fiðrildi kemur til hægri — hristir tréð — sin-
epli fellur niður á brjóstið á Ormi — hann vaknar.

FIÐRILDI (*tekur upp sineplið — etur*): Þú hefir sofið síðan í morgun.

ORMUR: Já, eg hefi sofið fast. En hvað er þetta? (*Stendur upp*) Eg sé að eg er alt í einu kominn yfir landamærin. Hvernig komst eg hingað, fyrst þú sveikst mig um fylgd þína og gekst á hönd Maur, herra mínum og óvini, sem hafði heldt mig og swift mig sjón á öðru auganu?

FIÐRILDI: Þig hefir heldur en ekki dreymt.

ORMUR: Hefir mig aðeins dreymt?

FIÐRILDI: Gaktu og líttu í kring; vittu hvort Maur hefir heldt þig og swift þig sjón.

ORMUR (*gengur — litast um*): Eg er óhaltur. Eg sé með báðum augum. Mig hefir þá dreymt alt þetta, sem mér virtist fara fram í kálgarðinum.

FIÐRILDI: Nú hlýtur þú að vera ánægður, því óskir þínar hafa ræzt. Þú hefir fundið alt, sem þú leitaðir að.

ORMUR: Já, eg hefi fundið það til þess aðeins að finna, að það var ekki þetta, sem eg leitaði að.

FIDRILDI: Þú ert hér í garði, sem hefir það til síns ágætis að lostæt aldinin hanga á greinum trjána og alt er frjálst.

ORMUR: Þessi garður er eins og grafreit-ur undir snjó, ferlegur af næturglætum hálfmána, sem veður í skjújum.

FIDRILDI: Þú ert hér hjá Fidrildi þínu, sem elskar þig.

ORMUR: Ást þín er mér jafn ófullnægjandi hér í aldingarðinum sem ást Eldflugu var í kálgarðinum.

FIDRILDI: Minstu þess, Ormur, að við höfum heitið hvort öðru æfilöngum trygðum.

ORMUR: Þú lézt Maur tæla þig frá mér; lokka þig inn í húsið sitt —

FIDRILDI: Maður gerir svo margt í annara manna draumum, sem maður er saklaus af.

ORMUR: — Eg gerði sjálfum mér og Eldflugu rangt, að hafna fylgd hennar. Þess er enginn munur, hvort við gerðum rangt í vöku eða draumi, fyrst afleiðingin er sú, að þessi garður er eins og aldingarður eftir syndafall.

FIÐRILDI: Hafi eg gert rangt í draumi þínum, þá hefi eg gert það óviljandi og óvitandi og er því saklaus. Í draumi ert þú saklaus af því, sem þú hefir rangt gert í vöku. Þegar þú vaknar, ert þú saklaus af því, sem þú hefir rangt gert í draumi. Ástæða er til að ætla að þú sért saklaus, þegar þú vaknar til lífs eftir þetta líf, og engin synd sé til, eða hún heyri aðeins líkamanum til og deyi með honum, en sálin hafi alt af verið saklaus og skilji saklaus við líkamann —

ORMUR: — nema athafnir í draumi séu jafnverulegar athöfnum í vöku og líf eftir dauðann jafnverulegt þessu lífi og að maðurinn sé ekki einn, heldur tveir menn í senn, í sínum heimi hvor og hvor ábyrgur fyrir annars athöfnum.

Eldfluga kemur til vinstri. Fiðrildi hrekkur við. Ormur og Eldfluga horfa hvort á annað, þögul – frá sér numin af fögnuði.

ELDFLUGA: Nú ætlaðu aldrei að fara frá mér.

ORMUR: Nei, aldrei, aldrei! Nú fyrst er þessi aldingarður Paradís.

ELDFLUGA: Ágæti hans er ekki fólgið í næringarefni ávaxtanna, heldur í því, að þeir eru ilmandi og geta orðið yndislegir í sólskini, og hingað í skóginn koma næturgalar. Þetta, sem þú sér umhverfis, hefir skilyrði til annars æðra, og það, sem er æðra, hefir skilyrði til annars enn æðra og svo áfram.

Næturgalarnir hafa byrjað að syngja. Það er orðið aldimt. Eldfluga lyftir skikkjufaldi sínum upp til beggja hliða svo að líkist vængjum - kjóll hennar verður glóandi og gefur af sér guhauða birtu. Við það verður kjóll Fiðrildis stirndur, alsettur regnbogalitum gimsteinum; sineplín á trján-um verða að logandi ljóshnöttum, birtan og dökk-in eins og bræddu gulli væri helt yfir kvikasílfur. Alt hverfur - verður dimt - um leið og Eldfluga lætur skikkjufaldinn falla. Þetta gerir hún með jöfnu millibili - til skiftis er bjart og dimt — meðan hún dansar eftir næturgalaklið dans, sem líkist flugi. Eftir nokkra stund þagna næturgalarnir - Eldfluga staðnæmist - heldur uppi skikkjufaldinum, svo ljósdýrðin helst.

ORMUR: Þú dansar dans ljóssins og myrkursins.

ELDFLUGA: Það er dans sælunnar og sársaukans — astarinnar.

ORMUR: En guði sé lof að það var að-
eins draumur, að eg neitaði fylgd þinni.

ELDFLUGA: Það var veruleiki.

ORMUR (*hryggur*): Var það alt veruleiki,
sem fór fram í kálgarðinum?

FLDFLUGA: Alt veruleiki

ORMUR: Þá er það draumur að eg sé
óhaltur, með heila sjón, í aldingarði
ásamt þér.

ELDFLUGA: Það er veruleiki.

ORMUR (*ræður sér ekki af fögnuði*): Eld-
fluga, nú hefi eg fundið gæfuna. — En
hvernig komst eg hingað, fyrst enginn
fylgdi mér?

ELDFLUGA: Þú sofnaðir í kálgarðinum
og vaknaðir um leið í aldingarðinum.
Það er kallað að þú sofir í kálgarðinum,
þegar þú vakir hér.

ORMUR: En hví er Fiðrildi hér?

ELDFLUGA: Þú sagðist ætla að hrinda
henni út úr hugskoti þínu. Það hefir þú
ekki gert. Þess vegna er hún hér.

ORMUR: Hún á ekki heima hér. Henni er
ofaukið hér. Það, sem dró mig að henni

í kálgarðinum, dregur mig ekki að henni hér í aldingarðinum. Hún er í huga mínum ólíkamleg, en þó ekki andlegs eðlis; sjálfsagt vegna þess að hún er öll í kálgarðinum — ekki einusinni með hugann hér.

ELDFLUGA: Svona er flest fólk, sem menn umgangast daglega. Það er hjá okkur að svo miklu leyti sem það er í okkar eigin huga. Sjálft er það með hugann og alt sitt annarstaðar.

ORMUR: Alveg eins og í draumi.

ELDFLUGA: Menn eru í þínum augum það sem þú hugsar að þeir séu, en ekki það sem þeir eru í raun og veru.

ORMUR: Þá er enginn munur á draumi og veruleika, —

FÍÐRILDI: Óviljandi og óvitandi sagði eg ósatt, að alt hefði verið draumur, sem fram fór í kálgarðinum. Meginið af því, sem mennirnir gera rangt, er þeim ósjálfrátt. En þeir finna sig jafn-ábyrga fyrir því og hinu, sem þeim er sjálfrátt, sjái þeir sér mögulegt að bæta fyrir það, — alveg eins og þeir finna

sér skylt að leiðrétta missögn, þegar þeir verða vísir hins rétta. Samvizka þeirra er hin sama, hvort sem þeir gera rangt viljandi eða óviljandi. Sé þeim í einhverjum sælustað varnað að bæta fyrir brot, sem þeir vita sér mögulegt að bæta fyrir annarstaðar, þá er sá staður enginn sælustaður fyrir þá, heldur kvalastaður. En sælustaður er þar, sem þeir mega bæta fyrir brot sitt, þótt þar sé kvalastaður (*gengur — staðnæmist frammi fyrir Ormi*). Ormur, þú getur ekki notið neinnar hamingju svo lengi sem þú veizt, að eg er ógæfusöm. En eg verð ógæfusöm svo lengi sem eg get ekki bætt fyrir það, sem eg gerði þér rangt.

ORMUR: Vissulega verð eg að afnema allt, sem skyggir á gæfuna.

FÍÐRILDI: Til þess verður þú að koma aftur í kálgarðinn.

ELDFLUGA: Ormur, þú getur ekki komist í kálgarðinn nema þú sofnir hér og vaknir þar — það er kallað að þú sofir hér, þegar þú vakir þar — en þú átt

ekki víst að vakna þar til vitundar um sjálfan þig hér. Þú kemst ekki í kálgarðinn án þess að heltast, missa sjónina á öðru auganu og gerast þræll. Ef þú skyldir deyja í kálgarðinum og dauði þinn vera dauði minn, þá hefir þú fórn að lífi okkar beggja fyrir Fiðrildi.

ORMUR: Já, svo hún fengi færi til að bæta fyrir misgerðir sínar.

ELDFLUGA: Misgerðir, sem komu fram við sjálfan þig.

ORMUR: Því meira sem eg legg í sölurnar, því voldugra er góðverkið.

ELDFLUGA: Eigingirni þín er fólgin í því að vilja komast að raun um hve þú ert óeigingjarn og fórnfús. En hitt lýsti fórnfýsi, eða því sem vert væri að nefna því nafni, ef þú fórnaðir þinni eigin hamingju með því að vera hér kyr og hafa það óbætt, sem Fiðrildi gerði þér rangt, vitandi að einmitt það yrði henni til ógæfu. Oft er hamingjunni fórnað fyrir eina stund sælu og sársauka. Mundu, að þú stefnir mér í hættu um leið og þú forðar Fiðrildi.

ORMUR: Skaðinn væri óbærilegur, að missa þig, þess vegna væri góðverkið minna, að bjarga þér.

Um leið og Ormur sleppir orðinu, lætur Eldfluga skikkjufaldinn falla — niðamyrkur, svo ekki sést handa skil. Eftir stundarkorn leiftrar nokkrum sinnum af ljósi Eldflugu frá vinstri. Sést þá, að Fiðrildi er horfin — Ormur liggur við rætur trésins sama og áður. Svo er aftur almyrkt.

RÖDD ELDFLOGU (*i myrkrinu*): Nú hefir Ormur sofnað hér og vaknað í kálgarðinum. Ef hann hefði vaknað þar til vitundar um sjálfan sig í aldingarðinum, væri hann vakandi hér.

Tjaldið.

ÞRIÐJI ÞÁTTUR.

Svefnherbergi í sumarbústaðnum — dyr í aftursýn — stór gluggi vinstra megin við dyrnar — gaflinn auðsjáanlega sá sami, sem sést á húsinu í fyrsta þætti — myndir af fögrum konum á veggjunum — húsbúnaður ríkmannlegur. Kvöld — það er orðið alldimt. Fossniðurinn heyrir óglögt, en skýrt í hvert skifti, sem hurðinni er lokið upp.

Ormur, óhreinn um andlit og hendur, í moldugri skyrtu, liggur í mjallhvítu rúmi, sem er á miðju gólfi – höfðalagið við hliðarvegginn til vinstri. Fiðrildi stendur á milli rúmsins og gluggans — heldur á kristalsskál og handklæði. – Maur ná-lægt dyrunum.

FIÐRILDI: Eg fann hann í morgun fár-veikan í kálgarðinum. Hann hafði legið úti í nótt. Sennilega hefir sett að hon-um myrkur og kulda.

MAUR: Þú sýnir mér ekki mikla nær-gætni með því að bera hann inn og leggja hann í mjallhreint rúmið mitt, svona moldugan.

FIÐRILDI: Hróplegt mannúðarleysi hefði það verið, að láta hann liggja lengur undir skýjuðum himninum.

MAUR: Aldrei mun eg framar sofa í þessu rúmi, né hafast við í þessu herbergi. Það virðist ekki ónauðsynlegt að ein-angra Orm og hans líka — hafa til sér-staka stofnun fyrir þá, svo aðrir geti haldið húsum sínum hreinum og slíkar konur, sem þú ert, þurfi ekki að stumra yfir þeim.

FÍÐRILDI: Eg ætla mér að vaka yfir Ormi.

MAUR: Fyrir hvaða laun?

FÍÐRILDI: Ekki fyrir önnur laun en þau, sem í því sjálfu eru fólgin.

MAUR: Ef þú þjónar mér en ekki honum, skal eg hylja þig fjöðrum teknum af fuglum, sem af því hafa blóðrunnið fyrir augum eggjamæðranna í hreiðrunum; prýða þig nýjum perlum, sem menn hafa kafnað við að kafa eftir og dauðir flutt upp úr djúpinu.

FÍÐRILDI: Ó, Maur, slík laun væru hefndargjöf.

MAUR: Þú verður annaðhvort að þjóna mér eða Ormi. Ekki máttu þjóna okkur báðum. Þú verður annanhvorn að bera fyrir borð.

FÍÐRILDI: Eg ætla mér að þjóna guði héðan af — helga guði líf mitt.

MAUR: Mér, áttu við?

FÍÐRILDI: Nei!

MAUR: Þá ætlarðu vitaskuld ekki að þjóna Ormi.

FÍÐRILDI: Jú, einmitt honum (*tekur að þvo Ormi um andlit og hendur*).

MAUR: Mér sýnist ekki veita af að þvo guði í framan.

FÍÐRILDI: Það var mér að kenna að Ormur lá úti og veiktist.

MAUR: Þegar til þess kemur, þá verð eg að játa að það var mér að kenna.

FÍÐRILDI: Eg ætla að bæta fyrir það, sem eg gerði honum rangt, að svo miklu leyti, sem mér er unt.

MAUR: Eg ætla að láta gera hæli fyrir guð, svo eg þurfi ekki að hafa hann í mínum húsum (*fer*).

ORMUR: Nú er eg reiðubúinn að fara.

FÍÐRILDI: Nei, þú ert enn ekki reiðubúinn. Eg fylgi þér yfir landamærin eftir að þú ert orðinn heilbrigður.

ORMUR: Eg kemst einn míns liðs í aldingarðinn, ef eg vakna hér til vitundar um sjálfan mig þar.

FÍÐRILDI: En þú ert ekki sofandi.

ORMUR: Ef svo atvikaðist, að eg vakn-

aði hér án vitundar um sjálfan mig þar, mundi eg verða haltur og einsýnn þræll.

FIÐRILDI: En Ormur, þú er haltur og einsýnn.

ORMUR (*verður nú þess var að hann er blindur á auganu*): Í aldingarðinum vör eg óhaltur með heila sjón, en hlaut að verða haltur og einsýnn við komu mína í kálgarðinn. Vakni eg hér til vitundar um sjálfan mig í aldingarðinum hjá Eldflugu, verð eg aftur óhaltur með heila sjón.

FIÐRILDI: Ormur, þig hefir dreymt.

ORMUR: Þetta er veruleiki.

FIÐRILDI: Í svefni mætti það teljast veruleiki, en þú ert ekki sofandi. Þig heldur áfram að dreyma, þótt þú sért vaknaður.

ORMUR: Eg er ekki vakandi. Eg hefi enn ekki vaknað hér til vitundar um sjálfan mig í aldingarðinum hjá Eldflugu, þar sem ljósið hennar er eins og bræddu gulli sé helt yfir kvikasilfur.

FIÐRILDI: Eldfluga fanst í fossinum í morgun.

ORMUR: ?

FIÐRILDI: Hún hafði reikað út af brúnni, sem liggur yfir landamærin, fallið í fossinn og dáið.

ORMUR (*hrópar upp yfir sig*): Ó!

FIÐRILDI: Það grét á henni hvert hár. Það var eins og gullhár gréti silfur-tárum.

ORMUR (*eins og hann átti sig — verði rólegri*): Þetta er samt óttalegur draumur.

FIÐRILDI: En þessi draumur er veruleiki.

ORMUR: Það er satt, draumur er veruleiki.

FIÐRILDI: Þú hefir vaknað að eins til vitundar um sjálfan þig í kálgarðinum. Þögn.

ORMUR: Eg hefi gengið í vöku óviljandi og óvitandi framhjá gæfunni, en orðið þess áskynja í svefni, eftir að Eldfluga var dáið, að þar sem hún er — þar er gæfan mín. Nú er gæfuna hvergi að

finna nema hinu megin við landamæri lífs og dauða. Þar í aldingarði bíður Eldfluga min og dansar sólardans eftir næturgalaklið. Ást, sem dauðinn hefir vakið, er eilíf, því dauðinn þyrmir því, sem hann sjálfur hefir gefið líf.

FÍÐRILDI: Fyrir guði hefi eg ekki afplánað misgerðir mínar fyr en eg hefi hjálpað þér til heilsu og fylgt þér yfir fossinn.

ORMUR: Fyrir mér hefir þú afplánað misgerðir þínar. Það, sem eg gerði til þess að þú gætir komið því til vegar, það gerði eg vegna sjálfs mín. Réttlátur guð ætlast til, að við annaðhvort greiðum hvot öðru réttmætar skuldir eða gefum þær upp, en leggur á þær engan skatt — ætlast til einskis sér til handa.

FÍÐRILDI: Eg átti ekki að segja þér sannleikann, að Eldfluga væri dái.

ORMUR: Sá sem leiddur er í allan sannleika þekkir drottinn.

FÍÐRILDI: Eg mundi vera völd að dauða þínum, ef þú dæir. Ef allur sannleikur opinberaðist, mundu allir samstundis

deyja. Eg mundi vera óhamingjusöm að þér látnum. Ef einmitt sá sanuleikur opinberaðist þér, hvernig gætir þú verið hamingjusamur? Þú mundir ekki finna hamingjuna eftir dauðann, nema drottinn léti þig gleyma öllu, sem hér hefir komið fram við þig, og leyndi þig öllu, sem hér fer fram. Ef drottinnu gerði það, væri hann ekki sannleikur, sem þú kannaðist við.

ORMUR: Eg er nú þegar milli svefsins hér og vökunnar hinumegin við dauðann.

FÍÐRILDI (*horfir á hann*): Hann hefir lagst út af í dá. — Annaðhvort verður lífið að endast honum til að afnema alt sem því er til fyrirstöðu, að hann finni hamingjuna hinu megin við dauðann, eða dauði hans að vera meira en dauði — ekki eingöngu dauði líkamans, heldur og að einhverju leyti dauði sálarinnar, með öðrum orðum, dauði meðvitundarinnar um bøl þeirra, sem eftir lifa. Sé dauðinn nokkuð annað en það, er Ormur ekki undir það búinn að deyja. Ormur

ur vaknaðu! (*hristir hann*). Eg get ekki vakið hann. Hingað verður einhver að koma, sem getur vakið hann (*fer*).

Þögn andartak, svo er barið hægt á dyrnar.

ORMUR (*rís upp í rúminu*): Hver ertu?

RÖDD (*sem líkist bergmáli*): Hver ertu?

ORMUR: Eg heiti Ormur.

RÖDDIN: Eg heiti Ormur.

Dyrnar opnast af sjálfu sér. Það sézt út í myrkrið.

ORMUR: Hví léztu mig ekki vera í friði?

RÖDDIN: Svefn dauðans hefir enga drauma.

ORMUR: Nú er bezt að mig dreymi ekki meir.

RÖDDIN: Lífið er elskuvert fyrir einn sæludraum — draum, sem dauðinn gæti ekki veitt þér. Ef dauðinn hefði drauma, þá væri hann ekki dauði, heldur líf.

ORMUR: Hvað er dauðinn?

RÖDDIN: Draumlaus svefn. Hvenær sem þig ekki dreymir, ertu dauður.

ORMUR: Hvað er lífið?

RÖDDIN: Draumnir á meðan þú sefur.

ORMUR: Hvað er draumur?

RÖDDIN: Þú veizt ekki hvað draumur er
fyr en þú vaknar.

ORMUR: Eg vil vakna!

RÖDDIN: Þú vilt sofna.

ORMUR: Vakna eg ekki í dauðanum?

RÖDDIN: Það verður ekki þú sem vaknar,
þegar eg dey.

ORMUR: Get eg þá aldrei vaknað?

RÖDDIN: Þú vaknar, er þú þekkir sjálfan þig.

ORMUR: En dauðinn byrjar þar sem draumarnir enda.

RÖDDIN: Sofandi veizt þú ekki greinarmun draums og veruleika. Ef til vill verður þú þess var, er þú vaknar, að það, sem þú hélzt að væri veruleiki, er draumur, og hitt, sem þú hélzt að væri draumur, er veruleiki.

ORMUR: Þá getur gæfan verið fólgin í því, að eg þekki sjálfan mig.

RÖDDIN: Í því er hamingjan fólgin -
engu öðru.

ORMUR: Ef eg þekti sjálfan mig, mundi eg ef til vill vakna alheill í aldingarðinum hjá Eldflugu.

RÖDDIN (*enn líkari rödd Orms sjálfs*): Eg er vaknaður í aldingarðinum hjá Eldflugu.

ORMUR (*afbrýðissamur*): Þú?

RÖDDIN: Nú hefi eg fundið Eldflugu unnustu mína, athvarfið mitt. Lengi hefi eg unnað henni hugástum án þinnar vitundar.

ORMUR (*heiftarfullur*): Þá ertu fjandmaður minn.

RÖDDIN: Ó, hve Eldfluga hefir fagnað mér, faðmað mig og kyst mig.

ORMUR (*með grátstaf*): Aldrei hefði eg getað hugsað mér að hún gerði sig seka um slíkt. Hverflynda, ótrúa, falska Eldfluga! Nú hefi eg beðið síðasta og versta skipbrotið. Nú hefi eg ekki fyrir neitt að lifa.

RÖDDIN: Lifðu svo við Eldfluga getum haldið áfram að unnast og njótast. Lifðu til að gera okkur hamingusöm.

ORMUR (*lamaður*): Slika sjálfsafneitun og fórnfýsi á eg ekki til. Engrar ánægju get eg unt þér í samfélagi við Eldflugu.

RÖDDIN: Við Eldfluga höfum náð saman eftir langt og strangt stríð. Við unnumst af alhuga. Aðskildu okkur ekki. Stuðlaðu til þess að við fáum lengi, lengi að njótast. Þú þarft ekki að leggja lífið í sölurnar fyrir okkur; þú þarft aðeins að lifa.

ORMUR: Mér er ekki unt að lifa ykkar vegna. Dauða minn get eg ekki lagt í sölurnar fyrir ykkur.

RÖDDIN: Ef þú firrir mig lífi — deyrð mínum dauða — þá sviftir þú Eldflugu hamingjunni, sem hún hefir varið lífi sínu til að leita að.

ORMUR: Eg get ekki unt henni neinnar hamingu í samfélagi við þig.

RÖDDIN: Eldfluga lifir meðan eg lifi. Hvort hún lifir eftir mig látinn, það veit eg ekki. Má vera að eg sé kveikurinn, sem hún logar á. Ef þú dregur niður kveikinn, deyr hún ef til vill.

ORMUR (*eftir umhugsun*): Eg vil ekki vera

valdur að dauða sálar hennar, þótt hún hafi lokað fyrir mér Paradís. Þess vegna mundi eg ekki fremja sjálfsmorð, þótt eg hefði handbært vopn.

RÖDDIN (*eins og rödd Orms sjálfs*): Þú mundir vakna til meðvitundar um sann leikann, ef þú þektir mig. Ef til vill mundir þú þekkja mig, ef þú sæir mig, og loks finna hamingjuna.

ORMUR (*hás*): Láttu mig ekki sjá þig. Eg vil ekki þekkja þig. Ef eg sæi þig, mundi eg drepa þig! Þú lokkaðir frá mér Eldflugu. Aldingarðinn tókstu frá mér. Öllu góðu og ástfölgnu hefir þú rænt mig! Og nú, þegar lífið er mér óbærilegt og endalaus hvíld væri eina líknin, varnar þú mér þess að deyja. Hvort sem þú ert sýnilegur eða ósýnilegur, ertu ímynd ógæfu minnar.

RÖDDIN: Þú skalt sjá mig.

ORMUR (*verður ógurlegur*): Varaðu þig! (*tekur að leita í rúminu að einhverju sem ekki er til*).

Það birtir af ljósi Eldflugu eins og í öðrum þætti – gegnum gluggann og dyrnar sézt kál-

garðurinn - birtan hverfur skyndilega. Það birtir aftur - gegnum gluggann og dyrnar sézt aldingarðurinn. Svo er aftur dimt. Það birtir í þriðja sinn - birtan er meiri en áður - gegn um gluggann og dyrnar sézt aldingarðurinn, og Ormur, eins og hann er í öðrum þætti, sézt standa í dyrunum.

ORMUR (*sjúklingurinn í rúminn — sér sjálfan sig*): Eg þekki þig! (*hnígur dauður aftur á bak*).

Eldfluga sést úti fyrir glugganum — hún heldur skikkjufaldi sínum uppi til beggja hliða — kjöllinn er glóandi. Ormur hverfur úr dyrunum — sést við hlið Eldflugu — þau horfa inn um gluggann á lík Orms í rúminu — brosa hvort við öðru. — Eldfluga lætur skikkjufaldinn falla — niðarmyrkur. — Þögn.

Tjaldid.

Fingraförin.

PERSÓNUR:

*Húsfreyja, Húsbóndinn, Aðkomukonan, 7 börn
á ýmsum aldri, Leynilögregluþjónn.*

Falleg stofa með hvítum veggjum – arinn fyrir miðjum gasli – vönduð stundaklukkan á arinhillunni – burknar og lifandi blóm í blómsturvösum – borð og stólar af beztu tegund – allskonar þægindi í réttri röð og samræmi.

Húsfreyja hefir verið að prýða stofuna – búin að færa alt í lag – sezt – lítur í kring með fögnuði og aðdáun.

Aðkomukonan kemur inn, með henni sjö börn á ýmsum aldri, óhreín og illa til fara.

AÐKOMUKONAN: Sæl og blessuð! Þú þekkir mig líklega ekki; við höfum ekki sézt svo lengi.

HÚSFREYJA: Jú, eg man eftir þér. Þér hefir ekkert farið aftur.

AÐKOMUKONAN: Nei, ekki mér. Þú hefir breyzt, sýnist mér, síðan þú giftist. Eg finn betur muninn af því eg sé þig svo

sjaldan. Eg sé manninn þinn miklu oftar.
Hann kemur til mín einstöku sinnum.
Við þekkjumst vel, maðurinn þinn og eg
(sezt).

HÚSFREYJA: Hvar áttu heima?

AÐKOMUKONAN: Eg á heima í einu húsinu hans hér í bænum.

HÚSFREYJA: Hann hefir ekki sagt mér það.

AÐKOMUKONAN: Nei, það er ekki von.
Hann hefir samt sagt mér alt um ykkar hagi. Eg kom nú til að sjá með mínum eigin augum (*lítað um*). Þetta er svo sem fullgott hús. — Það er miklu vandaðra húsið, sem eg hefi íbúð í.

HÚSFREYJA: Hann selur á leigu vönduðustu húsin sín. Hann segir að það gefi sér mest í aðra hönd.

AÐKOMUKONAN: Ekki borga eg honum húsaleigu — ekki í peningum.

HÚSFREYJA: Það er undarlegt!

AÐKOMUKONAN: Ekki neitt undarlegt.
Borgar þú honum húsaleigu?

HÚSFREYJA: Eg? Nei. Fyrst og fremst

er það nú, að eg á húsið sjálf. Hann gaf mér það.

AÐKOMUKONAN: Aldrei hefir hann sagt mér það. Gott að eg veit það. Borgar hann þér?

HÚSFREYJA: Auðvitað ekki. Hann er maðurinn minn.

AÐKOMUKONAN: Rétt er nú það. Er hann góður við þig?

HÚSFREYJA: Víst er hann það.

Börnin leggja hendur á veggina, svo fingraförin sjást - taka að reita blómin upp úr blómstur-
vösunum - færa hvorn hlut úr stað — þyrta öskunni út úr arninum - alt án þess nokkuð heyr-
ist til þeirra.

AÐKOMUKONAN: Já, menn eins og hann geta verið öllum góðir. Eg veit hvernig hann er við mig, þó er eg ekki konan hans ennþá.

HÚSFREYJA: Eg vona að þú verðir það ekki meðan eg lif.

AÐKOMUKONAN: Meðal annara orða: Hvernig ertu til heilsunnar?

HÚSFREYJA: Mér líður altaf vel.

AÐKOMUKONAN: Þær eru þó sjaldan

heilsubetri, sem ekki eiga börnin, fyrir utan það, hvað þær eldast fyr en hinar og láta það á sjást.

HÚSFREYJA: Eg veit ekki nema eg megi þakka guði fyrir, að eg á engin börn (*lítur áhyggjufull til barnanna, sem nú hafa tekið stundaklukkuna og eru að rífa hana í sundur*).

AÐKOMUKONAN: Segðu það ekki, góða. Blessuð börnin eru bezta náðargjöf guðs. Þau eru það, sem gerir heimilið að heimili. Það er ekkert heimili, þar sem ekki eru börn. Þau eru ljósið, lífið og húsprýðin, elskulegu, sætu sakleysingjarnir.

HÚSFREYJA: Þegar þau eru vel vanin.

AÐKOMUKONAN: Eg treysti mér til að ala vel upp börn.

HÚSFREYJA: Mér finst að það mundi koma sér einkar vel fyrir þig.

AÐKOMUKONAN: Heldurðu kannske að eg eigi eftir að eiga mörg börn? Sýnið þér það á mér?

HÚSFREYJA: Þú átt alla reiðu nokkur.

AÐKOMUKONAN: Nú ertu að spauga,

góða. En eg reiðist ekki við þig, því eg veit að þú meinar þetta ekki. Eg hef þó ástæðu til að segja, að eg geti átt börn fremur en sumar aðrar (*stendur upp*). Eg þarf að skreppa í búð. Maðurinn þinn sagði mér að velja mér eitt-hvað fínt í kjól. Honum leiðist að sjá mig eins og ræfil. Eg ætla að koma hér við á heimleiðinni til að segja: Vertu sæl (*fer, og börnin fara með henni*).

Húsfreyja reynir að afmá fingraförin en getur það ekki -- litur yfir skemdirnar — sezt — varpar öndinni.

Húsbóndinn kemur inn.

HÚSBÓNDINN: Hér er mikið að orðið, sýnist mér. Hvað hefir komið fyrir?

HÚSFREYJA: Vinkona þín var hér gestur ásamt börnum sínum. Húsið var nýsópað og prýtt, en börnin óhreinkuðu og skemdu alt.

HÚSBÓNDINN: Vinkona mín? (*Áttar sig*) Heyrðu, hún á engin börn.

HÚSFREYJA: Með henni voru sjö hörn, og eg þóttist vita að hún ætti þau. Hún bannaði þeim ekki, en leið þeim að gera

allan þennan óskunda. Sjáðu vegggina.
Þér er ekki unt að afmá fingraförin.

HÚSBÓNDINN: Hún á engin börn. Þér er
óhætt að trúa því.

HÚSFREYJA (*horfir á hann einbeittlega*):
Þú ættir að vita það.

HÚSBÓNDINN: Hví það?

HÚSFREYJA: Hún sagði að þú leigðir sér
eitt af betri húsunum þínum án endur-
gjalds í peningum og kæmir til sín ein-
stöku sinnum — ýmislegt, sem bendir til
að þú sért henni nokkuð handgenginn.

HÚSBÓNDINN: Nei, hún hefir ekki sagt
það!

HÚSFREYJA: Hún sagði það. En auðvit-
að trúði eg því ekki.

HÚSBÓNDINN: Það var rétt af þér.

HÚSFREYJA: Þú ert mér þá ekki ótrúr
(*ætlað að faðma hann*).

HÚSBÓNDINN (*afttrar henni með hæð*):
Farðu nú ekki að vera hrædd um mig.

HÚSFREYJA: Eg vona að þú gefir mér
ekki tilefni til þess.

HÚSBÓNDINN: Ekki eg.

HÚSFREYJA: En hvaða börn hafa þetta verið?

HÚSBÓNDINN: Það er mér ráðgáta.

HUSFREYJA: Vinkona þín kemur hér við á heimleiðinni. Hún ætti að geta ráðið gátuna.

Aðkomukonan kemur inn.

AÐKOMUKONAN: Sæl verið þið nú! Eg flýtti mér alt hvað eg lifandi gat.

HÚSFREYJA: Þú varst ekki lengi að kaupa í kjólinn.

AÐKOMUKONAN: Eg keypti ekki í kjólinn. Eg fékk aðeins afklippu til að sýna þér, góði (*sýnir honum græna pjötlu*).

HÚSBÓNDINN: Blessuð, sýndu mér ekki þetta. (*Verður vandræðalegur*) Eg ber ekkert skyn á kjólaefni.

AÐKOMUKONAN: Ertu ánægður með þennan lit?

HÚSBÓNDINN: Eg? (*þorir ekki að líta til konu sinnar — veit ekki hvað hann á að segja*). Heyrðu, komdu. Lofaðu mér að tala við þig einslega.

HÚSFREYJA: Eg skal hlífa þér við nær-

veru minni, svo þú getir talað við vinkonu þína einslega. (*Snýr sér til aðkomukonunnar*) En áður vil eg spyrja þig, ungfrú: Hvaða börn komu með þér áðan og gerðu þessar skemdir?

AÐKOMUKONAN: Með mér voru engin börn.

HÚSBÓNDINN: Eg þóttist vita það.

HÚSFREYJA: Sástu ekki börnin gera þessar skemdir meðan þú varst inni?

AÐKOMUKONAN: Eg tók ekki eftir því. En eg sé skemdir og fingraför eftir börn.

HÚSFREYJA: Fingraförin eru lettrið á veggnum. Eg verð að finna þann sem getur lesið — lettrið á veggnum (*fer*).

HÚSBÓNDINN: Guð hjálpi þér! Nú hefir þú sagt of mikið.

AÐKOMUKONAN: Hvað? Eg hef ekkert sagt nema sannleikann. Átti eg heldur að ljúga?

HÚSBÓNDINN: Já. Það hefi eg alt af gert. — Þú áttir ekki að segja neitt.

AÐKOMUKONAN: Mér leiðist þegar eg er ekki að tala. Eg verð að tala.

HÚSBÓNDINN: Þú átt að tala um náttúruna — eitthvað, sem allir vita.

AÐKOMUKONAN: Það vita allir nema konan þín að þú ætlar að skilja við hana. Þú þorir ekki að segja henni það; þú hefir ekkert hugrekki. Eg hef meira hugrekki en þú; eg þori að segja henni sannleikann. — Nema þú ætlir ekki að flytjast í húsið til mín eins og þú lofaðir?

HÚSBÓNDINN: Jú, eg ætla mér það. En blessuð segðu henni það ekki; hún heldur að eg sé engill.

AÐKOMUKONAN: Það ertu; þú ert engillinn minn (*faðmar hann*).

HÚSBÓNDINN (*horfist í augu við hana*): Það er eins og mörg lítil augu horfi út um augu þín, eins og út um glugga á svefnherbergi. — Grunar þig hvaða börn hér voru áðan?

AÐKOMUKONAN: Hvernig á mig að geta grunað það! Hefir þú nokkra hugmynd um það?

HÚSBÓNDINN: Eg vil ekki segja það sem mér dettur í hug.

Leynilögregluþjónn kemur inn.

Húsbóndinn og Aðkomukonan sleppa hvort öðru skyndilega.

LEYNILÖGREGLUÞJÓNNINN: Fyrirgefið, kæru hjón. Vinnukonan ykkar sendi mig hingað inn.

HÚSBÓNDINN (*hræddur — hikandi*): Við höfum enga vinnukonu.

LEYNILÖGREGLUÞJÓNNINN: Fyrirgefið þið. Eg ætla að líta á þessi fingraför á veggnum (*nálgast þau*).

Það er eins og létt sé fargi af Húsbóndanum og Aðkomukonunni - þau fara til vinstri.

Húsfreyja kemur inn til hægri.

LEYNILÖGREGLUÞJÓNNINN: Segðu húsfreyjunni að þessi fingraför séu eftir börn sem enn eru ófædd, og eg skuli sjá svo til að þau verði tekin höndum undir eins og þau komast til vits og ára (*fer*).

Húsfreyja horfir niðurlút á fingraförin.

Tjaldid.

Spegillinn.

PERSÓNUR:

*Höfðinginn, Frúin, Presturinn, Kryplingurinn,
Hugvitsmaðurinn, Margir samsætisgestir.*

Skrautleg gestastofa. Höfðinginn og frú hans koma inn.

FRÚIN: Hví ertu að halda þessum hugvitsmanni samsæti?

HÖFÐINGINN: Komi hann ekki á mitt heimili, verður varla sagt að hann hafi komið til bæjarins.

FRÚIN: Þu! Bauðstu kryplingnum?

HÖFÐINGINN: Hann er sjálfbóðinn.

FRÚIN: Þó að hann sé ópolandi alstaðar þar sem þú ert.

HÖFÐINGINN: Já, nokkuð svo. Hann er vinur prestsins og háttstandandi. Mér var ómögulegt að ganga fram hjá honum. Eg neyddist til að bjóða honum eins og vant er.

FRÚIN: Það hjálpar þér reyndar mikið, að þú skilur hann ekki.

HÖFÐINGINN: Skil hann ekki — kryplinginn? Nú skaltu taka til.

FRÚIN: Eg gerði rétt, ef eg gengi burt af heimilinu meðan þú heldur þetta samseti.

HÖFÐINGINN: Kona, þá skömm gerir þú mér ekki. (*Það er barið að dýrum*) Uss, þegiðu! Kom inn.

Presturinn, kryplingurinn og margir aðrir boðsgestir koma inn, heilsa með handabandi.

HÖFÐINGINN: Verið öll velkomin. Gerið svo vel að fá ykkur sæti.

PRESTURINN: Er heiðursgesturinn ekki kominn?

HÖFÐINGINN: Nei, en eg á von á honum á hverri stundu.

PRESTURINN (*tekur í nefið*): Það er sjaldan að svo frægur maður kemur hingað til bæjarins.

HÖFÐINGINN: Hum, víst er um það.

KRYPLINGURINN (*við Höfðingjann*): Fyrir hvað er hann svo frægur?

HÖFÐINGINN: Hann er frægur hugvitsmaður.

KRYPLINGURINN: Já, en hvað hefir hann fundið upp?

HÖFÐINGINN (*klórar sér í höfðinu*): Ó, eg hefi ekki heyrt getið um neitt sérstakt öðru fremur (*litur til prestsins eins og hann vænti eftir svari*).

Allir gestirnir halda niðri í sér hlátrinum nema presturinn og kryplingurinn — þeir eru alvarlegir. Frúin horfir með fyrirlitningu á gestina.

PRESTURINN: Hann er frægur fyrir þennan sjónauka sinn.

HÖFÐINGINN: Fyrir þennan sjónauka sinn, vitanlega. Hví læt eg svona! (*Þurkar af sér svita*).

PRESTURINN: Sjónauka, sem gerir manni mögulegt að sjá í gegnum alt.

HÖFÐINGINN: Rétt.

KRYPLINGURINN (*við höfðingjann*): Er langt síðan hann fann upp þennan sjónauka?

HÖFÐINGINN (*litur þegjandi til prestsins*):

FRÚIN (*alúðlega*): Það er gott veðrið núna.

MARGIR AF GESTUNUM: Inndælt. Það má nú segja.

Það er barið á dyr. Höfðinginn opnar. Hugvitsmaðurinn kemur inn, heilsar Höfðingjanum með handabandi.

HÖFÐINGINN: Komið þér sælir og velkominn. Þetta er konan mín. (*Víð frúna og gestina*) Þetta er hugvitsmaðurinn.

Hugvitsmaðurinn heilsar Frúnni með handabandi og hneigir sig djúpt fyrir í estunum.

HÖFÐINGINN: Hér er sæti fyrir yður, herra.

HUGVITSMADURINN: Eg þakka yður fyrir.

HÖFÐINGINN: Mér er sönn ánægja, að þér skylduð vera svo lítillátur (*hóstar*) að þiggja nefnilega þetta heimboð mitt. Þegar frægir menn koma til þessa bæjar, finn eg mér bæði ljúft og skylt að gefa þeim tækifæri til að kynnst mér og vinum mínum, sem hér eru saman komnir og má óhætt telja helsta fólk þessa bæjar.

HUGVITSMÆÐURINN (*hneigir sig djúpt*).

HÖFÐINGINN: Eg er glaður að láta í ljós ánægju mína yfir þeirri frægð, sem þér hafið getið yður með hinni miklu uppfynding, sem er þessi kíkir yðar

HUGVITSMÆÐURINN: Hvað — segið þér kíkir?

HÖFÐINGINN: Já, kíkir. Eg hef haft þá ánægju að lesa mikið um hann í blöðunum.

KRYPLINGURINN: Með leyfi. Í hvaða blöðum?

Höfðinginn hvessir augun á kryplinginn og þegir.

HUGVITSMÆÐURINN: Hvaða blöðum, vinur minn?

HÖFÐINGINN (*hóstar*): Í blöðunum. (*Víð Frúna*) Hvaða blöð eru það nú, sem eg kaupi?

FRÚIN: Blessaður spurðu mig ekki.

HÖFÐINGINN (*hóstar*): Í blöðunum sagði eg. Einhversstaðar sá eg það.

KRYPLINGURINN: Sástu eitthvað um kíkinn?

HÖFÐINGINN (*við hugvitsmanninn*): Já, kíkinn yðar er mjög merkileg uppfynding. Ekki vænti eg að þér hafið hann meðferðis, svo þér getið sýnt okkur hann til skemtunar.

HUGVITSMAÐURINN: En, vinur minn, eg hef ekki mér vitanlega fundið upp neinu kiki.

HÖFÐINGINN: Hver sagði áðan að hann hefði fundið upp kiki?

KRYPLINGURINN: Þú sagðist hafa haft þá ánægju að lesa mikið um hann í blöðunum.

HUGVITSMAÐURINN (*við Höfðingjann*): Já, vinur minn, það var bara svoléðis.

HÖFÐINGINN (*hækkar róminn*): Það sagði einhver hér áðan, að þér hefðuð fundið upp kiki, sem gerði manni mögulegt að sjá í gegnum alt.

Presturinn stéður upp, réttir út hendina, eins og hann vilji segja eitthvað.

HUGVITSMAÐURINN: Hvað — eigið þér við spegilinn?

Presturinn sest.

HÖFÐINGINN: Hvaða spegil? Nú eg hef ekki heyrt. —

PRESTURINN: Þér eruð heppinn, hugvitsmaður, að finna upp þetta, sem þér kallid spegil, svona seint á tíma. Hefði yður orðið það á á miðöldunum, þá hefðuð þér verið brendur á báli og spegillinn yðar brotinn.

HUGVITSMÆÐURINN: Eg er líklega sjálfur óhultur, en ekki er spegillinn það alstaðar.

HÖFÐINGINN: Þér áttuð að koma með hann hingað, svo að þér hefðuð mátt vera ugglaus. En hvernig er þessi spegill yðar? Má eg spyrja.

HUGVITSMÆÐURINN: Vinur minn, hann er eins og aðrir speglar að öðru leyti en því, að hann sýnir mann eins og maður er.

HÖFÐINGINN (*hlær*): Hann er þá alveg eins og aðrir speglar.

HUGVITSMÆÐURINN: Já, ef maður gæti séð sig í þeim.

HÖFÐINGINN: Auðvitað getur maður það.

HUGVITSMADURINN: Nei, vinur minn.
Maður getur ekki séð sig í neinum spegli nema mínum.

PRESTURINN (*við Höfðingjann*): Þessi spegill hans sýnir menn beran. Maður sér sig í honum eins og maður er fyrir augliti guðs.

Kvenfólkið verður ókyrt í sætum sínum.

HÖFÐINGINN: Svo hann hefur þetta til síns ágætis.

HUGVITSMADURINN: Já, en meinið er að svo fáir fást til að líta í hann og enn færri til að eignast hann.

EINN AF GESTUNUM: Eg trúir þessu.

PRESTURINN (*við höfðingjann*): Sumir vilja náttúrlega ekki horfa í hann vegna þess að þeir hafa svo vonda samvitzku að þeir þora ekki að sjá sjálfa sig.

HÖFÐINGINN: Ó, ekki myndi eg vera hræddur við að líta í spegilinn, ef hann væri hérna.

PRESTURINN: Þeir, sem eru hreinir, þora það.

HUGVITSMADURINN: Og þeir eru mennirnir, sem vilja eiga hann og borga fyrir hann.

KRYPLINGURINN: Það eru vinsamleg til-mæli mín, að Höfðinginn kaupi þennan spegil og geri okkur það ómetanlega gagn að sýna sig eins og hann er. Enginn kostur er á betri veitingum.

EINN AF GESTUNUM: Það er engin von að maðurinn vilji sjá sig og sýna sig öðrum nakinn.

Lágur hlátur og glott meðal gestanna.

PRESTURINN: Alt, sem er bert, er fagurt, þegar það er hreint, alt, sem er hreint, er fagurt, þegar það er bert.

KRYPLINGURINN: Höfðinginn hefir ástæðu til að gleðjast í hjarta sínu yfir því að vera þess umkominn að geta styrkt hugvitsmanninn efnalega með því að kaupa spegilinn.

HÖFÐINGINN: Sem svar er það að segja, heiðruðu gestir mínir, að eg á alla þá spegla, sem eg gef um að eiga, og hef ekki efni — þó eg sé talinn efnaður — til að kaupa þá hluti, sem eg get auð-

veldlega verið án. Svo er það líka mín regla, að spegla mig ekki oftar en eg þarf.

EINN AF GESTUNUM: Það er mjög trúlegt.

ANNAR: Það er góð regla.

Lágur hlátur.

KRYPLINGURINN: Hann þorir ekki að sýna sig. Hann þorir ekki að sjá sjálfan sig.

PRESTURINN: Hví ætti hann ekki að þora það — maður sem kemur stöðugt til kirkju — sækir báðar messur á hverjum sunnudegi.

KRYPLINGURINN: Það væri hentugt að hafa einn svona spegil í kirkjunni. Það væri falleg gjöf til kirkjunnar. (*Litur til höfðingjans*).

PRESTURINN: Hann hefir sýnt sig að vera mætan mann í þjóðfélagi, kirkjufálagi og húsfélagi.

KRYPLINGURINN: Spegillinn ætti auðvitað að vera hérna í húsinu.

PRESTURINN: Þegar misklíð hefur komið upp milli hjóna innan safnaðarins,

hefir Höfðinginn lagt sig fram til að koma í veg fyrir hjónaskilnað. Þett hefir haft þær blessunarriku afleiðingar að hjónabandsbörnum hefir fjölgað.

Höfðinginn tekur klút úr frakkaklauf sinni, þurkar sér vandlega í framan, um hálsinn og hendurnar.

EINN AF GESTUNUM: Hjónabandsbörnum hefir fjölgað. Heyr!

Lágur blátur.

PRESTURINN: Þegar steinn fellur ofaní lygnt vatn myndast bárur, er líða jafnt út í allar áttir. Eins hafa áhrifin frá þessu kristna heimili streymt út um allan söfnuðinn. Því stærri sem steinninn er, því lengra ná bárurnar.

KRYPLINGURINN: Og því smærri sem steinninn er, því skemra ná þær. Lítil steinn gerir stærri bárur á grunt vatn en djúpt, og hann getur gert þær allar óhreinar, sé vatnið nógu grunt. Stór steinn gerir enn stærri bárur á grunt vatn og eun óhreinni. Lítil steinn getur ekki gert stórar bárur á djúpt vatn, heldur stór steinn. En bárur á djúpu

vatni, hvort sem þær eru stórar eða smáar, geta aldrei verið óhreinar.

EINN AF GESTUNUM: Er það vit!

PRESTURINN: Það síðasta, sem mér finst Höfðinginn hafa vaxið við, er —

KRYPLINGURINN: Espitré með fúinn merg vaxa og verða stór.

PRESTURINN: Það síðasta, sem mér finst Höfðinginn hafa vaxið við, er sá heiður, sem hann sýnir hinum fræga hugvitsvitsmanni með því að halda honum þetta samsæti. Það er órækur vottur þess, að hann kann að meta hugvitsmenn og listir.

KRYPLINGURINN: Það, að vilja ekkert vinna til að eignast verk listamannsins, en á hinn bóginn heiðra hann með samsæti, er eins og bók í gyltu bandi, sem hefir ónýtt innihald.

PRESTURINN: Köllun mín er fólgin í því, að bera sannleikanum vitni hvar og hvenær sem er. Orðstírs síns vegna verður Höfðinginn að kaupa spegilinn, svo fram-
arlega að hann eigi þess nokkurn kost.

HUGVITSMADURINN: Eg hef með mér einn spegil, sem eg mundi láta fyrir fjörutíu þúsund dali.

Löng þögn.

HÖFÐINGINN (*litur til gestanna. Augu allra stara á hann*): Komið þér þá með hann.

Hugvitsmaðurinn fer. Höfðinginn sezt, skrifar bankaávisun — stendur upp — gengur um gólf í þungu skapi.

EIN STÚLKA Í HÓPNUM (*lágt*): Minn kjóll er óttalega þunnur.

ÖNNUR STÚLKA: Minn líka. Við ættum að fara áður en þessi spegill kemur.

ÖNNUR TIL: Við þurfum ekki fremur en við viljum að horfa í hann. Við skulum bíða.

ÖNNUR ENN: Eg kviði fyrir að sjá krypl-inginn.

FRÚIN (*við prestinn*): Getur kvenfólk vel-sæmis síns vegna verið hér eftir að þessi spegill er kominn?

PRESTURINN: Já, því alt er nakið og bert fyrir augum guðs. Og það verður það fyrir augum mannanna líka eftir að

Þessi merkilegi spegill er alment viðtekinn.

FRÚIN: Mikil gersemi! (*við Höfðingjann*)
Þennan grip kaupir þú fyrir fjörutíu þúsund dali. Nú áttu spegil, ekkert annað. En þú átt spegil. (*Hlær*).

KRYPLINGURINN: Undarlegt, að hugvitsmaðurinn skuli láta hann fyrir svona lítið.

PRESTURINN: Spegillinn er það merkasta, sem nokkru sinni hefir verið uppgötvað. Hann er það eina, sem getur haldið mönnunum hreinum.

KRYPLINGURINN: Ef þessi spegill sýnir mann eins og maður er, þá gerir hann manni mögulegt að þekkja sjálfan sig, þekkja aðra og láta aðra þekkja sig.

Höfðinginn tætir bankaávisunina í smátt og dreifir sneplunum yfir gólfið. Dauðapögn. Augu allra stara á hann. Hann stendur hugsí um stund — sezt og skrifar aðra

EINN AF GESTUNUM: Nú ætlar hann að bæta við upphæðina.

Lágur hlátur.

HÖFÐINGINN (*stendur upp*): Eg veit ekki

nefnilega hvernig það er. En mér finst þetta heimboð mitt einhvernveginna öðruvísi en eg ætlaðist til að það yrði. (*Hóstar*).

PRESTURINN: Það ætlar samt að hafa góðan enda, guði sé lof.

HÖFÐINGINN: Eg hélt að þessi hugvitsmaður væri almennilegur maður.

PRESTURINN: Þú fórst nærri um það.

HÖFÐINGINN: Eg ætlaðist til að þetta samsæti yrði okkur öllum til skemtunar og —

EINN AF GESTUNUM: Þú skemtir okkur ágætlega. Mikil ósköp!

HÖFÐINGINN: — og sóma. (*Varpar öndinni*).

Hugvitsmaðurinn kemur inn með afarstóran spegil og reisir hann upp við gaffvegginn.

EINN AF GESTUNUM: Það er eins og þessi spegill sé gerður fyrir allan hnöttinn að spegla sig í.

ANNAR: Svo skrattinn verði sýnilegur.

HÖFÐINGINN (*við Hugvitsmanninn*): Hvi hafið þér ekki vafið utan um hann?

HUGVITSMÆÐURINN: Það má aldrei byrgja hann. Hann verður að vera þar sem sólin getur skinið á hann. Það þarf að vera bjart á honum. Hann getur tapað sér í myrkri.

HÖFÐINGINN (*réttir hugvitsmanninum ávísunina*): Hér er bankaávísun á þessar fjörutíu þúsundir.

HUGVITSMÆÐURINN: Eg þakka yður fyrir, vinur minn. Farið þér nú og lítið í spegilinn.

HÖFÐINGINN: Nei, eg hef aldrei ætlað mér það. Eg keypti spegilinn hins vegar af yður til að hjálpa yður, því eg kendi í brjósti um yður. Að eg byggist við að hafa gagn af honum — ekki mikið.

HUGVITSMÆÐURINN: Takið þér þá við þessari ávísun aftur.

HÖFÐINGINN (*ætlað að taka við henni — hika og litur í kringum sig, sér að á hann er horft af öllum*): Nei.

KRYPLINGURINN (*stendur upp*): Við skulum öll horfa í spegilinn, kynnast hvort öðru.

PRESTURINN (*stendur upp*): Eg er forseti ykkar allra fyrir aldurs sakir. Lát-ið þið mig fyrstan koma fram fyrir hann.

Hann nemur staðar fyrir framan spegilinn. Alt fólkið snýr sér að speglinum. Stúlkurnar halda fyrir augun. Í speglinum sést ungur, glæsilegur maður svipaður prestinum í sjón, en langtum fegurri og með postullegan geislabaug yfir höfðinu.

HÖFÐINGINN: Fögur sjón! merkileg uppfynding er þessi spegill. (*Tekur í hönd hugvitsmanninum og hristir hana*) Eg er yður hjartaulega þakklátur. (*Tekur hönd prestsins og hristir hana lengi*) Guðdómlegi prestur!

EINN AF GESTUNUM: Mennirnir eru betri en þeir sýnast.

HÖFÐINGINN: Það er sannleikur.

EIN STÚLKAN: Eg hef alltaf haldið að karlmennirnir væru ekki eins vondir og af er látið.

EINN ÚR HÓPNUM: Þessi spegill opnar manni nýja veröld.

Kryplingurinn kemur fram fyrir spegilinn — presturinn hefur fært sig til hliðar. Í speglinum

sézt maður eins og kryplingurinn að öðru leyti en því að bakið er beint.

EIN STÚLKA (*hvislar*): Mér hefir altaf þótt kryplingurinn fallegur.

ÖNNUR (*hvislar*): Hann er fallegasti maðurinn í veröldinni.

HÖFÐINGINN: Fyrst svo er, held eg að mér sé óhætt. (*Við frúna*) við skulum, elsku hjartað mitt, horfa í spegilinn. Þetta er mesta metfé. Eg léti ekki þennan spegil fyrir alla veröldina. (*Tekur í handlegg hennar*).

FRÚIN: Snertu mig ekki! (*Hann dregur hana hægt áfram*) Sleptu mér!

HÖFÐINGINN: Æ, láttu ekki svona, góða mín.

Þau staðnæmast fyrir framan spegilinn. Kryplingurinn hefir fært sig til hliðar. Í speglinum sézt maður og kona svipuð þeim í sjón, en ömurlegri útlits. Þau hvessa glóandi augu hvort á annað. Hún hrækir í andlit honum. Hann slær hana með vinstri hendinni á hægri kinnina, svo með hægri hendinni á vinstri kinnina. Hún hnigur niður. Hann dregur hana á hárinu. Alt fólkið, að undanskildum hugvitsmanninum, bálast upp, kallar hástöfum: Guð almáttugur!

MARGIR: Þetta er svívirðilegt.

MARGIR AÐRIR: Hann ætlar að drepa hana.

ALT FÓLKIÐ (*nema Hugvitsmaðurinn*):

Björgum henni úr höndum þessa djöfuls.

Fólkið ryðst í æði á spegilinn og mylur hann í smátt.

Tjaldið.

Ódauðleiki.

PERSÓNUR:

Ráðsmaðurinn, Skrifarinn, Blaðamaðurinn, Höfundurinn, Fasteignasalinn, Ungfrúin, dóttir fasteignasalans, Útgefandinn, Fulltrúi Þjóðarinnar, Læknirinn, Sálarfræðingurinn.

Afar skrautleg og rúmgóð skrifstofa - til hægri handar eru dyr - til vinstri gluggi. Í horninu hægra megin við gluggann alautt skrifborð og djúpur, dýrlegur hægindastóll. Framarlega á leiksviðinu tvö stór skrifborð, hlið við hlið, hlaðin bókum og blöðum. Við það fremra situr Ráðsmaðurinn, við hitt Skrifarinn.

SKRIFARINN: Kálfagatan hefir nú náð tilgangi sínum; þúsunda upplag nú þegar uppselt. Hugsaðu þér —

RÁÐSMAÐURINN: Þú verður að taka til lit til þess að Kálfagatan er nóvella, en ekki leikrit.

SKRIFARINN: Ritdómararnir syngja allir sama lofsönginn um hana í blöðunum.

RÁÐSMAÐURINN: Já. Kálfagatan lýsir

svo nákvæmlega öllu, sem liggur við fæturna á manni — ritdómarar ganga ekki framhjá neinu þessháttar — og svo er hún þjóðleg, að ef maður væri að lesa hana og legði hana frá sér, en tæki upp í ógáti einhverja aðra bók þjóðarinnar og færi að lesa, yrði maður ekki umskiftanna var.

SKRIFARINN: Það er munur á viðtökunum, sem Kálfagatan fær, og þeim, sem leikritið eftir sama höfund fékk.

RÁÐSMAÐURINN: Vissulega getur enginn munur verið meiri.

SKRIFARINN: Nú mundi leikritið fá byr undir báða vængi og seljast.

RÁÐSMAÐURINN: Nú mundi það fá almennings lof, ekki vegna gildis þess, heldur vegna hins, að höfundur þess er orðinn þjóðfrægur fyrir Kálfagötuna. Ja, það mundi bókstaflega fljúga út, ef nokkurt eintak væri eftir.

SKRIFARINN: Á ekki lækurinn eintak?

RÁÐSMAÐURINN: Nei. Prentarinn var að gera úr garði sérstaklega vel vand-

að eintak handa honum, þegar afráðið var að brenna allt upplagið.

SKRIFARINN: Ritdómararnir leifa sjálf-sagt einhverju þeirra eintaka, sem gefin voru þeim.

RÁÐSMADURINN: Þeir fleygðu þeim eintökum öllum í ruslakörfuna. Um afdrif-in þarf ekki að spyrja.

SKRIFARINN: Svo það er ekkert eintak eftir?

RÁÐSMADURINN: Ekki eitt einasta. Leik-ritið er horfið um aldur og æfi.

SKRIFARINN: Sorglegt! hafi eitthvað verið í það varið. Lækninum fanst mikið til um það, sagði að það væri ekki að-eins leikrit, heldur leikurinn sjálfur, og hann færi fram á leiksviði í hugskoti lesandans, þar næði það tilgangi sínum; leikendur íklæddir holdi og blóði myndu draga úr áhrifum hans, sökum ófull-komleika þeirra, hversu fullkomnir sem þeir væru, því alt, sem bæri fyrir augu manna, væri ófullkomnara og áhrifa-minna en hugsjón; lesandinn yrði ósjálf-rátt hugsjónamaður; og að varna slíku

leikriti útkomu væri sama sem að koma í veg fyrir fæðingu manns, sem annars mundi verða sómi þjóðar sinnar, sverð og skjöldur. Það var náttúrlegt að fasteignasalinu hefði von um að vaxa við að kosta útgáfu þess, enda hafði hann hugsað sér að hafa einn allan ágóðann.

RÁÐSMAÐURINN (*hefir tekið gamalt fréttablað upp úr skúffu*): Hér er blað frá þeim tíma með umsögn um þetta. (*Les*) „Það mundi hafa verið talið áreiðanlegt að fasteignasalinu, tilvonandi tengdafadir höfundarins, hefði orðið skyndilega vitlaus, er hann lagði fram áleigu sína til að kosta þessa útgáfu, ef ekki hefði almenningi þegar verið kunnugt, að hann hafði ekkert vit að missa. Sannleikurinn er sá, að maður verður jafnvel að hafa vit til að geta orðið vitlaus. (*Þegir meðan hann brýtur saman blaðið og leggjað frá sér*) Ritdómararnir fordæmdu leikritið allir og sýndu að þeir réðu yfir listasmekk fólksins, því ekki seldist eitt einasta eintak. Og loksins, þegar það mátti ekki lengur vera í prentsmiðjunni og menn voru farnir að troða á því og

detta um það, og átti að gefa það, en enginn vildi þiggja það, var auðvitað eina úrræðið að aka öllu upplaginu í hjólbörum út á völl og —

SKRIFARINN: Eg man að lækurinn sagði að þessir ritdómarar væru fúttþefjandi kyrstöðupollar á þjóðlegum grundvelli og last þeirra væri sönnun þess, að mjög mikið væri varið í leikritið.

RÁÐSMADURINN: Lækurinn var í minni hluta með sitt álit. Ritdómararnir hafa rétt fyrir sér; meiri hlutinn hefir ætíð rétt fyrir sér. Og þó það sé ekki rétt, er það samt það réttasta, sem vér þekkjum, nefnilega sannleikurinn. Svo er það nú bót í máli að Kálfagatan hefði aldrei orðið til, ef leikritið hefði ekki algerlega mishepnast. Eftir að búið var að brenna — alt upplagið — og fasteignasaliinn sá hvernig komið var, gekk hann svo hart eftir skuldinni, að höfundurinn sá sér ekki annað fært en rita eitthvað þjóðlegt, sem almenningur vildi kaupa og lesa.

SKRIFARINN: Já, en hann var tregur til

þess sem hann kallaði að misþyrma sál sinni, gerði það ekki fyr en fokið var í öll skjól. Hann bauð fasteignasalanum að flá af sér hörund til að selja einhverjum húðflettum við því verði sem svaraði útgáfukostnaðinum.

RÁÐSMAÐURINN: Fasteignasalinn tjáði honum þá að hörund af hundi kæmi að sömu notum og væri ódýrara, og mundi að minsta kosti eiga betur við sig, ef þyrfti.

SKRIFARINN: Höfundurinn bauð honum að síðastu að afklæða sig, taka fötin sín, upphöldin, nærfötin — alt sem hann stóð uppi í — aleiguna.

RÁÐSMAÐURINN: Það boð afturkallaði hann í tíma — áður en hann var kominn of langt.

SKRIFARINN: Hvað gat maðurinn annað gert!

RÁÐSMAÐURINN: Þú mátt vera viss um, að hann hefði farið strípaður út á götuna, ef hann hefði ekki óttast að mæta Ungfrúnni, dóttur fasteignasalans. En svo stóð á, að þegar leikritið mishepnaðist,

brá hún heiti við hann, og hefði auðvitað ekki kunnað því vel að sjá hann strípaðan eftir það, eða ekki fundist það viðeigandi undir kringumstæðunum. Hann var ekki að hugsa um að hlífa sér, heldur um það, að sýna ungfrúnni nógu mikla nærgætni.

SKRIFARINN: Það var raunalegt að hann skyldi missa kærustuna ofan á alt hitt, og alt fyrir þetta leikrit.

RÁÐSMAÐURINN: Hún tók það skýrt fram, að hún yfirgæfi hann af tómum kærleika og fórnfýsi, sagðist ekki hafa hjarta til að verða honum bláfátækum til byrðar. Því svaraði höfundurinn, að ef leikritið hefði hepnast, mundi sér að sjalfsögðu ekki hafa verið eins tilfinnalegt að missa hana. Þetta þótti henni ræktarleysi af hans hálfu, og kvartaði undan því, að hann tæki missinn ekki eins sárt og verðugt væri. En hann sýni henni aftur fram á það, að þar sem hann væri svona bláfátækur, bæri hann til hennar samskonar kærleika og hún til hans, og þau hlytu að skilja með kærleikum.

— Eins og gefur að skilja, gæti hann nú fengið hana aftur, ef hann vildi, og hverja aðra konu í landinu, vegna Kálfagötunnar. Samt sem áður er það skaði að leikritið er ekki lengur til, því nú hefði það gefið af sér góða skildinga eins og alt, sem nafn höfundar Kálfagötunnar er fyrir, og talið er gott og gilt jafnvel þó það sé eftir þig.

Blaðamaður kemur.

BLAÐAMAÐURINN: Eg þarf að fá höfund Kálfagötunnar til að skrifa sögu í tímaritið mitt — jólanúmerið. Eg býð einn dal fyrir hvert orð, og óska eftir að mega sitja fyrir öllu, sem hann ritar eftirleiðis til birtingar í tímaritum.

RÁÐSMAÐURINN: Sjálfsagt, með ánægju. Á sagan að vera löng?

BLAÐAMAÐURINN: Já, helzt sem allra, allra lengst, svo hægt sé að hafa framhaldið í sem flestum númerum. Eg þarf að fá upphafið sem allra fyrst.

RÁÐSMAÐURINN: Gott. Um hvað viltu að sagan hljóði?

BLAÐAMAÐURINN: Eg vil helzt að hún

byrji með einhverju, sem er í nánu sambandi við jólin. Framhaldið verður að hljóða um frjálsar ástir og kynferðismál.

RÁÐSMAÐURINN: Ágætt. Einn eða tveir kapítular skulu verða sendir þér snemma á morgun.

BLAÐAMAÐURINN: Eg er þér mjög þakklátur (*fer*).

RÁÐSMAÐURINN: Byrjaðu strax á sögunni; tíminn er naumur.

SKRIFARINN: Hvað á eg að láta hana heita?

RÁÐSMAÐURINN: Bíddu við. Láttu mig sjá (*hugsar*). Láttu hana heita: Gatan að jötunni.

SKRIFARINN: Gatan að jötunni, jóla- og nýárssaga eftir höfund Kálfagötunnar (*hlær*). Ef hann legði til hugsanirnar — þá væri ekkert að skrifa.

RÁÐSMAÐURINN: Það er ekki nauðsynlegt, segi eg. Hitt er nauðsynlegt, að nafn hans sé fyrir því, sem þú skrifar. Annars mundi enginn líta við því.

SKRIFARINN: Eg er hræddur um, og það

ekki að ástæðulausu, að nafnið sé það eina af honum, sem héðan af er unt að nota til nokkurs.

RÁÐSMAÐURINN: Það er nú ekki lítið. En hvað ertu að reyna að segja?

SKRIFARINN: Þú manst að hann leið óbærilegar þjáningar og tók þrjú andvörp rétt áður en hann byrjaði á Kálfa-götunni.

RÁÐSMAÐURINN: Það var eðlilegt að hann varpaði öndinni, þegar hann var búinn að líða allar þessar kvalir.

SKRIFARINN: Eg held að enginn geti gert fleiri en eitt meistaraverk.

RÁÐSMAÐURINN: Það er vitleysa.

SKRIFARINN: Getur verið. En altaf síðan hann tók andvörpin er hann —

RÁÐSMAÐURINN: Er hann hvað?

SKRIFARINN (*hikandi*): Svona. Þú veizt —

RÁÐSMAÐURINN: Æ, þér bara sýnist það.

SKRIFARINN: Getur ekki verið að hann sé —

RÁÐSMAÐURINN: Uss, uss nei.

SKRIFARINN: Að einhverju leyti —?

RÁÐSMAÐURINN: Nei, blessaður, láttu engan heyra þetta.

SKRIFARINN: Það er þó að minsta kosti eins og hann gangi í svefni.

RÁÐSMAÐURINN: Þei, þei, þei! Hann kemur þarna (*þeir sökkva sér niður í skriftirnar*).

Höfundurinn kemur. Hann er lotinn í herðum — bleikur í andliti — augu hans eru gljáandi, starandi, líkust því sem þau væru brostin. Það er eins og hann sé dauður á gangi — fótatakið heyrir ekki. Hann staðnæmist á miðju leiksviðinu — horfir framundan sér í áttina til gluggans.

Fasteignasalin og Ungfrúin, dóttir hans, koma
FASTEIGNASALINN (*tekur hönd Höfundarins*): Heillaóskir og innilegt þakklæti fyrir Kálfagötuna (*gengur til ráðsmannsins*).

Höfundurinn stendur grafkyrr og virðist ekki veita neinu eftirtekt.

UNGFRÚIN (*tekur utanum Höfundinn*): Elsku vinurinn minn, hvað eg er glöð yfir því, að þú skyldir geta búið til Kálfagötuna. Ó, hvað við getum orðið sæl saman (*kyssir hann — strýkur á honum hárið*).

— það losnar flygsa — hvít ber skella
sést á höfðinu á honum).

RÁÐSMAÐURINN: Þú byrjar nokkuð
snemma að reita af honum hárið, ung-
frú.

UNGFRÚIN: Blessunin gefur mér lokk.

FASTEIGNASALINN (*við ráðsmanninn*):

Eg þakka fyrir greið og góð skil á þessu
lítilræði sem höfundurinn hefir skuldað
mér síðan leikritið var gefið út. Eg
hafði hugsað mér að ganga ekki hart
eftir því. Það skifti minstu, hvort það
fé var hjá mér eða honum.

RÁÐSMAÐURINN: Auðvitað skal eg taka
við því aftur fyrir hans hönd, ef þú vilt
gefa honum það í viðurkenningarskyni.

FASTEIGNASALINN: Ekki brestur hann
viðurkenningu. Eg er sérlega glaður yfir
þeirri miklu frægð sem hann hefir aflað
sér með Kálfagötunni. Svo er hann nú
líka talinn einn hinna auðugustu manna.
Eg vissi það alltaf og hef alltaf haldið
því fram, að það yrði mesti maður úr
honum. Mér hefir ekki yfirsést í því
efni (*snýr sér til Höfundarins — ætlar*

að ávarpa hann — veitir í fyrsta skifti eftirtekt útliti hans — hopar á hæli).
 Heyrið þið mig. Hérna — með leyfi. Er nokkuð að honum — alvarlegt?

RÁÐSMAÐURINN: Þú hefir náttúrlega ekki séð hann síðan hann varð gení. Snillingar eru öðruvísi en aðrir menn, annars væru þeir ekki afburðamenn.

FASTEIGNASALINN: Þeir eru sagðir mjög undarlegir, það er satt. Eg held nú að Kálfagatan sýni það fyllilega að höfundur hennar er snillingur. (*Við höfundinn*) Eg er innilega glaður yfir því, að ekkert annað er að þér en það. (*Litur til hinna eftir nokkra þögn*) Hvað er þetta? Er hann hættur að anza?

RÁÐSMAÐURINN: Eg hygg að hann sé farinn að efna til nýrrar nóvellu. Þess vegna þarf hann að hugsa meira en tala. Hann er allur í heimi hugsjónanna og skáldskaparins.

FASTEIGNASALINN: Það er mjög náttúrlegt. Nú skil eg.

UNGRÚIN: Ó, pabbi! Þú skilur ekki hvað er náttúrlegt. (*Við höfundinn*)

Heyrðu mig, góði, beztí. Hugsaðu þér bara, hvað þú ert orðinn óttalega, óttalega ríkur. Nú áttu mig.

FASTEIGNASALINN (*við höfundinn — mjög hátíðlega*): Mér er sönn ánægja að gefa mitt samþykki — (*Snýr sér til hinna*) Svo það er eins og hann heyri ekki heldur. Það er rétt eins og hann sé bæði mállaus og heyrnarlaus. Er þetta ekki skrítið?

UNGERÚIN: Blessunin er svo hrifin. Hann er svo ástfanginn, elskan, að hann á ekki orð til. Hann talar við mig einhverntíma þegar við erum ein.

FASTEIGNASALINN: Þið um það, það kemur ekki mér við, eins og þið vitið. En eg veit svo sem ekki hvernig eg á að taka því, að hann skuli ekki vilja tala við mig né hlusta á mig, bezta vininn sinn, sem alt af hefir viljað veg hans í öllu og hjálpað honum áfram eftir megni.

RÁÐSMADURINN: Þið verðið að taka það til greina, að bilið milli hans og ykkar er afarmikið. Honum finst svo lítills um

vert það sem þið segið, borið saman við hans hugsanir, og þykir það svo auvirðilegt að hann virðir ykkur ekki svars. Þetta er svo eðlegt sem framast má vera, og ykkur ber að virða hann fyrir þessa hæfileika. Og þið munduð glöð sannfærast um það, hve réttlátt það er að hann forsmáir ykkur, ef þið bara gætuð sett ykkur í hans spor. En það er ekki von að þið getið það, því þið eruð svo langt fyrir neðan hann.

FASTEIGNASALINN: Við skulum þá láta það gott heita (*tekur að ráfa um gólfð og blístra*).

Útgefandinn kemur.

RÁÐSMAÐURINN (*stendur upp. Við útgefandann*): Hvað þóknast þér?

ÚTGEFANDINN: Það er nú erindi mitt að fá leyfi til að gefa út svo margar útgáfur af Kálfagötunni sem nauðsynlegt er. Eg geri ráð fyrir að það veiti ekki af tíu eða tólf útgáfum alls, því eftirspurnin fer vaxandi dag frá degi —

RÁÐSMAÐURINN: Þér skal leyfið veitt.

ÚTGEFANDINN: — Svo að fá eins fljótt

og unt er, meðan fólkið er sokkið niður í Kálfagötuna, tvær eða þrjár nýjar götur, með öðrum orðum, tvö eða trjú ný meistaraverk.

RÁÐSMADURINN: Annríkið er afskaplegt. Hugsun höfundarins er svo frjó að skrifarinn hefir ekki við að skrifa. Ef þér liggur mjög mikið á, verð ég sjálfsagt að fá aðstoðarhraðritara.

ÚTGEFANDINN: Bíddu við. Eg má auglýsa þessi tvö eða þrjú meistaraverk, áður en þau eru til, og byrja að selja þau.

RÁÐSMADURINN: Það er óhætt.

ÚTGEFANDINN: Hvað er um þjóðfundinn, sem haldinn er í dag til heiðurs höfundinum? Ekki litur svo út, að maður geti notað hann sem auglýsingu fyrir höfundinn og þessi nýju meistaraverk.

RÁÐSMADURINN: Nei. Þessir meistarar, prófessorar og doktorar, sem gangast fyrir þessari opinberu viðurkenningu, vilja ekki að hún sé nein auglýsing fyrir höfundinn né verk hans. Þess vegna láta þeir athöfnina fara fram fyr

ir lokuðum dyrum, eða þar sem minst ber á. Það er jafnvel ekki talið nauðsynlegt að heiðursgesturinn sé við staddur.

Fulltrúi þjóðarinnar kemur – heldur á lærviðarsveig – lokar hurðinni mjög vandlega – gengur fram fyrir höfundinn. Ungfrúin vikur sér til hliðar – sezt í hægindastólinn.

FULLTRÚI ÞJÓÐARINNAR: Heilir meistari! Eg hef þá ánægju að gera mig yður kunnugan sem einn þeirra lærdóms- og listamanna, sem orðið hafa doktorar fyrir ritgerðir um yðar óviðjafulegu nóvelli, Kálfagötuna. Það er ekki tími né tækifæri hér að fara um hana mörgum orðum. Eg hef, eins og kunnugt er, þegar gert það í doktorsritgerð minni. Aðeins vildi eg geta þess, að Kálfagatan sýnir afburða hæfileika yðar til að yrkja á þjóðlegum grundvelli við allra hæfi, sem er hámark listarinnar. Ekki þarf annað en sjá hið ytra útlit persónu yðar til að verða þess vís, að þér eruð andlegur afburðamaður, snillingur, gení. Og mér er ánægja að tilkynna yður, að þjóð vor mundi einskis óska fremur en

að öll skáld hennar og rithöfundar hefðu slikt andans atgerfi sem þér hafið. Þjóðin telur yður sinn vitrasta og mesta mann og vill kappkosta að taka yður til fyrirmyndar og líkjast yður í hvívetna. — Svo sem yður var tilkynt, var í dag stofnað til þjóðfundar í þeim tilgangi að sýna yður verðuga viðurkenningu — heiðra yður opinberlega — krýna yður formlega þessum lárviðarsveig (*lyftir upp kransinum*). En það, að þér komuð þar hvergi nærri, vitnar oss til gleði um að þér hafið ekki ofmetnast af Kálfagötunni, og verður því augljósara hið mikla manngildi yðar. Og þar sem þér voruð þar ekki viðstaddur, var eg kvaddar til að sækja yður heim og í umboði þjóðar minnar krýna höfuð yðar kórónu listarinnar — lárviðarsveig (*setur kransinn á höfuð höfundarins, sem staðið hefir hreyfingarlaus og horft út í bláinn*).

UNGERÚIN: Krans eða kóróna getur ekki farið neinum eins vel og honum, elskunni.

ÚTGEFANDINN: En sjáðu útlitið hans, ungfrú. Eg hef ekki tekið eftir því fyrir en nú — það er eins og hann sé búinn að vera dauður —

UNGRUÍN: Já, búinn að vera dauður! Nú er eg hissa. Veiztu þá ekki, að þið eruð svona allir karlmennirnir, þegar þið eruð ástfangnir. Þá ættuð þið nú bara að sjá sjálfa ykkur.

Höfundurinn gengur með kransinn á höfðinu að hægindastólnum og sezt, auðsjáanlega í ógáti, ofan á ungfrúna. Hún sekkur niður í stólinn og hverfur. Sólin skín inn um gluggann. Sólskinið upplitast um leið og það fellur á höfundinn og verður alhvítt. Við það verður andlit hans óumræðilega ferlegt.

RÁÐSMAÐURINN, SKRIFARINN, FAST-EIGNASALINN, ÚTGEFANDINN: Hvað — hvað — hvað er nú þetta? (*Þeir, ásamt fulltrúa þjóðarinnar, stara agndösa á höfundinn*).

Það er barið hastarlega að dyrum — enginn fer til dyra — hurðin hrekkur upp.

Læknirinn kemur.

LÆKNIRINN: Eg verð að segja höfundinum, að hann hefir hneykslað mig. Kálfa-

gatan hefði betur verið óskrifuð. Hún er ófær; aldrei hefi eg séð meiri vaðal. Hún er til skammar höfundinum og þjóðinni í augum allra, sem ekki eru kálfar. (*Sér höfundinn*) — hjálpi mér! Hvað hefir komið fyrir höfundinn? Hann var þó einu sinni snillingur. Sólskinið, sem fellur á hann, verður að tungsljósi. Nei, þetta er ekki mitt meðfæri. Bregðist þið við, piltar, eins fljótt og þið lífsmögulega getið, og sækið sálarfræðing.

RÁÐSMAÐURINN: Það er réttast að eg fari sjálfur.

SKRIFARINN: Nei. Hvíldu þig. Lofaðu mér að fara fyrir þig.

FASTEIGNASALINN: Verið þið kyrrir. Látið þið mig fara, eg verð fljótastur. Þeir ryðjast út.

LÆKNIRINN: Sólskinið varð ekki að tungsljósi á honum um það leyti sem hann samdi leikritið.

FULLTRÚI ÞJÓÐARINNAR: Sú alþjóðarsorg, ef höfundur Kálfagötunnar skyldi deyja!

LÆKNIRINN: Trúðu mér, hér er um eitt-

hvað alvarlegra og sorglegra að ræða en dauða hans.

Sálarfræðingurinn kemur.

SÁLARFRÆÐINGURINN: Hérna, hvað eg vildi segja. Eg er hræddur um að það gangi líka eitthvað að þessum þremur mönnum, sem komu að sækja mig. Það var því líkast sem þeir hefðu orðið fyrir áhrifum tunglsins. Eg skil samt ekki hvernig það hefur getað orðið um hábjartan daginn (*gengur til höfundarins — setur á sig græn gleraugu*).

LÆKNIRINN: Mér er skylt að sjá um að þeir séu látnir inn í dimt herbergi (*fer*).

FULLTRÚI ÞJÓÐARINNAR: Birtan hérna inni er sjálfsagt ekki holl, mér er að verða ilt í gagnaugunum (*fer*).

SÁLARFRÆÐINGURINN (*eftir að hafa virt höfundinn fyrir sér með gleraugunum*): Eg er kominn að þeirri niðurstöðu, að hann geti aldrei dáið. Hann er sálarlaus. En dauðinn, eins og allir vita, er ekkert annað en aðskilnaður sálar og líkama.

ÚTGEFANDINN: Nú skil eg, hvernig menn
verða ódauðlegir fyrir rit sín.

Tjaldið.

EFNISYFIRLIT.

	Bls.
Skugginn	3
Upprisan	16
Myrtur engill	27
Hringurinn	43
Hver er sá vondi	58
Hinir höltu	96
Þektu sjálfan þig	154
Fingraförin	187
Spegillinn	197
Ódauðleiki	216

UNIVERSITY OF MANITOBA LIBRARIES

3 2212 02180420 1